

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

Ο Εσωτερικός Έλεγχος Στο Δημόσιο Για Την Πρόληψη Της Απάτης

του

Αιμιλίου – Στυλιανού Κύρου

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στην
Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

Σεπτέμβριος 2023

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΑ

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματοποιήθηκε στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, στο τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής και συγκεκριμένα στα πλαίσια της ολοκλήρωσης του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική, κατά το έτος 2023.

Η ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής αυτής εργασίας θα ήταν αδύνατη χωρίς την πολύτιμη υποστήριξη του επιβλέπων Καθηγητή μου, για τη υποστήριξη και βοήθεια που μου προσέφερε στην παρούσα έρευνα, καθώς και όλου του Διδακτικού Προσωπικού του μεταπτυχιακού προγράμματος. Τους εκφράζω ένα βαθύ ευχαριστώ για όλη τη βοήθεια και γνώση που μου προσέφεραν, καθώς και για την άριστη συνεργασία που είχαμε καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος, τον πολύτιμο χρόνο τους, αλλά και για την προθυμία τους και τη βοήθεια που ποτέ δε δίστασαν να μου δώσουν.

Τέλος θέλω να ευχαριστήσω και να αφιερώσω αυτήν την εργασία στους γονείς μου, Αθανάσιο Κύρου & Θωμαή Στεργιοπούλου, οι οποίοι είναι πάντα ένα ανεκτίμητο στήριγμα για μένα και στους οποίους οφείλω όλη τη διαδρομή των σπουδών μου μέχρι και σήμερα, αλλά και στον αδερφό μου, Αναστάσιο Κύρου, για την ανιδιοτελή βοήθεια και υποστήριξη που μου προσέφερε όλα αυτά τα χρόνια.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο Εσωτερικός Έλεγχος αποτελεί στις μέρες μας μια κύρια λειτουργία η οποία έχει καθιερωθεί στον επιχειρηματικό κόσμο, διαθέτοντας ελεγκτικό έργο, συμβουλευτικό ρόλο, αλλά και συμβάλλοντας στην προσθήκη αξίας στους διάφορους φορείς. Ειδικότερα για τον Δημόσιο τομέα, αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση, καθώς το μέγεθος του Δημοσίου αλλά και οι λειτουργίες του τον καθιστούν αρκετά περίπλοκο. Μέχρι και σήμερα δεν έχει επιτευχθεί η εξ' ολοκλήρου αντιμετώπιση φαινομένων απάτης και παρατυπίας στο Δημόσιο λόγω ανεπαρκειών που παρουσιάζονται, αλλά συμβάλλει τα μέγιστα στην έγκαιρη ανίχνευσή τους, με τρόπο που να μειώνει τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν σήμερα οι φορείς, σε ένα περιβάλλον πολυδιάστατο και συνεχώς εξελισσόμενο.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία, ερευνάται η οργάνωση και συγκρότηση ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου στο Δημόσιο, η έννοια της Απάτης, τα είδη της και η συμβολή του εσωτερικού ελέγχου στην πρόληψη και αντιμετώπισή της, καθώς και ερευνώνται ερωτήματα σχετικά με :

- Εάν και ποιος καταρτίζει πλάνο εσωτερικού ελέγχου,
- Για την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα του ελέγχου,
- Την ομάδα εσωτερικού ελέγχου και την σχέση της με τη εκάστοτε Διοίκηση, και
- Ερωτήματα αναφορικά με την διενέργεια απάτης και πιθανούς τρόπους πρόληψης.

Για να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα, διενεργήθηκε ποσοτική έρευνα με τη χρήση ερωτηματολογίου, το οποίο διαμοιράστηκε σε Υπηρεσίες του Δημοσίου.

ABSTRACT

Internal Audit nowadays constitutes a main function that has been established in the business world, having an audit work, an advisory role, but also contributing to adding value to the various agencies. Especially for the Public sector, it is a big challenge, as its size and its functions make it quite complicated. To this day, it has not been possible to completely confront with the phenomena of fraud and irregularity in the Public sector due to the inadequacies that are presented, but it contributes the most to their early detection, in a way that reduces the risks that the agencies face today, in a multidimensional and constantly evolving environment.

In this diploma thesis, it has been researched the organization and formation of an internal audit system in the Public sector, the concept of Fraud, its types and the contribution of internal audit to its prevention and confrontation, as well as questions related to:

- If and who draws up an internal audit plan,
- For the effectiveness and quality of audit,
- The internal audit team and its relationship with each Administration, and
- Questions regarding fraud and possible prevention methods.

To answer the above questions, a quantitative survey was conducted using a questionnaire, which was distributed to Internal Audit Services.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.1 Εισαγωγή	1
1.2 Μεθοδολογία Της Εργασίας	2
1.3 Ερευνητικά Ερωτήματα	2
1.4 Δομή Της Διπλωματικής Εργασίας	2

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	4
--------------------------------	---

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ.....	12
3.1 Εισαγωγή	12
3.2 Ελεγκτική Επιστήμη.....	12
3.3 Είδη Ελέγχου	13
3.4 Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου.....	15
3.5 Μεθοδολογία Εσωτερικού Ελέγχου.....	18
3.6 Κατάρτιση Του Ετήσιου Πλάνου/Προγράμματος Ελέγχων.....	18
3.7 Διενέργεια Του Ελέγχου.....	21
3.8 Κατάρτιση Έκθεσης Των Αποτελεσμάτων Ελέγχου	22
3.9 Κώδικας Δεοντολογίας Του Εσωτερικού Ελέγχου.....	22
3.10 Κώδικας Δεοντολογίας Του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών.....	23
3.11 Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου	24
3.12 Διεθνή Πρότυπα Εσωτερικού Ελέγχου	28
3.13 Ο Εσωτερικός Έλεγχος Στον Δημόσιο Τομέα	32

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΈΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	37
4.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις Και Ορισμοί	37
4.2 Είδη Απάτης	42
4.3 Εσωτερικός Έλεγχος Και Πρόληψη Της Απάτης.....	43
4.4 Ευθύνες Εσωτερικού Ελέγχου Στην Πρόληψη Της Απάτης.....	44
4.5 Δείκτης Διαφθοράς ή Κόκκινη Σημαία Διαφθοράς (Red Flags)	46

4.6 Εντοπισμός Φαινομένου Απάτης	47
4.7 Θεσμικό Πλαίσιο Για Την Αντιμετώπιση Της Απάτης	48
5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	55
5.1 Εισαγωγή	55
5.2 Μεθοδολογία Ποσοτικής Έρευνας	55
5.3 Οι Στόχοι Της Έρευνας	57
5.4 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων : Πρώτη Ενότητα	57
5.5 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων : Δεύτερη Ενότητα	59
5.6 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων : Τρίτη Ενότητα	75
6^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	83
6.1 Συμπεράσματα.....	83
6.2 Περιορισμοί	84
6.3 Προτάσεις Για Μελλοντική Έρευνα.....	85
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	86
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	90

Ευρετήριο Πινάκων Και Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1 – Ερώτηση 1 : Ηλικία.....	55
Διάγραμμα 2 – Ερώτηση 2 : Εκπαίδευση	57
Διάγραμμα 3 – Ερώτηση 3 : Εργασιακή Εμπειρία	58
Διάγραμμα 4 – Ερώτηση 4 : Κατέχετε κάποια από τις παρακάτω πιστοποιήσεις;	58
Διάγραμμα 5 – Ερώτηση 6 : Συμμορφώνεται η υπηρεσία σας με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου;	59
Διάγραμμα 6 – Ερώτηση 7 : Καταρτίζεται και από ποιόν ετήσιο πλάνο ελέγχου το οποίο να εστιάζει στους σχετικούς κινδύνους του ελεγχόμενου φορέα και να στηρίζεται στα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου και στις βέλτιστες πρακτικές;.....	60
Διάγραμμα 7 – Ερώτηση 8 : Συμμετέχει και ο ελεγχόμενος φορέας στη διαδικασία του σχεδιασμού του ελεγκτικού έργου και με ποιόν τρόπο;.....	61
Διάγραμμα 8 – Ερώτηση 9 : Η αποτελεσματικότητα του ελέγχου.....	62
Διάγραμμα 9 – Ερώτηση 10 : Ποιότητα εσωτερικού ελέγχου	63
Διάγραμμα 10 – Ερώτηση 11 : Ομάδα εσωτερικού ελέγχου	65
Διάγραμμα 11 – Ερώτηση 12 : Ανεξαρτησία του εσωτερικού ελέγχου	67
Διάγραμμα 12 – Ερώτηση 13 : Υποστήριξη Διοίκησης.....	68
Διάγραμμα 13 – Ερώτηση 14.....	67
Διάγραμμα 14 – Ερώτηση 15.....	69
Διάγραμμα 15 – Ερώτηση 16.....	68
Διάγραμμα 16 – Ερώτηση 17.....	70
Διάγραμμα 17 – Ερώτηση 18 : Είναι οι εκθέσεις ελέγχου τυποποιημένες ώστε να διευκολύνεται η αναπαραγωγή τους;	71
Διάγραμμα 18 – Ερώτηση 19 : Αξιολογήστε τις ακόλουθες προτάσεις σχετικά με τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου του οργανισμού που εργάζεστε	72
Διάγραμμα 19 – Ερώτηση 20 : Αξιολογήστε τις ακόλουθες προτάσεις σχετικά με τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου του οργανισμού που εργάζεστε	74
Διάγραμμα 20 – Ερώτηση 21 : Έχετε πράξει/εμπλακεί σε παράτυπη συμπεριφορά στην εργασία σας; 76	
Διάγραμμα 21 – Ερώτηση 22 : Έχετε αντιληφθεί τη διενέργεια απάτης/απατηλών αναφορών και δηλώσεων/δωροδοκίας στην εργασίας σας;	77

Διάγραμμα 22 – Ερώτηση 23 : Πώς θα νιώθατε ή έχετε νιώσει σε περιπτώσεις που συνάδελφός σας έχει προβεί σε παράτυπες συμπεριφορές;	78
Διάγραμμα 23 – Ερώτηση 24 : Πόσο σημαντικός θεωρείται ο χαρακτήρας ενός ατόμου για να προβεί σε παράνομη συμπεριφορά στον εργασιακό του χώρο;	79
Διάγραμμα 24 – Ερώτηση 25 : Τί πιθανότητα θα υπήρχε στο μέλλον να προβείτε σε παράτυπη συμπεριφορά στην εργασίας σας;	80
Διάγραμμα 25 – Ερώτηση 26 : Πώς ιεραρχείτε τα ακόλουθα χαρακτηριστικά για την πραγματοποίηση μιας παράτυπης συμπεριφοράς;.....	81

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Εισαγωγή

Ο εσωτερικός έλεγχος καθίσταται το πολυτιμότερο εργαλείο κάθε ιδιωτικού και δημόσιου οργανισμού και συντελεί σε πολύ μεγάλο βαθμό στην δημιουργία ενός συγκροτημένου συστήματος διαχείρισης και ελέγχου, αφού λειτουργεί ως δίκτυ ασφαλείας στην οργάνωση και επίτευξη των επιχειρηματικών στόχων των οικονομικών οντοτήτων.

Τα επαναλαμβανόμενα και συνεχή φαινόμενα διαφθοράς και κακοδιοίκησης κατέστησαν τον εσωτερικό έλεγχο ως ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία καταπολέμησης ή περιορισμού αυτών σε συνδυασμό με την καινοτομία της ηλεκτρονική διακυβέρνησης, που πλέον αποτελεί αναγκαιότητα για τη δημόσια διοίκηση, καθώς τα παραπάνω φαινόμενα δημιουργούν δυσλειτουργία στο κράτος κλονίζοντας τους κρατικούς θεσμούς και την εμπιστοσύνη των πολιτών προς αυτούς.

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει σκοπό να παρουσιάσει τις διαδικασίες και τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου στο δημόσιο τομέα και κατά πόσο αυτός διασφαλίζει την αποτελεσματική λειτουργία των θεσμών του δημοσίου, εντοπίζοντας ή ακόμη και προλαμβάνοντας φαινόμενα διαφθοράς, αδιαφάνειας διαδικασιών, κακοδιοίκησης και γενικότερα παράτυπων συμπεριφορών. Γίνεται λεπτομερής αναφορά στο ρόλο, τα είδη και τις αρμοδιότητες των εσωτερικών ελεγκτών με βάση τον κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας.

1.2 Μεθοδολογία Της Εργασίας

Η παρούσα εργασία είναι κατά βάση ποσοτική. Η συλλογή των πληροφοριών και των δεδομένων βασίστηκε σε συγγράμματα Ελλήνων και ξένων συγγραφέων, σε επιστημονικά άρθρα, σε νομοθεσία, πληροφορίες από διεθνή οργανισμούς καθώς και από το ερωτηματολόγιο που δημιουργήθηκε και διαμοιράστηκε σε φορείς δημοσίου, με σκοπό τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με την αποτελεσματικότητα, τα καθήκοντα και τις διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου από ελεγκτές στο δημόσιο τομέα.

1.3 Ερευνητικά Ερωτήματα

Η παρούσα εργασία απαντάει σε ερωτήματα σχετικά με την ελεγκτική επιστήμη. Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται στις διενέργειες του εσωτερικού ελέγχου και πώς εφαρμόζεται στη δημόσια διοίκηση, προκειμένου να περιοριστούν φαινόμενα παράτυπων συμπεριφορών και απάτης. Επίσης περιγράφει την εφαρμογή του σχεδίου του εσωτερικού ελέγχου σε μια χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απαντώντας σχετικά για το ρόλο, το έργο και τις αρμοδιότητες των εσωτερικών ελεγκτών του δημοσίου με βάση τα ευρωπαϊκά πρότυπα και τέλος παρατίθενται η προσωπική έρευνα, συμπεράσματα και προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

1.4 Δομή Της Διπλωματικής Εργασίας

Η διπλωματική αποτελείται από έξι κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο περιέχει την εισαγωγή, στοιχεία αναφορικά με τη μεθοδολογία της έρευνας και τα ερευνητικά ερωτήματα.

Το δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζει τη βιβλιογραφική επισκόπηση των κυριότερων συγγραμμάτων και πηγών που χρησιμοποιήθηκαν.

Το τρίτο κεφάλαιο αφορά τον Εσωτερικό Έλεγχο, περιέχει εννοιολογικές αναφορές και ορισμούς της ελεγκτικής επιστήμης και του εσωτερικού ελέγχου, στοιχεία για τον σχεδιασμό και τη διενέργεια του ελέγχου στο Δημόσιο τομέα, την συμβολή του στην αποτελεσματικότητα των

λειτουργιών της Δημόσιας Διοίκησης κατά των φαινομένων απάτης, και παρατίθενται τα Διεθνή πρότυπα Ελέγχου και τα Διεθνή Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή του.

Το τέταρτο κεφάλαιο περιέχει βασικές έννοιες της Απάτης και τα είδη της, τη σχέση και τις ευθύνες του εσωτερικού ελέγχου στην πρόληψή της, αλλά και το θεσμικό πλαίσιο για την αντιμετώπισή της.

Το πέμπτο κεφάλαιο περιέχει την ποσοτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στους φορείς, η μεθοδολογία της και παρουσιάζονται και σχολιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματά της.

Τέλος στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της εργασίας καθώς και προτάσεις για περεταίρω μελλοντική έρευνα.

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Τη σήμερον ημέρα και ακόμα πιο συγκεκριμένα στην Ελλάδα του σήμερα, όπου επιχειρήσεις, διοικήσεις, φορείς και ελεγκτές συνυπάρχουν σε ένα περιβάλλον αυξημένων κινδύνων και σκανδάλων, η Ελεγκτική επιστήμη συντελεί στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων και στην επίλυση σημαντικών ζητημάτων πάσης φύσεως. Οι αλλαγές που επέρχονται είναι ιδιαίτερα σημαντικές και συνεχείς καθώς πρέπει να καλυφθούν κενά ώστε να επιτευχθεί ουσιαστική ενσωμάτωση στο παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον.

Οι βιβλιογραφικές αναφορές προκύπτουν από ξένες και Ελληνικές βιβλιογραφίες, ξένα και Ελληνικά επιστημονικά άρθρα και νομοθεσία που σχετίζονται με την έννοια της Ελεγκτικής Επιστήμης, του Εσωτερικού Ελέγχου με βάση τα ελεγκτικά πρότυπα καθώς και τη διαδικασία ελέγχου στη Δημόσια Διοίκηση, με σκοπό τον περιορισμό απατηλών συμπεριφορών, φαινόμενα κακοδιοίκησης, διαφθοράς και διασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος.

Το σύγγραμμα του Βασιλείου Ι. Λουμιώτη, «Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου»¹, περιέχει στοιχεία όπως η δομή των ΔΠΕ, σκοπούς, ορισμούς, απαιτήσεις, γενικές αρχές και ευθύνες, ελεγκτικά τεκμήρια, συμπεράσματα ελέγχου και αναφορές. Γίνεται ανάλυση αυτών των στοιχείων καθώς και αναφορές και αναλύσεις στις δικλίδες ποιότητας για τον έλεγχο, στόχοι και ευθύνες του ανεξάρτητου ελεγκτή (επαγγελματικός σκεπτικισμός κλπ.) και σημαντικές αναφορές σε θέματα ουσιώδους μεγέθους, απάτης και ψευδών οικονομικών καταστάσεων.

Στο σύγγραμμα του Γεωργίου Α. Γεωργίου, «Διεθνή Πρότυπα Εσωτερικού Ελέγχου»², αναλύονται θέματα όπως ορισμοί και σκοποί προτύπων ελέγχου, διαδικασίες, αρχές και πρότυπα χαρακτηριστικών και διεξαγωγής.

Επόμενη πηγή και μία από τις πιο σημαντικές είναι το σύγγραμμα των κυρίων Νεγκάκη Ι. Χρήστου και Ταχυνάκη Δ. Παναγιώτη με όνομα «Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου, Θεωρία –

¹ Λουμιώτης Β. Ι., (2020), «Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου»

² Γεωργίου Γ. Α., (2022), «Διεθνή Πρότυπα Εσωτερικού Ελέγχου»

Εφαρμογές»³. Το βιβλίο ασχολείται με την παρουσίαση σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο των Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΠΕ) καθώς και των Δικλίδων Ποιότητας από τους ελεγκτές και τις ελεγκτικές εταιρίες κατά την άσκηση του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων μιας οικονομικής οντότητας. Συγκεκριμένα, καλύπτει, τα πρότυπα που αφορούν τις ευθύνες των ελεγκτών, την εκτίμηση του ελεγκτικού κινδύνου καθώς και τις αντιδράσεις του ελεγκτή στον κίνδυνο, τα ελεγκτικά τεκμήρια που θα πρέπει να συγκεντρωθούν, την χρήση της εργασίας ειδήμονα του ελεγκτή, τα συμπεράσματα του ελεγκτικού ελέγχου, την ακολουθούμενη διαδικασία ελέγχου των υπολοίπων των λογαριασμών, τις αναθέσεις επισκόπησης καθώς και άλλων συναφών υπηρεσιών. Επίσης, σκοπός του βιβλίου είναι να βοηθήσει στην κατανόηση και εξοικείωση με τις έννοιες και παράλληλα να αποκτήσει τις αναγκαίες και απαραίτητες γνώσεις πάνω σε θέματα που καλύπτουν τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ) όπως επίσης, να εισάγει τον κάθε ενδιαφερόμενο στη χρήση της ελεγκτικής πληροφόρησης για τη λήψη των αναγκαίων οικονομικών αποφάσεων καθώς και για την αποτελεσματικότερη διενέργεια του διαχειριστικού ελέγχου των δράσεων που αναπτύσσει μια οικονομική μονάδα.

Σύμφωνα και πάλι με τον κ. Γεωργίου, οι δραστηριότητες του εσωτερικού ελέγχου διεξάγονται σε ποικίλα νομικά και πολιτιστικά περιβάλλοντα, για οργανισμούς που διαφέρουν μεταξύ τους σε σκοπό, μέγεθος, πολυπλοκότητα και δομή και από άτομα εντός ή εκτός του οργανισμού. Παρά το γεγονός ότι αυτές οι διαφορές είναι σε θέση να επηρεάσουν την εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου σε κάθε περιβάλλον, η συμμόρφωση με τα Διεθνή Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου (Πρότυπα) είναι θεμελιώδης, προκειμένου οι εσωτερικοί ελεγκτές να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Το σύγγραμμά του «Διεθνή Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου»⁴, περιλαμβάνει μια σύντομη αναφορά με εισαγωγικές έννοιες στα πρότυπα (σκοπός χαρακτηριστικά κ.α.) και έπειτα αναλύει πρότυπα χαρακτηριστικών (1000-1322) και πρότυπα διεξαγωγής (2000-2600).

Μία ακόμη πολύ χρήσιμη πηγή σε θέματα Δημοσιονομικού Ελέγχου και Ευρωπαϊκών διατάξεων αποτελεί το άρθρο του κ. Κωστόπουλου Κωνσταντίνου, «Δημοσιονομική Διαχείριση

³ Νεγκάκης Χ. και Ταχυνάκης Π., (2022), «Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου Θεωρία – Εφαρμογές», Εκδοτικός Οίκος Αειφόρος Λογιστική, Θεσσαλονίκη

⁴ Γεωργίου Γ. Α., (2022), «Διεθνή Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου»

– Δημοσιονομική Διακυβέρνηση, Δημόσια Ελεγκτική και Ελεγκτικό Συνέδριο»⁵, όπου περιλαμβάνει αναλυτικά στοιχεία όπως :

- Δημόσια Ελεγκτική versus Ιδιωτική Ελεγκτική
- Σύστημα Ελληνικού Κρατικού Προϋπολογισμού – Σύστημα Προϋπολογισμού Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Από που προέρχονται οι σχετικές ‘ρυθμίσεις’
- Ελεγκτικό Συνέδριο (νομοθεσία, εσωτερικοί κανονισμοί, ορισμοί συστήματος εσωτερικού ελέγχου).

Επόμενη πηγή και εξίσου σημαντική είναι το «Εγχειρίδιο Ελέγχου Ελεγκτικού Συνεδρίου»⁶ από το Ελεγκτικό Συνέδριο – Ελληνική Δημοκρατία. Το παρόν εγχειρίδιο ελέγχου αποσκοπεί στο να βοηθήσει τους ελεγκτές του Ελεγκτικού Συνεδρίου να πραγματοποιήσουν υψηλής ποιότητας χρηματοοικονομικούς ελέγχους καθώς και ελέγχους συμμόρφωσης. Προσδιορίζει τις αρχές που διέπουν την προσέγγιση του Δικαστηρίου στους εν λόγω ελέγχους καθώς και τις διαδικασίες που εφαρμόζονται. Στόχος είναι να συνδράμει τους ελεγκτές, ώστε να φέρουν σε πέρας χρηματοοικονομικούς ελέγχους και ελέγχους συμμόρφωσης κατά έναν οικονομικό, αποδοτικό και αποτελεσματικό τρόπο. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού, το εγχειρίδιο επικεντρώνεται :

- στην «προσέγγιση βάσει κινδύνου» και
- στην χρήση της «ορθής κρίσης» του ελεγκτή, η οποία βασίζεται σε επαγγελματικά πρότυπα.

Το άρθρο από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων, «Η Εθνική Στρατηγική Κατά Της Απάτης Στις Διαρθρωτικές Δράσεις»⁷, αποτελεί την Εθνική Στρατηγική κατά της Απάτης στις Διαρθρωτικές Δράσεις, το οποίο υποβάλλεται προς έγκριση στην Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (OLAF). Υπεύθυνη για την εκπόνηση και εφαρμογή της Στρατηγικής

⁵ Κωστόπουλος Κ., (2022), «Δημοσιονομική Διαχείριση – Δημοσιονομική Διακυβέρνηση, Δημόσια Ελεγκτική και Ελεγκτικό Συνέδριο»

⁶ Ελεγκτικό Συνέδριο – Ελληνική Δημοκρατία, (2017), «Εγχειρίδιο Ελέγχου Ελεγκτικού Συνεδρίου»

⁷ Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων, (2014), «Η Εθνική Στρατηγική Κατά Της Απάτης Στις Διαρθρωτικές Δράσεις», Αθήνα

αυτής είναι η Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων - ΕΣΠΑ (ΓΓΔΕ-ΕΣΠΑ) του Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας.

Στην αναζήτηση Ευρωπαϊκών κανόνων και διατάξεων σημαντικό ρόλο αποτέλεσε το άρθρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, «Στρατηγική Της Επιτροπής Για Την Καταπολέμηση Της Απάτης»⁸, Βρυξέλλες. Στην παρούσα ανακοίνωση, η Επιτροπή βελτιώνει και εκσυγχρονίζει τη στρατηγική της για την καταπολέμηση της απάτης. Γενικός στόχος της νέας αυτής στρατηγικής της Επιτροπής για την καταπολέμηση της απάτης, είναι η βελτίωση της πρόληψης, της ανίχνευσης και των όρων διεξαγωγής των ερευνών για υποθέσεις απάτης, καθώς και η εξασφάλιση επαρκούς επανόρθωσης και αποτροπής, χάρη σε αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις, και η εφαρμογή δίκαιων διαδικασιών, ιδίως με την καθιέρωση στρατηγικών κατά της απάτης σε επίπεδο υπηρεσιών της Επιτροπής, οι οποίες να σέβονται και να αποσαφηνίζουν τις διαφορετικές ευθύνες των διαφόρων εμπλεκομένων.

Έπειτα για τις εγχώριες διατάξεις και στρατηγικές χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από το άρθρο του Υπουργείου Οικονομίας & Ανάπτυξης, «Η Ελληνική Εθνική Στρατηγική Κατά Της Απάτης Στις Διαρθρωτικές Δράσεις»⁹. Η Ελληνική Εθνική Στρατηγική κατά της Απάτης στις διαρθρωτικές Δράσεις εκπονήθηκε και υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (OLAF) το 2014. Αναπόσπαστο μέρος της αποτελεί ένα αναλυτικό Σχέδιο Δράσης, το οποίο περιλαμβάνει συγκεκριμένες ενέργειες, υπευθυνότητες, χρονοδιαγράμματα και δείκτες επίτευξης. Ο χρονικός ορίζοντας που είχε τεθεί για την ισχύ της Στρατηγικής ήταν δύο έτη. Το παρόν κείμενο αφορά στην επισκόπηση της Στρατηγικής και στην επικαιροποίηση συγκεκριμένων στοιχείων της. Το κείμενο διαρθρώνεται ως εξής :

- Ιστορικό (Μεθοδολογία διαμόρφωσης της αρχικής Στρατηγικής-Σχεδίου Δράσης και Συνοπτική παρουσίαση της Στρατηγικής)
- Συνολική επισκόπηση σε σχέση με την υλοποίηση της Στρατηγικής-Σχεδίου Δράσης κατά της Απάτης στις διαρθρωτικές Δράσεις (Σημαντικές νομοθετικές και οργανωτικές αλλαγές, εφαρμογή του Σχεδίου Δράσης)
- Προσδιορισμός των στοιχείων προς επικαιροποίηση

⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2011), «Στρατηγική Της Επιτροπής Για Την Καταπολέμηση Της Απάτης», Βρυξέλλες

⁹ Υπουργείο Οικονομίας & Ανάπτυξης, (2017) «Η Ελληνική Εθνική Στρατηγική Κατά Της Απάτης Στις Διαρθρωτικές Δράσεις», Αθήνα

- Το επικαιροποιημένο Σχέδιο Δράσης για την καταπολέμηση της Απάτης στις διαρθρωτικές Δράσεις.

Έπειτα χρησιμοποιήθηκε ο οδηγός από την Εθνική Αρχή Διαφάνειας, Γενική Διεύθυνση Ακεραιότητας & Λογοδοσίας, «Οδηγός Διαχείρισης Κινδύνων Διαφθοράς & Απάτης»¹⁰. Ο παρόν Οδηγός συντάχθηκε σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας. Ο Οδηγός περιλαμβάνει ένα συνεκτικό πλαίσιο πρακτικών βημάτων και μεθοδολογιών για τον εντοπισμό, την εκτίμηση και την αντιμετώπιση των κινδύνων απάτης και διαφθοράς στις πολιτικές, τα προγράμματα και τα έργα που αναλαμβάνουν οι φορείς της ελληνικής δημόσιας διοίκησης. Ο στόχος του είναι να υποστηρίξει τις προσπάθειες των στελεχών της δημόσιας διοίκησης για την ανάπτυξη και την ενδυνάμωση μηχανισμών πρόληψης, αποτροπής και εντοπισμού φαινομένων απάτης και διαφθοράς, βάσει μίας μεθοδολογίας αξιολόγησης κινδύνων. Περιλαμβάνει επίσης καλές πρακτικές για τη δημιουργία των κατάλληλων οργανωτικών δομών και την καλλιέργεια μίας κουλτούρας που δεν θα ευνοεί την εκδήλωση φαινομένων διαφθοράς.

Ακόμη ένα χρήσιμο εργαλείο είναι το εγχειρίδιο του Υπουργείου Οικονομικών και Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Εσόδων, «Εγχειρίδιο Διενέργειας Εσωτερικών Ελέγχων»¹¹. Ο σκοπός του παρόντος Εγχειριδίου είναι να παρέχει καθοδήγηση για τη διενέργεια των εσωτερικών ελέγχων που εκτελούνται στη γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων. Επιδιώκει να εξοικειώσει τους εσωτερικούς ελεγκτές με τις βασικές έννοιες που αφορούν στον εσωτερικό έλεγχο, να καταγράψει το θεσμικό πλαίσιο του εσωτερικού ελέγχου στη ΓΓΔΕ, να περιγράψει τα στάδια της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου, τα βήματα εκτέλεσής του, να παράσχει πρακτικές συμβουλές σε κρίσιμα ζητήματα κ.α.

Το έργο της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας και Γενικής Διεύθυνσης Ακεραιότητας & Λογοδοσίας, «Εκτίμηση Ωριμότητας του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου Δημοσιονομικής Διαχείρισης»¹², που εκπονήθηκε από την Εθνική Αρχή Διαφάνειας, αποτελεί μια μακροσκοπική διερεύνηση για την εκτίμηση του επιπέδου ωριμότητας του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου Δημοσιονομικής Διαχείρισης (ΣΕΕΔΔ) στους κύριους φορείς της Κεντρικής Διοίκησης, τα

¹⁰ Εθνική Αρχή Διαφάνειας, (2021), «Οδηγός Διαχείρισης Κινδύνων Διαφθοράς & Απάτης», Αθήνα

¹¹ Υπουργείο Οικονομικών ΓΓΔΕ Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου, (2015), «Εγχειρίδιο Διενέργειας Εσωτερικών Ελέγχων», Αθήνα

¹² Εθνική Αρχή Διαφάνειας, Γενική Διεύθυνση Ακεραιότητας & Λογοδοσίας, (2022), «Εκτίμηση Ωριμότητας του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου Δημοσιονομικής Διαχείρισης», Αθήνα

Υπουργεία. Ο βασικός στόχος ήταν να κατανοηθεί και να εκτιμηθεί ο βαθμός ανάπτυξης και λειτουργίας του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου Δημοσιονομικής Διαχείρισης, με βάση τη δομή του Πλαισίου Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου καθώς και τις καλές πρακτικές που διαμορφώνονται από Φορείς όπως η Επιτροπή COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) και το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (ΠΑ), σε συμμόρφωση με τις διατάξεις του άρθρου 4 του ν. 4795/2021 1, προκειμένου να υπάρξουν ευκαιρίες βελτίωσης αυτού.

Άντληση πληροφοριών έγινε και από το εγχειρίδιο του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης OECD, «Εγχειρίδιο Εσωτερικού Ελέγχου για την Ελληνική Δημόσια Διοίκηση»¹³. Ο σκοπός του παρόντος εγχειριδίου εσωτερικού ελέγχου είναι να συμβάλλει στην τυποποίηση και στον εκσυγχρονισμό των πρακτικών ελέγχου. Αποσκοπεί στο να παρέχει πρακτικά εργαλεία για τη θέσπιση αποτελεσματικών μονάδων εσωτερικού ελέγχου, διενέργεια αξιολογήσεων κινδύνων απάτης και τη διενέργεια ενός ολοκληρωμένου εσωτερικού ελέγχου. Το αντικείμενό του απαντά στις ακόλουθες προτεραιότητες :

- Πώς να συγκροτήσετε μια αποτελεσματική λειτουργία εσωτερικού ελέγχου
- Πώς να σχεδιάσετε ένα πρόγραμμα ελέγχων βάσει ανάλυσης κινδύνων
- Πώς να διεξάγετε μια αξιολόγηση κινδύνων απάτης, και
- Πώς να διεξάγετε μια αποστολή εσωτερικού ελέγχου από την αρχή έως το τέλος.

Έγινε αξιοποίηση του Ν. 4795/2021 (Α' 62) «Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου του Δημόσιου Τομέα, Σύμβουλος Ακεραιότητας στη δημόσια διοίκηση και άλλες διατάξεις για τη δημόσια διοίκηση και την τοπική αυτοδιοίκηση»¹⁴, όπου σκοπός του παρόντος είναι η ενιαία ρύθμιση θεμάτων που αφορούν στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου και τη λειτουργία των Μονάδων Εσωτερικού Ελέγχου στον δημόσιο τομέα, καθώς και η εγκαθίδρυση του θεσμού του Συμβούλου Ακεραιότητας στη Δημόσια Διοίκηση, προκειμένου να ενισχυθούν οι μηχανισμοί λογοδοσίας και ακεραιότητας στους φορείς του δημόσιου τομέα συμβάλλοντας στην επίτευξη των στόχων τους βάσει των αρχών της καλής διακυβέρνησης και της χρηστής διοίκησης, σύμφωνα με τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα και τις προβλέψεις του ν. 4622/2019 (Α' 133).

¹³ OECD, (2018), «Εγχειρίδιο Εσωτερικού Ελέγχου για την Ελληνική Δημόσια Διοίκηση, OECD Publishing», Παρίσι

¹⁴ Ν. 4795/2021 (Α' 62), (2021), Αθήνα

Ένα άρθρο ξένης βιβλιογραφίας που χρησιμοποιήθηκε είναι το «The Role of Internal Audit in Fraud Prevention and Detection»¹⁵ των Daniela Petraşcu και Alexandra Tieanu. Αυτό το άρθρο στοχεύει, όχι απλώς να περιγράψει συνοπτικά τον ρόλο του εσωτερικού ελέγχου στον εντοπισμό πιθανών απατών, αλλά και να τονίσει τη σημασία του για την πρόληψη της διάπραξης απάτης σε οποιαδήποτε οικονομική οντότητα. Επιπλέον, η ανάλυση σκοπεύει να επισημάνει ιδιαίτερα τα πλεονεκτήματα που μπορεί να προσφέρει ένας εσωτερικός έλεγχος στη διοίκηση μιας οικονομικής οντότητας και στους εταίρους της, καθώς και στο κοινωνικό σύνολο.

Ξεκινώντας από την υπόθεση ότι οι ελεγκτές δεν είναι οι αντίπαλοι μιας οντότητας, θα πρέπει να θυμόμαστε ότι : ο εσωτερικός έλεγχος είναι μια λειτουργία βοήθειας που προσφέρεται στην ηγεσία αυτής της οντότητας προκειμένου να διαχειρίζονται καλύτερα τις δραστηριότητές τους. Εκφράζει κρίσεις για όλες τις αποφάσεις που λαμβάνονται από την ηγεσία που διασφαλίζουν την κανονική και αποτελεσματική λειτουργία των δραστηριοτήτων της και στόχος της είναι η δημιουργία προστιθέμενης αξίας.

Μία από τις χρήσιμες ξένες πηγές είναι η μελέτη των Coram, Paul, Colin Ferguson, και Robyn Moroney, «The value of internal audit in fraud detection»¹⁶, Journal of Accounting and Finance. Αυτή η μελέτη στοχεύει να παράσχει στοιχεία για την αξία της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου στον εντοπισμό απάτης εντός των οργανισμών. Αξιολογεί επίσης τις διαφορές στην αποτελεσματικότητα του εντοπισμού απάτης μεταξύ οργανισμών που επιλέγουν μεταξύ διαφορετικών προσεγγίσεων εσωτερικού ελέγχου όπως : λειτουργία εσωτερικού ελέγχου εντός του οργανισμού, εξωτερική ανάθεση ή και συνδυασμός και των δύο. Αυτή η έρευνα είναι σημαντική γιατί εξετάζει από κοινού δύο σημαντικά ζητήματα στη σύγχρονη εταιρική διακυβέρνηση, τις σχέσεις μεταξύ της ύπαρξης και του είδους ελέγχου (εσωτερικού έναντι εξωτερικής ανάθεσης) και τη τάση για ανίχνευση απάτης. Τόσο οι εσωτερικοί όσο και οι εξωτερικοί ελεγκτές τονίζουν τη σημασία της αξιολόγησης και ανίχνευσης της απάτης.

Τέλος, μία ακόμη χρήσιμη πηγή πληροφοριών από ξένη βιβλιογραφία είναι η μελέτη του Taufik T., «The effect of internal control system implementation in realizing good governance and

¹⁵ Petraşcu D. and Tieanu A., (2014), «Procedia Economics and Finance» Volume 16, P. 489-497

¹⁶ Coram, P., Ferguson, C., & Moroney, R., (2006), «The value of internal audit in fraud detection», Journal of Accounting and Finance, 48(4), 543-59

its impact on fraud prevention»¹⁷, International Journal of Scientific and Technology Research. Αυτή η μελέτη στοχεύει στην εύρεση εμπειρικών στοιχείων σχετικά με την επίδραση της εφαρμογής των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου στην υλοποίηση της χρηστής διακυβέρνησης και τις επιπτώσεις στην πρόληψη της απάτης στην περιοχή Bengkalis. Η έρευνα αυτή διεξήχθη σε 34 Regional Apparatus Organizations (RAO), με συνολικά 93 ερωτηθέντες. Η ανάλυση των δεδομένων έγινε με τη χρήση της μεθόδου Partial Least Square (PLS) με λογισμικό warpPLS 3.0. Τα αποτελέσματα της μελέτης κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η εφαρμογή ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου και χρηστής διακυβέρνησης είχαν αποτέλεσμα στην πρόληψη της απάτης με τιμή $P 0,01 < 0,05$. Η μεταβλητή της καλής διακυβέρνησης μπορεί να μεσολαβήσει στη σχέση μεταξύ της εφαρμογής του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της κυβέρνησης και της πρόληψης της απάτης με τον υπολογισμό του VAF να είναι 36%.

¹⁷ Taufik T., (2019), «The effect of internal control system implementation in realizing good governance and its impact on fraud prevention», International Journal of Scientific and Technology Research, 8(9), 2159-2165

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

3.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται το βασικό θεωρητικό και ρυθμιστικό πλαίσιο του Εσωτερικού Ελέγχου καθώς και της Ελεγκτικής Επιστήμης γενικότερα. Περιγράφεται ο ρόλος του εσωτερικού ελεγκτή καθώς και η σημασία του, τα διεθνή πρότυπα, ο κώδικας ηθικής, τα στάδια της διαδικασίας εσωτερικού ελέγχου (σχεδιασμός κ.α.)

3.2 Ελεγκτική Επιστήμη

Σαν ορισμό της ελεγκτικής επιστήμης θα μπορούσαμε να δώσουμε το εξής, η Ελεγκτική είναι ένας κλάδος της οικονομικής επιστήμης που έχει σαν αντικείμενο τη διατύπωση γενικών νόμων, κανόνων και αρχών, που θα διέπουν τη διαδικασία των λογιστικών και διαχειριστικών ελέγχων στις επιχειρήσεις και στα λογιστικά βιβλία τους¹⁸. Αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς κλάδους της λογιστικής όπου ο έλεγχος έχει κύριο και βασικό σκοπό τη διαπίστωση περί ορθής ή μη, παρουσίας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων οικονομικής θέσης και αποτελεσμάτων χρήσης σύμφωνα με την προκαθορισμένη διοικητική πολιτική ή τις γενικώς παραδεκτές λογιστικές αρχές.

Η παγκόσμια οικονομία του σήμερα, είναι επηρεασμένη από πληθώρα διαφορετικών γεγονότων όπως οικονομικές κρίσεις, πόλεμοι κ.α., και χαρακτηρίζεται από διάφορους κινδύνους, συνεχείς και γρήγορες αλλαγές αλλά και μεγάλη αβεβαιότητα. Εδώ έρχεται η ελεγκτική, με ολοένα και μεγαλύτερη σημασία είτε στον ιδιωτικό είτε στο δημόσιο τομέα ως επιτακτική ανάγκη

¹⁸ <http://euretirio.com/elegktiki-auditing/>

για την πρόληψη ή και αντιμετώπιση ζητημάτων που άλλοι τομείς της οικονομίας αδυνατούν να επιλύσουν.

3.3 Είδη Ελέγχου

Οι έλεγχοι μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ανάλογα με το αντικείμενο, το εύρος, την περιοχή ελέγχου, την περιοδικότητα, το σκοπό και την ιδιότητα που έχει ο ελεγκτής. Να σημειωθεί ότι ένας συνδυασμός ελέγχων δεν είναι αδύνατο να συμβεί.

Έτσι οι έλεγχοι μπορούν να χωριστούν σε μόνιμους, διαρκείς, τακτικούς και έκτακτους ανάλογα με την περιοδικότητά τους, σε ειδικούς και γενικούς ανάλογα το εύρος τους, προληπτικούς και κατασταλτικούς ανάλογα το σκοπό τους και εσωτερικοί και εξωτερικοί ανάλογα την εξάρτηση του προσώπου από τον ελεγχόμενο οργανισμό.

Κάποιες ακόμα κατηγορίες ελέγχων είναι οι¹⁹ :

- **Οικονομικοί έλεγχοι** : σκοπός τους είναι η επιβεβαίωση της αξιοπιστίας αλλά και της ορθής παρουσίας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και των μεγεθών που αφορούν την χρηματοοικονομική θέση των οικονομικών μονάδων. Αξιολογείται η αξιοπιστία και η αποτελεσματικότητα του λογιστικού συστήματος, διαβεβαιώνεται η νομιμότητα των οικονομικών καταστάσεων αλλά και κατά πόσο αυτές συντάχθηκαν σύμφωνα με τις γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές. Οι έλεγχοι αυτοί έχουν σκοπό επίσης στην έκφραση γνώμης για την ορθή διαχείριση και την αποδοτικότητα των οικονομικών μεγεθών σε μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο και διενεργούνται επί των οικονομικών στοιχείων και συναλλαγών και παρέχουν πληροφορίες στην εκάστοτε Διοίκηση. Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η σύνταξη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και των ισολογισμών είναι ευθύνη της εκάστοτε Διοίκησης και πως οι Εσωτερικοί Ελεγκτές δεν έχουν καμία ευθύνη για την σύνταξη αυτών²⁰.

¹⁹ Νεγκάκης Χ. και Ταχυνάκης Π., (2013), «Σύγχρονα Θέματα Ελεγκτικής & Εσωτερικού Ελέγχου Σύμφωνα Με Τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου», Εκδότης Διπλογραφία, Αθήνα

²⁰ Φουρκαλά Δήμητρα, Διπλωματική Εργασία - Εσωτερικός Έλεγχος και Διαφάνεια στη Δημόσια Διοίκηση, Νοέμβριος 2016

- **Διοικητικοί Έλεγχοι** : σκοπός τους είναι η επαλήθευση της εφαρμογής στρατηγικών αποφάσεων, καλύπτουν ένα ευρύτερο πεδίο δράσης από τους οικονομικούς και λειτουργικούς ελέγχους, ευρύτερους στόχους και με τη χρήση επιστημονικών τακτικών αξιολογούν την αποτελεσματικότητα της διοίκησης της οικονομικής μονάδας αλλά και τις λειτουργίες αυτής. Τέλος αποσκοπούν και στην επισκόπηση της εφαρμογής της εταιρικής πολιτικής, τους κανόνες ηθικής συμπεριφοράς των εργαζομένων και την εφαρμογή των πολιτικών αποφάσεων.
- **Έλεγχοι Αποδοτικότητας** : σκοπός τους είναι η αξιολόγηση των τμημάτων, των λειτουργιών και των στελεχών με τη χρήση των κατάλληλων δεικτών όπως ενδεικτικά ο βαθμός επίτευξης οικονομικών αποτελεσμάτων, ο βαθμός επίτευξης στόχων καθορισμένου χρόνου (ετήσιων κ.α.), ο βαθμός επίτευξης των πωλήσεων, η μείωση των δαπανών και η σχέση των πραγματικών αποτελεσμάτων με αυτά που έχουν υπολογισθεί στον προϋπολογισμό.
- **Έλεγχοι Συμμόρφωσης** : σκοπός τους είναι η επιβεβαίωση εφαρμογής των κανόνων και των όρων λειτουργίας που τέθηκαν. Θα μπορούσαμε να συμπληρώσουμε ότι οι έλεγχοι αυτοί θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν και να αποτελούν μέρος των λειτουργικών ελέγχων.
- **Έλεγχοι Απάτης** : βασικός σκοπός τους είναι η διερεύνηση, ο εντοπισμός και μετέπειτα η αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος, κυρίως στην εσωτερική διενέργεια αυτού, στον εντοπισμό και εξάλειψη παράτυπων διαδικασιών και άλλων συμπεριφορών από στελέχη της οικονομικής μονάδας. Επίσης, αποσκοπούν στη διερεύνηση κατάχρησης, παραποίησης λογιστικών και χρηματοοικονομικών καταστάσεων και υπεξαίρεσης²¹.

Εξωτερικό έλεγχο ονομάζουμε αυτόν που διενεργείται από πρόσωπο το οποίο δεν έχει εξαρτημένη σχέση εργασίας με τον οργανισμό που ελέγχει, τη διοίκηση ή τους μετόχους. Ο εξωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να είναι πιστοποιημένος και να διαθέτει τα απαραίτητα προσόντα, με γνώση και εξειδίκευση στο αντικείμενο του ελέγχου.

Τέλος, ο κος Νεγκάκη και ο κος Ταχυνάκης δίνουν τον εξής χρήσιμο και σημαντικό ορισμό για τον εσωτερικό έλεγχο : «Εσωτερικός έλεγχος καλείται ο διενεργούμενος από πρόσωπο που

²¹ Φουρκαλά Δήμητρα, Διπλωματική Εργασία - «Εσωτερικός Έλεγχος και Διαφάνεια στη Δημόσια Διοίκηση», Νοέμβριος 2016

διαθέτει επιστημονικά και επαγγελματικά προσόντα γνώσης και εμπειρίας, αλλά έχει την ιδιότητα του υπαλλήλου της ελεγχόμενης εταιρείας και ταυτόχρονα σχετίζεται άμεσα με τα άτομα και τα στελέχη που καθορίζουν την πορεία της. Ο εσωτερικός ελεγκτής είναι ‘υποχρεωμένος’ να υπακούσει στον εσωτερικό κανονισμό και τις υποδείξεις της διοίκησης της εταιρίας, οι οποίες μπορεί αν αποκλίνουν από τα γενικά ελεγκτικά πρότυπα»²².

3.4 Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου

Το Διεθνές Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (IAA) ορίζει τον εσωτερικό έλεγχο ως εξής: «Ο Εσωτερικός Έλεγχος είναι μια ανεξάρτητη, αντικειμενική, διασφαλιστική και συμβουλευτική δραστηριότητα, σχεδιασμένη να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες ενός οργανισμού. Βοηθάει τον οργανισμό να επιτύχει τους σκοπούς του, υιοθετώντας μια συστηματική, επαγγελματική προσέγγιση στην αξιολόγηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων, των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και εταιρικής διακυβέρνησης»²³.

Αποστολή του εσωτερικού ελέγχου είναι να ενισχύει και να προστατεύει την αξία του οργανισμού, παρέχοντας αντικειμενική και βάσει κινδύνων διαβεβαίωση, συμβουλές και πληροφόρηση.

Ο εσωτερικός έλεγχος προσφέρει στα ανώτατα διοικητικά στελέχη και στους αιρετούς δημόσιους αξιωματούχους διασφάλιση σχετικά με το σχεδιασμό και τη λειτουργία των διαδικασιών διακυβέρνησης, διαχείρισης των κινδύνων και ελέγχου εντός των οργανισμών τους. Αυτή η λειτουργία διασφάλισης αποτελεί ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της προσπάθειας των κυβερνητικών θεσμών για να προσφέρουν αξία και λογοδοσία προς τους Έλληνες πολίτες όσον αφορά στη χρήση των φορολογικών εσόδων.

Ο εσωτερικός έλεγχος επικεντρώνεται στα συστήματα διοίκησης, στις επιχειρησιακές διαδικασίες και πρακτικές, αλλά και στην ακεραιότητα των χρηματοοικονομικών και μη

²² Νεγκάκης Χ. και Ταχυνάκης Π., (2017), «Ελεγκτική, εσωτερικός έλεγχος: θεωρία και εφαρμογές», Εκδόσεις Αειφόρος Λογιστική, Θεσσαλονίκη

²³ <https://www.theiia.org/>

πληροφοριών. Τα αποτελέσματα των εσωτερικών ελέγχων συμβάλλουν στον εντοπισμό προβλημάτων και απειλών και στη διατύπωση συστάσεων για τη βελτίωση της απόδοσης.

Σύμφωνα με τον Νόμο 3871/2010 (Α' 141) περί Δημοσιονομικής Διαχείρισης και Ευθύνης²⁴ :

Η διαχείριση των δημόσιων οικονομικών στο πλαίσιο της Γενικής Κυβέρνησης διέπεται από τις ακόλουθες τέσσερις γενικές αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης :

- Αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης, όπου σύμφωνα με την οποία η διαχείριση της περιουσίας και των υποχρεώσεων των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης, περιλαμβανομένων των φυσικών πόρων και των δημοσιονομικών κινδύνων της χώρας, πρέπει να διενεργείται με σωφροσύνη και με γνώμονα την εξασφάλιση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας. Ακόμη, η αρχή αυτή περιέχει :
 - την αρχή της οικονομικότητας, σύμφωνα με την οποία τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την υλοποίηση των κυβερνητικών πολιτικών πρέπει να διατίθενται έγκαιρα, στην ενδεδειγμένη ποιότητα και ποσότητα και στην καλύτερη τιμή με την χρήση των αναγκαίων μόνο διοικητικών πόρων
 - την αρχή της αποδοτικότητας, σύμφωνα με την οποία οφείλεται η τήρηση της βέλτιστης δυνατής σχέσης μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και των επιτυγχανόμενων αποτελεσμάτων και
 - την αρχή της αποτελεσματικότητας, σύμφωνα με την οποία ελέγχεται η επίτευξη των συγκεκριμένων αντικειμενικών στόχων και των αποτελεσμάτων που έχουν εκ των προτέρων οριστεί.
- Αρχή της υπευθυνότητας και της λογοδοσίας, σύμφωνα με την οποία, η Κυβέρνηση είναι υπεύθυνη και λογοδοτεί στη Βουλή για τη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών της Γενικής Κυβέρνησης. Όλοι οι λειτουργοί που συμμετέχουν στη δημόσια διαχείριση σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος, ασκούν τις αρμοδιότητές τους, όπως αυτές προσδιορίζονται στον παρόντα νόμο, με σκοπό τη διασφάλιση της σταθερότητας και της αειφορίας των οικονομικών της Γενικής Κυβέρνησης.

²⁴ Ν. 3871/17-8-2010 (Α' 141), Αθήνα

- Αρχή της διαφάνειας, σύμφωνα με την οποία όλοι οι λειτουργοί και οι φορείς που διαχειρίζονται πόρους της Γενικής Κυβέρνησης έχουν την υποχρέωση να διασφαλίζουν την έγκαιρη πληροφόρηση, οικονομικής ή άλλης φύσης, που σχετίζεται με τη διαχείριση της δημοσιονομικής πολιτικής, ώστε να καθίσταται εφικτός ο αποτελεσματικός δημόσιος έλεγχος της άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής και της οικονομικής κατάστασης του δημοσίου εκτός και αν η δημοσιοποίησή της θα έβλαπτε ουσιωδώς την εθνική ασφάλεια, άμυνα ή τις διεθνείς σχέσεις της Ελλάδας.
- Αρχή της ειλικρίνειας, σύμφωνα με οποία, κάθε οικονομική και δημοσιονομική πρόβλεψη που παρέχεται σε οποιαδήποτε έγγραφα ή εκθέσεις που καταρτίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου, πρέπει να στηρίζεται, στο βαθμό που είναι ευλόγως και πρακτικώς δυνατό, σε πραγματικά στοιχεία που αποτυπώνονται σε όλες τις αποφάσεις που έχει ανακοινώσει η Κυβέρνηση, καθώς και σε όλες τις λοιπές περιστάσεις που ενδέχεται να έχουν ουσιαστικές δημοσιονομικές επιπτώσεις²⁵.

Το Διεθνές Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών αποτελεί ένα ρυθμιστικό φορέα που παρέχει στους επαγγελματίες του εσωτερικού ελέγχου σε όλο τον κόσμο αξιόπιστη καθοδήγηση μέσα από το Πλαίσιο των Διεθνών Επαγγελματικών Προτύπων (IPPF) που αποτελείται από υποχρεωτικές και προτεινόμενες οδηγίες. Οι βασικές αρχές του εσωτερικού ελεγκτή είναι αρκετές και πολυδιάστατες. Πιο συγκεκριμένα, κάθε εσωτερικός ελεγκτής οφείλει να²⁶ :

- Επιδεικνύει ακεραιότητα.
- Επιδεικνύει επάρκεια ικανοτήτων και δέουσα επαγγελματική επιμέλεια.
- Είναι αντικειμενικός και απαλλαγμένος από αθέμιτες επιρροές (ανεξάρτητος).
- Εναρμονίζεται με τις στρατηγικές, τους αντικειμενικούς σκοπούς και τους κινδύνους του οργανισμού.
- Έχει την κατάλληλη θέση στο οργανόγραμμα και να διαθέτει επαρκείς πόρους.
- Επιδεικνύει δέσμευση στην ποιότητα και συνεχή βελτίωση.
- Επικοινωνεί αποτελεσματικά.
- Παρέχει διασφάλιση βάσει αξιολόγησης κινδύνων.
- Είναι διορατικός, ενεργεί προληπτικά και εστιάζει στο μέλλον.

²⁵ Ν. 3871/17-8-2010 (Α' 141), Αθήνα

²⁶ Εθνική Αρχή Διαφάνειας, «Εγχειρίδιο Εσωτερικού Ελέγχου για τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα», Αθήνα

- Προάγει την βελτίωση του οργανισμού.

3.5 Μεθοδολογία Εσωτερικού Ελέγχου

Η αποτελεσματικότητα της υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου εξαρτάται από δύο παραμέτρους:

- τον σχεδιασμό του ετήσιου προγράμματος ελέγχων, που θα πρέπει να σχετίζεται άμεσα με τους στόχους του οργανισμού,
- το βαθμό υλοποίησής του.

Αναφορικά με τον σχεδιασμό του προγράμματος, ακολουθείται συγκεκριμένη μεθοδολογία η οποία σχετίζεται με το ετήσιο πρόγραμμα ελέγχου/ετήσιο πλάνο ελέγχου, το οποίο θα πρέπει να επικεντρώνεται σε σημεία και περιοχές υψηλού κινδύνου αναφορικά με τις αδυναμίες του συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου.

Ανεξάρτητα από τους στόχους ή το αντικείμενο ελέγχου, κάθε έλεγχος περιλαμβάνει συνήθως τα παρακάτω στάδια²⁷ :

- Τον σχεδιασμό του ελέγχου
- Την διενέργεια του ελέγχου
- Την κατάρτιση έκθεσης των αποτελεσμάτων του ελέγχου.

3.6 Κατάρτιση Του Ετήσιου Πλάνου/Προγράμματος Ελέγχων

Πρωταρχική προϋπόθεση του σχεδιασμού πλάνου ενός ελέγχου για μια επιτυχή και χωρίς προβλήματα διεξαγωγή του, αποτελεί η ορθή και λεπτομερής στοχοθέτηση, θέτοντας σαφείς και επιτεύξιμους στόχους, καθώς το εκάστοτε επίπεδο σχεδιασμού συνδέεται άμεσα από το είδος του ελέγχου, την πολυπλοκότητα του αντικειμένου του ελέγχου αλλά και από τις δραστηριότητες της οικονομικής μονάδας.

²⁷ OECD (2018), «Εγχειρίδιο Εσωτερικού Ελέγχου για την Ελληνική Δημόσια Διοίκηση, OECD Publishing», Παρίσι

Οι εταιρικοί κίνδυνοι, καθώς και η διαχείρισή τους, αποτελούν μια βασική και συνεχιζόμενη διαδικασία για την εκάστοτε οντότητα αλλά και για τον εντοπισμό, την αξιολόγηση και τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τις απαντήσεις και την αναφορά σε ευκαιρίες και απειλές που μπορεί να επηρεάσουν την επίτευξη των στόχων της. Υπεύθυνος για τη διασφάλιση της διαχείρισης των κινδύνων εντός οργανισμού είναι το διοικητικό συμβούλιο του εκάστοτε οργανισμού και έπειτα το σχετικό πλαίσιο μεταβιβάζεται στο αρμόδιο προσωπικό διαχείρισης κινδύνων, όπου και θα τη φέρει εις πέρας.

Κάθε οργανισμός απαρτίζεται από πολλά μέλη, καθένα από αυτά έχοντας διαφορετικό ρόλο, μικρότερο ή μεγαλύτερο, και αρμοδιότητες για την διασφάλιση μιας επιτυχούς διαχείρισης των κινδύνων. Το σημαντικότερο ρόλο όμως και με κύρια ευθύνη κατέχει η διοίκηση, για τον επιτυχή εντοπισμό και διαχείριση των κινδύνων.

Οι σημαντικότερες δραστηριότητες της διαχείρισης των επιχειρηματικών κινδύνων περιλαμβάνουν τα ακόλουθα²⁸ :

- Εξασφάλιση μιας ολοκληρωμένης λειτουργίας των δίαυλων επικοινωνίας και διαβίβαση των στόχων του οργανισμού, μέσω αυτών.
- Προσδιορισμός της στάσης του οργανισμού ως προς την ανάληψη κινδύνου.
- Δημιουργία κατάλληλου εσωτερικού περιβάλλοντος, καθώς και ο σχεδιασμός του πλαισίου διαχείρισης κινδύνου.
- Προσδιορισμός δυνητικών απειλών για την επίτευξη των στόχων.
- Επιλογή και υλοποίηση των κατάλληλων αντιδράσεων στην εμφάνιση των πιθανών κινδύνων.
- Εφαρμογή διαδικασιών ελέγχου και άλλων συναφών δράσεων διασφάλισης των διαδικασιών.
- Γνωστοποίηση των πληροφοριών σχετικά με τους κινδύνους σε όλα τα επίπεδα του οργανισμού.
- Κεντρική παρακολούθηση και συντονισμός των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων και των αποτελεσμάτων.

²⁸ Τσαγκαλίδου Διανήρα, Διπλωματική Εργασία - «Ο εσωτερικός Έλεγχος και η Συμβολή του στη Διαχείριση Κινδύνων και τον Εντοπισμό Απάτης», Θεσσαλονίκη 2019

- Εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας με την οποία διαχειρίζονται οι κίνδυνοι.

Η διαχείριση των κινδύνων αποτελεί μία διαδικασία στην οποία, οι οργανισμοί αφού αναγνωρίσουν τους κινδύνους που αφορούν τις δικές τους οικονομικές δραστηριότητες, στη συνέχεια σχεδιάζουν ένα αξιόπιστο και αποτελεσματικό πλαίσιο ενεργειών και διαδικασιών που έχει σκοπό τον εκμηδενισμό της πιθανότητας επανεμφάνισής τους, διασφαλίζοντας ασφαλέστερες συνθήκες ανάπτυξης των στόχων τους. Τέλος, αποτελεί δηλαδή ένα συνεχή κύκλο, μια διαδραστική διαδικασία αναγνώρισης των κινδύνων, αξιολόγησης του αντίκτυπού τους και διαβάθμισης των ενεργειών που θα πρέπει να ακολουθηθούν προκειμένου να ελεγχθούν και να ελαττωθούν ή ακόμη και να απαλειφθούν οι κίνδυνοι αυτοί²⁹.

Μερικά από αυτά τα επαναλαμβανόμενα μέτρα θα πρέπει να είναι³⁰ :

- Η δημιουργία διοικητικής ομάδας κινδύνου με συγκεκριμένους στόχους
- Ο προσδιορισμός των περιοχών κινδύνου
- Η ανάπτυξη στρατηγικής απάντησης σε κάθε ενδεχόμενο κίνδυνο
- Η αξιολόγηση της διαβάθμισης του κινδύνου
- Η εφαρμογή της στρατηγικής που θα ακολουθηθεί και η αναζήτηση ευθυνών
- Η εφαρμογή και ο έλεγχος των προτεινόμενων ελέγχων
- Η αναθεώρηση και ο ανακαθορισμός της διαδικασίας

Η διαχείριση των επιχειρηματικών κινδύνων περιλαμβάνει τις μεθόδους και τις διαδικασίες που χρησιμοποιούν οι οργανισμοί για να είναι σε θέση να διαχειρίζονται τους κινδύνους και να αξιοποιούν τις ευκαιρίες που εμφανίζονται, για να επιτύχουν τους στόχους τους. Η διαχείριση των επιχειρηματικών κινδύνων παρέχει ένα πλαίσιο για τη διαχείριση του κινδύνου, στο οποίο εντοπίζονται συγκεκριμένα γεγονότα ή περιστάσεις που αφορούν την αποστολή της οικονομικής μονάδας, την εκτίμηση τους αναφορικά με την πιθανότητα και το μέγεθος των επιπτώσεών τους, τον καθορισμό της στρατηγικής απόκρισης και τη διαδικασία παρακολούθησης. Με τον εντοπισμό και την προληπτική αντιμετώπιση των κινδύνων και των ευκαιριών, οι επιχειρήσεις προφυλάσσονται και δημιουργούν αξία για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη (ιδιοκτήτες, εργαζόμενοι, πελάτες, ρυθμιστικές αρχές, κοινωνία). Πλέον, οι μεγαλύτερες κυρίως επιχειρήσεις,

²⁹ <http://el.wikipedia.org>

³⁰ Τσαγκαλίδου Διανήρα, Διπλωματική Εργασία - «Ο εσωτερικός Έλεγχος και η Συμβολή του στη Διαχείριση Κινδύνων και τον Εντοπισμό Απάτης», Θεσσαλονίκη 2019

διαθέτουν εξατομικευμένα τμήματα διαχείρισης εταιρικών κινδύνων. Ο εσωτερικός έλεγχος συμμετέχει ενεργά στη διαδικασία της διαχείρισης κινδύνων και αναλαμβάνει να επιτελέσει διάφορους ρόλους.

Οι διαδικασίες διαχείρισης κινδύνων παρακολουθούνται μέσα από τις τρέχουσες δραστηριότητες της διοίκησης, από ξεχωριστές αξιολογήσεις ή σε συνδυασμό και των δύο. Η λειτουργία εσωτερικού ελέγχου πρέπει να εκτιμά την έκθεση σε κινδύνους σχετικά με τα συστήματα εταιρικής διοίκησης, τις λειτουργίες και τα πληροφοριακά συστήματα του οργανισμού, όσον αφορά :

- Την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών του οργανισμού.
- Την αξιοπιστία και ακεραιότητα της χρηματοοικονομικής και λειτουργικής πληροφόρησης.
- Την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των λειτουργιών και των προγραμμάτων.
- Τη διασφάλιση των περιουσιακών στοιχείων.
- Τη συμμόρφωση με νόμους, κανονισμούς, διαδικασίες και συμβάσεις³¹.

Η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να εκτιμά την πιθανότητα ύπαρξης απάτης και τους τρόπους με τους οποίους ο οργανισμός διαχειρίζεται τον κίνδυνο απάτης. Μεγάλη σημασία θα πρέπει να δίνεται στο γεγονός ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να ενσωματώνουν τις γνώσεις σχετικά με κινδύνους στην εκτίμηση των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων του οργανισμού, ενώ παράλληλα τέλος, υπογραμμίζεται ότι υποστηρίζοντας την διοίκηση προκειμένου να καθιερώσει ή να βελτιώσει τις διαδικασίες διαχείρισης κινδύνων, οι εσωτερικοί ελεγκτές θα αποφεύγουν να αναλαμβάνουν διοικητική ευθύνη μέσω της διαχείρισης κινδύνων.

3.7 Διενέργεια Του Ελέγχου

Στο στάδιο της διενέργειας του ελέγχου πρώτο βήμα είναι η μετάβαση του ελεγκτικού κλιμακίου στην έδρα του ελεγχόμενου οργανισμού. Εκεί οι ελεγκτικές διαδικασίες εκτελούνται με βάση το

³¹ Ελληνικό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, (2017), Διεθνή Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου

πλάνο και το πρόγραμμα που έχει ήδη εκπονηθεί. Τέτοιες διαδικασίες αποτελούν ο επιτόπιος έλεγχος, η συλλογή αποδεικτικών στοιχείων ελέγχου και η καταγραφή διαπιστώσεων και έπειτα από αυτά εξάγονται κάποια αρχικά συμπεράσματα. Η διενέργεια του ελέγχου ολοκληρώνεται με την υποβολή της έκθεσης αρχικών διαπιστώσεων.

Ανεξάρτητα του αντικειμένου και του σκοπού των εσωτερικών ελέγχων, ακολουθούνται κατά τη διενέργειά τους τα εξής βήματα³² :

- προκαταρκτική έρευνα
- σύνταξη προγράμματος ελέγχου
- επιτόπια εργασία
- σύνταξη εκθέσεων ελέγχου και
- μεταγενέστερες ενέργειες

3.8 Κατάρτιση Έκθεσης Των Αποτελεσμάτων Ελέγχου

Το τελικό στάδιο της ελεγκτικής διαδικασίας αποτελεί η κατάρτιση των αποτελεσμάτων του ελέγχου. Εδώ ο ελεγκτής συντάσσει την έκθεση αποτελεσμάτων όπου εκεί παρουσιάζει με κατάλληλο τρόπο και μορφή τα ευρήματα του ελέγχου. Η συγγραφή της έκθεσης αποτελεσμάτων αποτελεί μια άκρως σημαντική διαδικασία και θα πρέπει να εκτελείται με ιδιαίτερα επαγγελματικό τρόπο. Τέλος, η έκθεση θα πρέπει να είναι εύληπτη και να μην περιέχει ασάφειες και αοριστίες αλλά μόνο τις πληροφορίες που υποστηρίζονται με τα κατάλληλα αποδεικτικά στοιχεία και ευρήματα καθώς και να είναι ανεξάρτητη, αντικειμενική και δίκαιη³³.

3.9 Κώδικας Δεοντολογίας Του Εσωτερικού Ελέγχου

Η κουλτούρα της διοίκησης που διαμορφώνει τη φιλοσοφία των κανόνων για την πρόληψη της απάτης, θα πρέπει να διέπεται από τις βασικές αρχές ηθικής για να διασφαλίζεται και να

³² Εθνική Αρχή Διαφάνειας, «Εγχειρίδιο Εσωτερικού Ελέγχου για τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα», Αθήνα

³³ Εθνική Αρχή Διαφάνειας, «Εγχειρίδιο Εσωτερικού Ελέγχου για τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα», Αθήνα

διαφυλάσσεται το συμφέρον όλων των εμπλεκόμενων μερών (μετόχων, επενδυτών, εργαζομένων, ιδιοκτητών, κράτους).

Ο Κώδικας Δεοντολογίας στοχεύει στην παροχή ποιοτικών υπηρεσιών υψηλού επιπέδου. Με την επίτευξη του παραπάνω σκοπού, η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου, δύναται να φανεί αντάξια των απαιτήσεων που έχει αναλάβει να φέρει εις πέρας. Δεν έχουν καθοριστεί συγκεκριμένα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των δραστηριοτήτων και ενεργειών του εσωτερικού ελέγχου, παρά μόνο κάποια πρότυπα, τα οποία πρέπει να ακολουθούνται κατ' ελάχιστον. Ο Κώδικας αφορά όλα τα άτομα τα οποία στελεχώνουν το τμήμα του εσωτερικού ελέγχου ενός οργανισμού, τα οποία αφού αποδεχτούν τις αρχές του Κώδικα Δεοντολογίας, οφείλουν να τον τηρούν ακόμα και πέρα από όσα προβλέπει η νομοθεσία και οι κανονιστικές ρυθμίσεις. Οι εργαζόμενοι του τμήματος εσωτερικού ελέγχου οφείλουν να ανταποκρίνονται στο ρόλο τους με συνέπεια και αξιοπρέπεια και συναίσθηση των απαιτήσεών τους.

Σύμφωνα με τον Κώδικα Δεοντολογίας που έχει εκδώσει το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να προασπίζουν τις αρχές της αντικειμενικότητας, ακεραιότητας, εχεμύθειας και επάρκειας³⁴.

3.10 Κώδικας Δεοντολογίας Του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών

Ο Κώδικας Δεοντολογίας έχει εκδοθεί από το Ελληνικό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (ΕΙΕΕ) και ορίζει τις αρχές και τις προσδοκίες που διέπουν τη συμπεριφορά των ατόμων και των οργανώσεων κατά τη διεξαγωγή του εσωτερικού ελέγχου και περιγράφει τις απαιτήσεις και τις προσδοκίες για τη συμπεριφορά και όχι για συγκεκριμένες δραστηριότητες³⁵.

Ο εσωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να αποτρέπει τις οικονομικές ατασθαλίες μέσω της εξέτασης και της αξιολόγησης της επάρκειας και αποτελεσματικότητας των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και παράλληλα να εφαρμόζει για κάθε τμήμα τις κατάλληλες διαδικασίες με βάση τους κινδύνους που αυτό διατρέχει. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να ανταποκρίνεται στο ρόλο

³⁴ Αριθμ. 57088/ΔΙΟΕ-1033/18-12-2013 (Β' 3314), Αθήνα

³⁵ ΕΙΕΕ, (2013), «Κώδικας Συμπεριφοράς Και Δεοντολογίας Μελών Οργάνων Και Επίτροπων Του ΕΙΕΕ»

του με σύνεση και κατά τρόπο αξιοπρεπή, καθώς και με πλήρη συναίσθηση των απαιτήσεων του έργου του.

Ο σκοπός του κώδικα δεοντολογίας του ΠΑ είναι να προάγει την κουλτούρα της ηθικής στο επάγγελμα του εσωτερικού ελέγχου με κύρια χαρακτηριστικά την καταλληλότητα και αναγκαιότητα για το συγκεκριμένο επάγγελμα, καθώς εδραιώνει την εμπιστοσύνη ως προς την αντικειμενικότητα διαβεβαίωσης θεμάτων εταιρικής διακυβέρνησης, διαχείρισης κινδύνων και συστημάτων εσωτερικού ελέγχου.

Συμπεριλαμβάνει δυο θεμελιώδη συστατικά στοιχεία όπως³⁶ :

- Τις αρχές που σχετίζονται με το επάγγελμα και την πρακτική του εσωτερικού ελέγχου
- Τους κανόνες συμπεριφοράς, που αναμένεται να ακολουθούν οι εσωτερικοί ελεγκτές και οι οποίοι βοηθούν στην κατανόηση και μετατροπή των αρχών σε πρακτική εφαρμογή και καθοδηγούν την ηθική συμπεριφορά των εσωτερικών ελεγκτών.

Οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να εφαρμόζουν αλλά και να προασπίζονται τις αρχές της ακεραιότητας, αντικειμενικότητας, εχεμύθειας και επάρκειας και σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι παραβιάζουν τις αρχές του κώδικα Δεοντολογίας, απαλλάσσονται των καθηκόντων τους³⁷.

3.11 Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου

Τα Ελεγκτικά Πρότυπα αποτελούν ένα ελεγκτικό πλαίσιο που καθορίζει τις αρχές και τις διαδικασίες εκτέλεσης του ελεγκτικού έργου. Τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου, ή αλλιώς και ΔΠΕ, εκδίδονται, υπό την εποπτεία της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών IFAC, από το Συμβούλιο Διεθνών Προτύπων Ελέγχου και Διασφάλισης IAASB. Στην Ελλάδα υιοθετήθηκαν με το³⁸ Ν.3693/2008, που προβλέπει τη διενέργεια των υποχρεωτικών ελέγχων, ανάλογα με τη φύση τους, σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου, τα Διεθνή Πρότυπα Επισκόπησης και τα Διεθνή Πρότυπα Συναφών Εργασιών. Τα ΔΠΕ είναι προσανατολισμένα στο ελεγκτικό έργο των

³⁶ Κωνσταντίνος Καραμάνης, (2008), «Σύγχρονη Ελεγκτική, θεωρία και πρακτική σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα», Εκδόσεις ΟΠΑ, Αθήνα

³⁷ ΕΙΕΕ, (2013), «Κώδικας Συμπεριφοράς Και Δεοντολογίας Μελών Οργάνων Και Επίτροπων Του ΕΙΕΕ»

³⁸ Ν.3693/25-8-2008 (Α' 174), Αθήνα

εξωτερικών ελεγκτών και στη διαδικασία ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων. Η εργασία του εσωτερικού ελεγκτή δεν περιορίζεται στη γνώμη του επί των οικονομικών καταστάσεων αλλά είναι συνεχής, σε όλη τη διάρκεια της λειτουργίας της οικονομικής μονάδας και πιο σύνθετη, αφού ελέγχει τις διαδικασίες και ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, με σκοπό να συμβάλλει στη βελτίωση των διαδικασιών, στην αποτελεσματικότερη άσκηση των καθηκόντων των εργαζομένων και στην αποδοτικότερη αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων και μέσων. Στην άσκηση όμως των καθηκόντων του ο εσωτερικός ελεγκτής λειτουργώντας βάση των ΔΠΕ τεκμηριώνει επαρκώς την εργασία του, χρησιμοποιώντας ένα διεθνώς αναγνωρισμένο πλαίσιο κανόνων και οδηγιών. Άλλωστε σύμφωνα με το ΔΠΕ 610, 'Χρησιμοποίηση της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών', ο εξωτερικός ελεγκτής δύναται να κάνει χρήση της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών, αξιολογώντας την επάρκεια της, διαμορφώνοντας ανάλογα την φύση, το χρόνο ή την έκταση των διαδικασιών ελέγχου που θα πραγματοποιήσει.

Ένα από τα σημαντικότερα ΔΠΕ, που θα πρέπει να έχει γνώση ο εσωτερικός ελεγκτής στο δημόσιο τομέα είναι το ΔΠΕ 250 'Εξέταση νόμων και κανονισμών στον έλεγχο οικονομικών καταστάσεων'. Το εν λόγω ΔΠΕ πραγματεύεται την ευθύνη του ελεγκτή να εξετάζει νόμους και κανονισμούς σε έναν έλεγχο οικονομικών καταστάσεων. Οι νόμοι και κανονισμοί εκείνοι στους οποίους υπόκειται μια οντότητα, αποτελούν το νομικό και κανονιστικό πλαίσιο. Οι διατάξεις ορισμένων νόμων ή κανονισμών έχουν άμεση επίδραση στις οικονομικές καταστάσεις καθώς ορίζουν τα αναφερόμενα ποσά και τις γνωστοποιήσεις στις οικονομικές καταστάσεις μιας οντότητας. Άλλοι νόμοι ή κανονισμοί πρέπει να τηρούνται από τη διοίκηση ή να θέτουν τις προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες η οντότητα επιτρέπεται να διενεργεί τις δραστηριότητές της αλλά δεν έχουν άμεση επίπτωση στις οικονομικές καταστάσεις της οντότητας. Μη συμμόρφωση με νόμους και κανονισμούς μπορεί να καταλήξει σε πρόστιμα, δικαστικές διενέξεις ή άλλες συνέπειες για την οντότητα, που μπορεί να έχουν σημαντική επίπτωση στις οικονομικές καταστάσεις. Στο δημόσιο τομέα, όπου όλες οι δραστηριότητες ορίζονται αυστηρά από νόμους, προεδρικά διατάγματα, εγκυκλίους και λοιπούς κανονισμούς, ο έλεγχος της συμμόρφωσης με αυτούς αποτελεί ένα μεγάλο κομμάτι του ελέγχου τόσο των εσωτερικών όσο και των εξωτερικών ελεγκτών.

Παρουσίαση Διεθνών Προτύπων Ελέγχου

Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 41658/722/23-10-2012, (Β' 2848)

«Έγκριση και ισχύς των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων σε μετάφραση στην ελληνική γλώσσα»³⁹

Γενικές Αρχές και Ευθύνες

- ΔΠΕ 200, Γενικοί σκοποί του ανεξάρτητου ελεγκτή και η διεξαγωγή ενός ελέγχου σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου
- ΔΠΕ 210, Συμφωνώντας τους όρους αναθέσεων ελέγχου
- ΔΠΕ 220, Δικλίδες ποιότητας για έναν έλεγχο οικονομικών καταστάσεων
- ΔΠΕ 230, Τεκμηρίωση ελέγχου
- ΔΠΕ 240, Ευθύνες του ελεγκτή σχετικά με απάτη σε έναν έλεγχο οικονομικών καταστάσεων
- ΔΠΕ 250, Εξέταση νόμων και κανονισμών σε έναν έλεγχο οικονομικών καταστάσεων
- ΔΠΕ 260, Επικοινωνία με τους υπεύθυνους για τη διακυβέρνηση
- ΔΠΕ 265, Κοινοποίηση ελλείψεων σε εσωτερικές δικλίδες προς εκείνους που είναι υπεύθυνοι για τη διακυβέρνηση και για τη διοίκηση

Εκτίμηση Κινδύνου και Αντιδράσεις στου Εκτιμώμενους Κινδύνους

- ΔΠΕ 300, Σχεδιασμός ενός ελέγχου οικονομικών καταστάσεων
- ΔΠΕ 315, Εντοπισμός και εκτίμηση των κινδύνων ουσιώδους σφάλματος μέσω της κατανόησης της οντότητας και του περιβάλλοντός της
- ΔΠΕ 320, Ουσιώδες μέγεθος στο σχεδιασμό και στην εκτέλεση ενός ελέγχου
- ΔΠΕ 330, Οι αντιδράσεις του ελεγκτή στους εκτιμώμενους κινδύνους
- ΔΠΕ 402, Ελεγκτικά ζητήματα σχετικά με οντότητα που χρησιμοποιεί οργανισμό υπηρεσιών
- ΔΠΕ 450, Αξιολόγηση σφαλμάτων που εντοπίζονται κατά τη διάρκεια του ελέγχου

Ελεγκτικά Τεκμήρια

- ΔΠΕ 500, Ελεγκτικά τεκμήρια

³⁹ Υπουργική Απόφαση 41658/722/23-10-2012 (Β' 2848), Αθήνα

- ΔΠΕ 501, Ελεγκτικά Τεκμήρια - Ειδικά ζητήματα για επιλεγμένα κονδύλια
- ΔΠΕ 505, Εξωτερικές επιβεβαιώσεις
- ΔΠΕ 510, Αρχικές αναθέσεις ελέγχου – υπόλοιπα έναρξης
- ΔΠΕ 520, Αναλυτικές διαδικασίες
- ΔΠΕ 530, Δειγματοληψία ελέγχου
- ΔΠΕ 540, Έλεγχος λογιστικών εκτιμήσεων, περιλαμβανομένων των λογιστικών εκτιμήσεων εύλογης αξίας, και συναφείς γνωστοποιήσεις
- ΔΠΕ 550, Συνδεδεμένα μέρη
- ΔΠΕ 560, Μεταγενέστερα γεγονότα
- ΔΠΕ 570, Συνέχιση δραστηριότητας
- ΔΠΕ 580, Έγγραφες διαβεβαιώσεις⁴⁰

Χρησιμοποίηση της Εργασίας Άλλων

- ΔΠΕ 600, Ειδικά ζητήματα – έλεγχοι οικονομικών καταστάσεων ομίλου (περιλαμβανόμενης της εργασίας ελεγκτών συστατικού)
- ΔΠΕ 610, Χρησιμοποίηση της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών
- ΔΠΕ 620, Χρησιμοποίηση της εργασίας του ειδήμονα του ελεγκτή

Συμπεράσματα Ελέγχου και Αναφορά

- ΔΠΕ 700, Διαμόρφωση γνώμης και έκθεση επί οικονομικών καταστάσεων
- ΔΠΕ 705, Διαφοροποιήσεις της γνώμης στην έκθεση του ανεξάρτητου ελεγκτή
- ΔΠΕ 706, Παράγραφοι έμφασης θέματος και παράγραφοι άλλων θεμάτων στην έκθεση του ανεξάρτητου ελεγκτή
- ΔΠΕ 710, Συγκριτικές πληροφορίες – Αντίστοιχοι αριθμοί και συγκριτικές οικονομικές καταστάσεις
- ΔΠΕ 720, Οι ευθύνες του ελεγκτή σχετικά με άλλες πληροφορίες σε έγγραφα που περιέχουν ελεγμένες οικονομικές καταστάσεις

⁴⁰ Υπουργική Απόφαση 41658/722/23-10-2012 (Β' 2848), Αθήνα

Εξειδικευμένοι Τομείς

- ΔΠΕ 800, Ειδικά ζητήματα – Έλεγχοι οικονομικών καταστάσεων που καταρτίζονται σύμφωνα με πλαίσια ειδικού σκοπού
- ΔΠΕ 805, Ειδικά ζητήματα – Έλεγχοι επιμέρους οικονομικών καταστάσεων και συγκεκριμένων στοιχείων, λογαριασμών ή κονδυλίων οικονομικής κατάστασης
- ΔΠΕ 810, Αναθέσεις για έκθεση επί περιληπτικών οικονομικών καταστάσεων⁴¹.

3.12 Διεθνή Πρότυπα Εσωτερικού Ελέγχου

Οι δραστηριότητες του εσωτερικού ελέγχου διεξάγονται σε ποικίλα νομικά και πολιτιστικά περιβάλλοντα, για οργανισμούς που διαφέρουν μεταξύ τους σε σκοπό, μέγεθος, πολυπλοκότητα και δομή και από άτομα εντός ή εκτός του οργανισμού. Παρά το γεγονός ότι αυτές οι διαφορές είναι σε θέση να επηρεάσουν την εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου σε κάθε περιβάλλον, η συμμόρφωση με τα Διεθνή Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου (Πρότυπα) είναι θεμελιώδης, προκειμένου οι εσωτερικοί ελεγκτές να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους.

Ο σκοπός των Προτύπων είναι να⁴² :

- Καθοδηγούν ως προς την τήρηση των υποχρεωτικών στοιχείων του Διεθνούς Πλαισίου Επαγγελματικής Εφαρμογής.
- Παρέχουν ένα πλαίσιο για την εφαρμογή και προώθηση ενός ευρέος φάσματος προστιθέμενης αξίας υπηρεσιών εσωτερικού ελέγχου.
- Θέτουν τη βάση για την αξιολόγηση της απόδοσης του εσωτερικού ελέγχου.
- Υιοθετούν βελτιωμένες διαδικασίες και λειτουργίες του οργανισμού.

Τα Πρότυπα περιλαμβάνουν δύο κατηγορίες :

Πρότυπα Χαρακτηριστικών και Διεξαγωγής.

⁴¹ Υπουργική Απόφαση 41658/722/23-10-2012 (Β' 2848), Αθήνα

⁴² https://www.hiia.gr/images/pgallery/Standards/Standard_Greek_2017_portrait.pdf

- Τα Πρότυπα Χαρακτηριστικών ασχολούνται με τα χαρακτηριστικά των οργανισμών και των ατόμων που εφαρμόζουν εσωτερικό έλεγχο. Τα Πρότυπα Διεξαγωγής περιγράφουν τη φύση των υπηρεσιών εσωτερικού ελέγχου και παρέχουν ποιοτικά κριτήρια για την αξιολόγηση αυτών των υπηρεσιών. Τα Πρότυπα Χαρακτηριστικών και Διεξαγωγής έχουν εφαρμογή στο σύνολο των υπηρεσιών εσωτερικού ελέγχου.
- Τα Πρότυπα Εφαρμογής αναλύουν περαιτέρω τα Πρότυπα Χαρακτηριστικών και Διεξαγωγής και παρέχουν τις απαιτήσεις που έχουν εφαρμογή σε υπηρεσίες διαβεβαίωσης ή σε συμβουλευτικές υπηρεσίες.

Τα Πρότυπα αφορούν στους εσωτερικούς ελεγκτές ως άτομα και στη λειτουργία εσωτερικού ελέγχου. Όλοι οι εσωτερικοί ελεγκτές καθίστανται υπεύθυνοι ως προς τη συμμόρφωσή τους με τα Πρότυπα σχετικά με την ατομική αντικειμενικότητα, την επάρκεια γνώσεων, τη δέουσα επαγγελματική επιμέλεια και με τα Πρότυπα σχετικά με την εκτέλεση των επαγγελματικών τους καθηκόντων. Οι επικεφαλής εσωτερικού ελέγχου είναι υπεύθυνοι, επιπρόσθετα, για τη συνολική συμμόρφωση της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου με τα Πρότυπα.

Παρουσίαση Διεθνή Προτύπων για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου⁴³

Πρότυπα χαρακτηριστικών

- 1000 - Σκοπός, Δικαιοδοσία και Ευθύνη
- 1010 - Αναγνώριση των Υποχρεωτικών Οδηγιών στον Κανονισμό Εσωτερικού Ελέγχου
- 1100 - Ανεξαρτησία και Αντικειμενικότητα
- 1110 - Ανεξαρτησία εντός του Οργανισμού
- 1111 - Σχέση με το Συμβούλιο
- 1112 - Οι ρόλοι του επικεφαλής εσωτερικού ελεγκτή πέρα από τον Εσωτερικό Έλεγχο
- 1120 - Ατομική Αντικειμενικότητα
- 1130 - Παρεμπόδιση Ανεξαρτησίας ή Αντικειμενικότητας
- 1200 - Επαγγελματική Επάρκεια και Δέουσα Επαγγελματική Επιμέλεια
- 1210 - Επαγγελματική Επάρκεια
- 1220 - Δέουσα Επαγγελματική Επιμέλεια

⁴³ https://www.hiia.gr/images/pgallery/Standards/Standard_Greek_2017_portrait.pdf

- 1230 - Συνεχής Επαγγελματική Επιμόρφωση
- 1300 - Πρόγραμμα Διαβεβαίωσης και Βελτίωσης Ποιότητας
- 1310 - Απαιτήσεις του Προγράμματος Διαβεβαίωσης και Βελτίωσης Ποιότητας
- 1311 - Εσωτερικές Αξιολογήσεις
- 1312 - Εξωτερικές Αξιολογήσεις
- 1320 - Υποβολή Αναφοράς για το Πρόγραμμα Διαβεβαίωσης και Βελτίωσης Ποιότητας
- 1321 - Χρήση της φράσης « Συμμορφώνεται με τα Διεθνή Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου »
- 1322 - Αποκάλυψη της μη Συμμόρφωσης

Πρότυπα διεξαγωγής⁴⁴

- 2000 - Διαχείριση της Λειτουργίας Εσωτερικού Ελέγχου
- 2010 - Προγραμματισμός
- 2020 - Κοινοποίηση και Έγκριση
- 2030 - Διαχείριση Πόρων
- 2040 - Πολιτικές και Διαδικασίες
- 2050 - Συντονισμός και Επίκληση στην εργασία λοιπών παρόχων
- 2060 - Υποβολή Αναφοράς στο Συμβούλιο και την Ανώτερη Διοίκηση
- 2070 - Πάροχος Εξωτερικών Υπηρεσιών και Ευθύνη του Οργανισμού για τον Εσωτερικό Έλεγχο
- 2100 - Φύση των Εργασιών
- 2110 - Διακυβέρνηση
- 2120 - Διαχείριση Κινδύνων
- 2130 - Μηχανισμοί Ελέγχου
- 2200 - Σχεδιασμός Έργου
- 2201 - Παράγοντες Σχεδιασμού
- 2210 - Αντικειμενικοί Σκοποί Έργου
- 2220 - Εύρος έργου
- 2230 - Διάθεση Πόρων στο Έργο
- 2240 - Πρόγραμμα Έργου

⁴⁴ https://www.hiia.gr/images/pgallery/Standards/Standard_Greek_2017_portrait.pdf

- 2300 - Διεξαγωγή του Έργου
- 2310 - Εντοπισμός Πληροφοριών
- 2320 - Ανάλυση και Αξιολόγηση
- 2330 - Καταγραφή Πληροφοριών
- 2340 - Εποπτεία Έργων
- 2400 - Κοινοποίηση Αποτελεσμάτων
- 2410 - Κριτήρια Κοινοποιήσεων
- 2420 - Ποιότητα των Κοινοποιήσεων Οι κοινοποιήσεις πρέπει να είναι ακριβείς, αντικειμενικές, σαφείς, περιεκτικές, εποικοδομητικές, ολοκληρωμένες και έγκαιρες.
- 2421 - Λάθη και Παραλείψεις
- 2430 - Χρήση της φράσης «Συμμορφώνεται με τα Διεθνή Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου»
- 2431 - Αποκάλυψη μη Συμμόρφωσης Έργου
- 2440 - Διάδοση Αποτελεσμάτων του Έργου
- 2450 - Συνολική Γνώμη
- 2500 - Παρακολούθηση Προόδου
- 2600 - Κοινοποίηση της Αποδοχής Κινδύνων

Όλα τα πρότυπα δύναται και απαιτείται να εφαρμόζονται και από τον Δημόσιο Τομέα, ενώ κάποια από αυτά μπορεί να θεωρηθούν περισσότερο σημαντικά, βάση της ιδιαίτερης δομής και αποστολής του Δημοσίου. Η ορθή λειτουργία ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου στο Δημόσιο απαιτεί τη σχετική εξουσιοδότηση και την πλήρη έγγραφη περιγραφή των υποχρεώσεων και των δικαιωμάτων των εσωτερικών ελεγκτών και του έργου τους (Πρότυπο 1000), την εξασφάλιση της άσκησης του ελέγχου ανεξάρτητα και αντικειμενικά (Πρότυπα 1100 και 1110), την επάρκεια του προσωπικού (Πρότυπο 1210), την επιδίωξη της βελτιστοποίησης των διαδικασιών και λειτουργιών (Πρότυπα 2100 και 2120) αλλά και την ορθή άσκηση των καθηκόντων των ελεγκτών με την κατάλληλη προτυποποίηση και διαφάνεια (Πρότυπα 2310 και 2330)⁴⁵.

⁴⁵ https://www.hiia.gr/images/pgallery/Standards/Standard_Greek_2017_portrait.pdf

3.13 Ο Εσωτερικός Έλεγχος Στον Δημόσιο Τομέα

Ο έλεγχος αποτελεί ένα σημαντικό τμήμα της οργάνωσης του δημοσίου τομέα και τη βάση της καλής διακυβέρνησής του. Ο εσωτερικός έλεγχος παρέχει αντικειμενικούς ελέγχους και αξιολογήσεις της σωστής και αποτελεσματικής διαχείρισης της δημόσιας περιουσίας, χαρακτηρίζοντας το ρόλο του διασφαλιστικό αλλά και ενισχύει τη διοίκηση του εκάστοτε δημόσιου οργανισμού και βελτιώνει τις διαδικασίες, χαρακτηρίζοντας τον και συμβουλευτικό. Επιπλέον, συνδράμει στην άμεση αποτροπή κάθε λανθασμένης διαδικασίας εντοπίζοντας εγκαίρως τις όποιες αδυναμίες, συμβάλλοντας έτσι στην λήψη ορθολογικών αποφάσεων⁴⁶.

Ο ελεγκτής διαθέτει ρόλο υποστηρικτικό προς τη διακυβέρνηση όσον αφορά τις λειτουργίες της εποπτείας, της κατανόησης και της πρόβλεψης. Με την άσκηση εποπτείας οι ελεγκτές μπορούν να αξιολογήσουν εάν ένας οργανισμός εκτελεί αποτελεσματικά τις λειτουργίες του, χρησιμοποιεί ορθά τους διαθέσιμους πόρους του και εάν συμμορφώνεται με τη νομοθεσία και όποια οδηγία του έχει δοθεί. Οι έλεγχοι εποπτείας παρέχουν στους ελεγκτές πρόσβαση σε στοιχεία του φορέα σχετικά με την απόδοσή τους προς ενδιαφερόμενα μέρη εντός και εκτός του ελεγχόμενου οργανισμού, αλλά συνδράμει σημαντικά και στην αποτροπή της διαφθοράς, με διάφορες μορφές, περιλαμβανομένης φυσικά και της απάτης, της κακοδιοίκησης, της άσκοπης σπατάλης και άλλες μορφές κατάχρησης της εξουσίας και των δημόσιων πόρων.

Τέλος οι ελεγκτές βοηθούν τους οργανισμούς και τους υπεύθυνους στην λήψη των αποφάσεων να «κοιτάζουν μπροστά», να προλαμβάνουν και να μην επαναλαμβάνουν σοβαρούς κινδύνους, αντιλαμβανόμενοι πλέον πολύ ορθότερα τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Χρησιμοποιούνται οι βέλτιστες τακτικές και ενισχύεται η ικανότητα του δημοσίου τομέα να διαχειρίζεται προβλήματα και να θέτει ερωτήματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα των οποιωνδήποτε δράσεων του⁴⁷.

Ο εσωτερικός έλεγχος στο δημόσιο είναι ιδιαίτερος, καθώς διαθέτει μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα αλλά και λόγω του λογιστικού σχεδίου που εφαρμόζει. Επίσης οι δραστηριότητες του

⁴⁶ Καζάκου Β., (2018), «Εσωτερικός Έλεγχος στη Δημόσια Διοίκηση», MSc thesis Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

⁴⁷ Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών Ελλάδας, (2017), «Εσωτερικός Έλεγχος και ο Ρόλος του στη Διακυβέρνηση του Δημοσίου Τομέα», ΠΑ and IAF, Αθήνα

εσωτερικού ελέγχου του δημοσίου τομέα συχνά έχουν μεγαλύτερο πεδίο εφαρμογής σε σχέση με τον ιδιωτικό τομέα. Αυτό συμβαίνει είτε επειδή οι οργανισμοί του δημοσίου τομέα είναι προσανατολισμένοι στην υπηρεσία του κοινού και έτσι θα αποδίδουν χαμηλότερη προτεραιότητα στους παράγοντες κόστους αλλά και με ζητήματα άμεσα συνδεδεμένα με την κερδοφορία, είτε επειδή οι οργανισμοί του δημοσίου τομέα λειτουργούν με βάση ένα άκαμπτο πλαίσιο καθώς όλες οι δραστηριότητές τους προβλέπονται από σχετική νομοθεσία.

Σημειώνεται επίσης πως κάθε δημόσια αρχή οφείλει να λειτουργεί σύμφωνα με τις βασικές αρχές της Νομιμότητας, της Ισότητας, της Αμεροληψίας, της Αξιοκρατίας και της Προστασίας του Δημοσίου Συμφέροντος. Αναλυτικότερα οι αρχές είναι :

- Αρχή της Νομιμότητας : προβλέπει πως οι πράξεις των οργάνων της συμμορφώνονται με τους νόμους και κανονισμούς του κράτους
- Αρχή της Ισότητας : επιβάλλεται η αντιμετώπιση με ίσο τρόπο όμοιων υποθέσεων των πολιτών
- Αρχή της Αμεροληψίας : διαφυλάσσεται το αδιάβλητο της κρίσεως του οργάνου της δημόσιας διοίκησης
- Αρχή της αξιοκρατίας : αναφέρεται στο σύστημα των προσλήψεων στο δημόσιο τομέα που θα πρέπει να διέπεται από ισονομία
- Αρχή της Προστασίας του Δημοσίου Συμφέροντος : αποτελεί κεντρική αρχή και αναφέρεται στην εξυπηρέτηση του συμφέροντος του λαού με τις ενέργειες των οργάνων του δημοσίου τομέα.

Θα ήταν δύσκολο να κατανοήσουμε αυτές τις δραστηριότητες αλλά και τις πληροφορίες σχετικά με το δημόσιο, χωρίς να κατανοήσουμε πρώτα την δομή του. Ο Δημόσιος τομέας⁴⁸ περιλαμβάνει :

- τη Γενική Κυβέρνηση,
- τα εκτός αυτής Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) και
- τις εκτός αυτής δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμούς του κεφ. Α' του Ν. 3492/2005 (Α'314).

⁴⁸ https://el.wikipedia.org/wiki/Δημόσιος_τομέας_στην_Ελλάδα

Η Γενική Κυβέρνηση περιλαμβάνει τρεις υποτομείς:

- την Κεντρική Κυβέρνηση
- τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) Α' και Β' βαθμού και
- τους Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ).

Οι φορείς εκτός Κεντρικής Διοίκησης, που περιλαμβάνονται στους υποτομείς της Γενικής Κυβέρνησης, προσδιορίζονται, ανά υποτομέα, από το Μητρώο Φορέων Γενικής Κυβέρνησης, που τηρείται με ευθύνη της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής και αποτελούν ξεχωριστά νομικά πρόσωπα που εποπτεύονται από φορείς της Κεντρικής Διοίκησης ή από ΟΤΑ.

Ο υποτομέας της Κεντρικής Κυβέρνησης περιλαμβάνει :

- την Κεντρική Διοίκηση
- τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (ΝΠΙΔ) και
- τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου (ΝΠΙΔ).

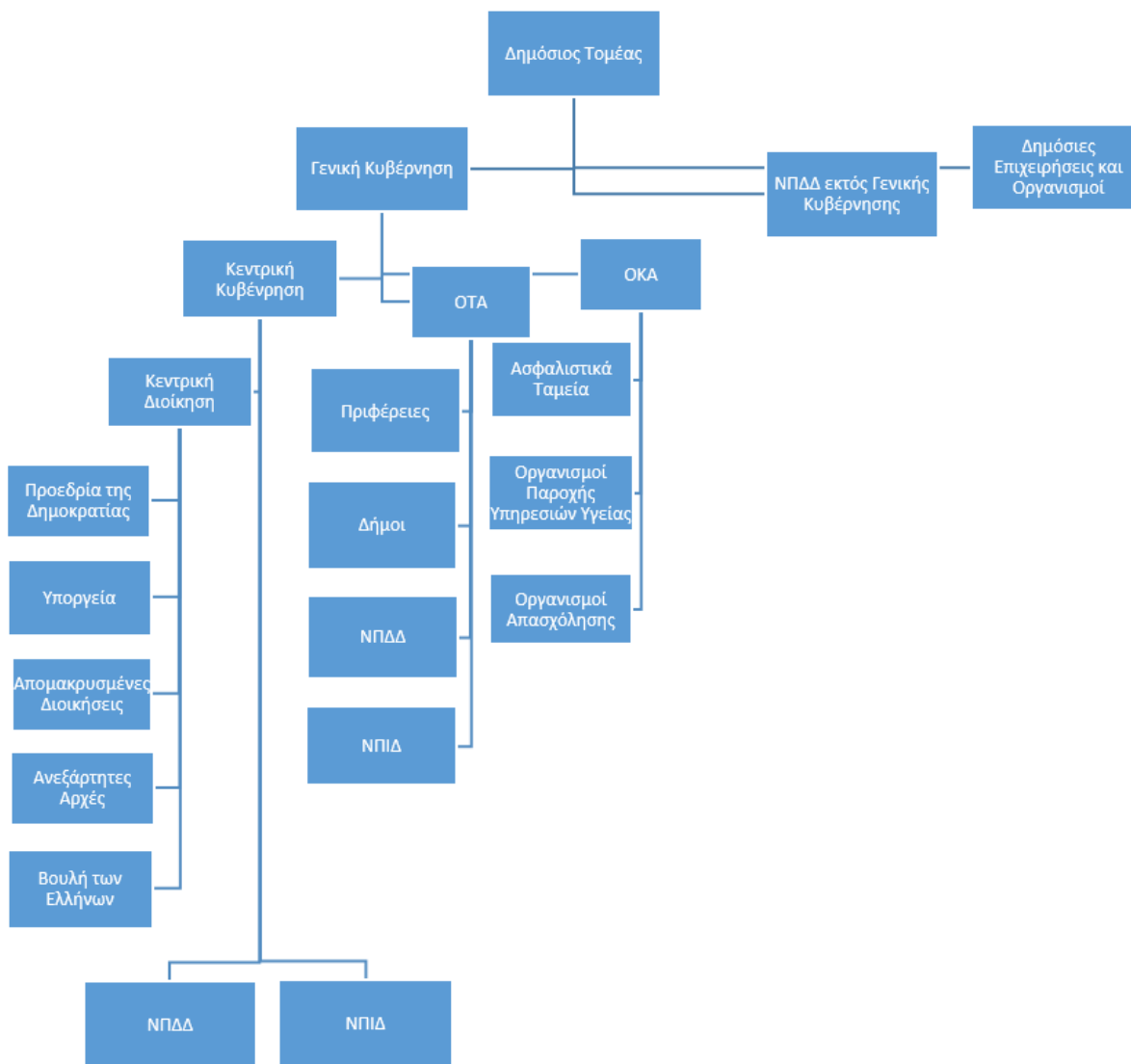
Τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που περιλαμβάνονται στη Γενική Κυβέρνηση και δεν ανήκουν στους υποτομείς των ΟΤΑ και των ΟΚΑ. Ο υποτομέας ΟΤΑ περιλαμβάνει τους ΟΤΑ, οι οποίοι αποτελούνται από τους Δήμους (ΟΤΑ Α' βαθμού) και τις Περιφέρειες (ΟΤΑ Β' βαθμού) και τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου που ανήκουν, ελέγχονται ή χρηματοδοτούνται από τους ΟΤΑ.

Ο υποτομέας ΟΚΑ περιλαμβάνει :

- Ασφαλιστικά Ταμεία
- Οργανισμούς Απασχόλησης και
- Οργανισμούς Παροχής Υπηρεσιών Υγείας⁴⁹.

⁴⁹ https://el.wikipedia.org/wiki/Δημόσιος_τομέας_στην_Ελλάδα

Παρακάτω παρουσιάζονται όλα τα παραπάνω σε οργανόγραμμα⁵⁰ :

Ο υποτομέας της Κεντρικής Διοίκησης περιλαμβάνει :

- την Προεδρία της Δημοκρατίας
- τα Υπουργεία
- τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις (7) και

⁵⁰ https://el.wikipedia.org/wiki/Δημόσιος_τομέας_στην_Ελλάδα

- τις Ανεξάρτητες Αρχές που δεν έχουν νομική προσωπικότητα.

Για λόγους στατιστικής ταξινόμησης, η Βουλή των Ελλήνων περιλαμβάνεται και αυτή στην Κεντρική Διοίκηση.

Παρατηρούμε λοιπόν το πλήθος των δομών, την ποικιλία του έργου αλλά και της νομικής μορφής, με ότι αυτό συνεπάγεται στη λειτουργία, τη διοίκηση άλλα και τον έλεγχο του δημοσίου τομέα. Η ύπαρξη ενός μόνο φορέα ελέγχου, δεν θα ήταν δυνατό να καλύψει το σύνολο του δημοσίου με αποτελεσματικότητα, αντ' αυτού η νομοθεσία προβλέπει την οργάνωση συστημάτων εσωτερικού ελέγχου από κάθε φορέα, που θα λειτουργεί υπό την εποπτεία του ελεγκτικού συνεδρίου. Αυτό το εγχείρημα έχει ως βασική προϋπόθεση τη συνεχή επιμόρφωση του προσωπικού με εκπαιδευτικά σεμινάρια σε όλα τα επίπεδα του δημοσίου αλλά και την ύπαρξη κατάλληλων στελεχών στα διάφορα επίπεδα διοίκησης. Επίσης προϋπόθεση αποτελεί η ύπαρξη επαρκών κανόνων συμπεριφοράς και λειτουργίας, με σκοπό τον συντονισμό του έργου και μιας συνεχούς και απρόσκοπτης μεταφοράς των πληροφοριών. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι κύριο ίσως συστατικό πρέπει να είναι η ανάπτυξη του ηθικού αισθήματος στο προσωπικό για τη στήριξη της όλης διαδικασίας, καθώς η έλλειψη επιμόρφωσης των εργαζομένων και η μη ύπαρξη ικανού αριθμού εργαζομένων και κατευθυντήριων οδηγιών μπορεί να αποτελέσουν σοβαρή αιτία για προβλήματα στον εσωτερικό έλεγχο.

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΈΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

4.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις Και Ορισμοί

Σε αυτό το κεφάλαιο παρατίθεται ο εννοιολογικός προσδιορισμός της απάτης επί των οικονομικών καταστάσεων και των ειδών της, η συμβολή του εσωτερικού ελέγχου στην πρόληψή της και οι ευθύνες του, τα βήματα και το θεσμικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση μιας περίπτωσης απάτης, καθώς και διάφορες σημαντικές πληροφορίες περί του θέματος.

Για τους σκοπούς του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) αριθ. 2988/95 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1995, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ο όρος παρατυπία αποτελεί ευρεία έννοια και καλύπτει τις παρατυπίες στις οποίες υποπίπτουν οι οικονομικοί φορείς τόσο εκ προθέσεως όσο και όχι εκ προθέσεως.

Στο άρθρο 1 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2988/955 ορίζεται ως παρατυπία : «κάθε παράβαση διάταξης του κοινοτικού δικαίου που προκύπτει από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα, με πραγματικό ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο γενικός προϋπολογισμός των Κοινοτήτων ή προϋπολογισμός διαχειριζόμενος από τις Κοινότητες, είτε με τη μείωση ή ματαίωση εσόδων που προέρχονται από ίδιους πόρους που εισπράττονται απευθείας για λογαριασμό της Κοινότητας, είτε με αδικαιολόγητη δαπάνη»⁵¹.

Απάτη είναι κάθε σκόπιμη πράξη που δεν είναι σύννομη, και σκοπός της είναι η απόκτηση παράνομου κέρδους από μια επιχείρηση με έμμεσο ή και άμεσο τρόπο, ανεξαρτήτως του εάν τα μέρη που εμπλέκονται είναι αποδέκτες κέρδους. Σαν ορολογία, ο όρος απάτη χρησιμοποιείται κυρίως για να περιγράψει ένα πλήθος παράτυπων συμπεριφορών όπως για παράδειγμα εξαπάτηση, δωροδοκία, πλαστογραφία, ψευδή εκπροσώπηση, συμπαιγνία και απόκρυψη

⁵¹ ΕΕ L 312 της 23.12.1995, σ. 1

γεγονότων. Επίσης συχνά χρησιμοποιείται για να περιγράψει την πράξη της στέρησης ενός προσώπου από κάτι με εξαπάτηση, η οποία μπορεί να συνεπάγεται κατάχρηση κεφαλαίων ή άλλων πόρων ή την παροχή ψευδών πληροφοριών. Αξίζει να σημειωθεί πως δεν είναι απαραίτητο σε κάθε περίπτωση να υπάρχει πραγματικό κέρδος, όφελος ή ζημία για να θεωρηθεί μια πράξη δόλια, αρκεί να υπάρχει πρόθεση για κέρδος ή πρόκληση ζημίας. Ακόμη, απάτη μπορεί να θεωρηθεί οποιαδήποτε αλλοίωση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων με στόχο τη δημιουργία ψευδούς εικόνας για την οικονομική οντότητα. Τέλος να σημειωθεί ότι απάτη και λάθος, ή αλλιώς ακούσιο σφάλμα, είναι δυο τελείως διαφορετικές έννοιες καθώς το πρώτο τελείται εκούσια ενώ το δεύτερο ακούσια.

Ένα πολύ σημαντικό ακόμα ερώτημα είναι το *Πότε μπορεί όμως να έχουμε μια περίπτωση απάτης*; Το ερώτημα αυτό έχει μια πολύ απλή απάντηση και αυτή δίνεται από το λεγόμενο ‘*τρίγωνο της απάτης*’. Το τρίγωνο της απάτης περιέχει τρία στοιχεία. Αυτά είναι⁵² :

- η παρακίνηση ή αλλιώς κίνητρο
- η ευκαιρία και
- η αιτιολόγηση ή αλλιώς εκλογίκευση.

⁵² Committee for the Coordination of the Funds, (2009), COCOF 09/0003/00-EL

THE FRAUD TRIANGLE

53

Για να έχουμε απάτη, θα πρέπει να υπάρχει κάποιο κίνητρο ή κάποιας μορφής πίεση, να υπάρχει η ευκαιρία ή η δυνατότητα το άτομο να κάνει την παράβαση και φυσικά τέλος, να εκλογικεύεται ή αλλιώς να αιτιολογείται η πράξη. Τα στοιχεία του τριγώνου, έχουν αξιοποιηθεί και αξιοποιούνται σε σημαντικό βαθμό από τις ελεγκτικές υπηρεσίες και αρχές αλλά και από τους οργανισμούς που διαμορφώνουν ελεγκτικά ή λογιστικά πρότυπα ως δείκτες επικινδυνότητας που λαμβάνονται υπόψη σε οποιαδήποτε ανάλυση και διαχείριση κινδύνου οικονομικής απάτης. Τα τρία αυτά στοιχεία είναι, κατά κάποιον τρόπο, υποχρεωτικό να υπάρχουν ταυτόχρονα αλλιώς η εξαφάνιση ενός εκ των τριών αρκεί για την καταπολέμηση της απάτης. Αναλυτικότερα⁵⁴ :

Παρακίνηση ή κίνητρο : για τη διάπραξη της απάτης μπορεί κάποιος να έχει για κίνητρο το εύκολο και γρήγορο πλουτισμό. Ο παράγοντας ανάγκη ή απληστία. Η καθαρή απληστία μπορεί συχνά να αποτελέσει ισχυρό κίνητρο. Άλλη πίεση μπορεί να ανακύψει λόγω προσωπικών οικονομικών προβλημάτων ή προσωπικών αδυναμιών όπως ο τζόγος, τα ναρκωτικά κ.α.

⁵³ <https://www.marcumllp.com/insights/preventing-and-detecting-fraud-in-not-for-profit-organizations>

⁵⁴ Committee for the Coordination of the Funds, (2009), COCOF 09/0003/00-EL

Ευκαιρία : ακόμη και αν ένα άτομο έχει κίνητρο, πρέπει να δοθεί μια ευκαιρία. Τα χαλαρά συστήματα εσωτερικού ελέγχου μπορεί να δημιουργούν μια ευκαιρία (ο μη εντοπισμός του υποτιθέμενου ενδεχόμενου της απάτης αποτελεί πολύ σημαντικό κριτήριο για τον διαπράττοντα την απάτη). Επίσης η ανυπαρξία σαφών κανόνων και ορίων μπορεί να συμβάλουν σε σημαντικό βαθμό στη δημιουργία μιας ευκαιρίας. Παραδείγματα αδυναμιών στα συστήματα εσωτερικού ελέγχου αποτελούν οι ανεπάρκειες που σχετίζονται με τα ακόλουθα :

- Εποπτεία και εξέταση
- Διαχωρισμός καθηκόντων
- Έγκριση της διαχείρισης
- Έλεγχοι του συστήματος.

Απάτη μπορεί επίσης να συμβεί αν δεν εφαρμόζονται έλεγχοι ή αν άτομα σε θέσεις εξουσίας δημιουργούν ευκαιρίες παράκαμψης των υφιστάμενων ελέγχων.

Αιτιολόγηση ή εκλογίκευση : ένα άτομο μπορεί να επινοήσει μια δικαιολογία για τον εαυτό του αιτιολογώντας τις πράξεις του. Για παράδειγμα μπορεί να θεωρεί πως αξίζει κάποια παραπάνω χρήματα και πως είναι δίκαιο να τα πάρει ακόμη και με αυτόν τον τρόπο. Η αιτιολόγηση είναι απαραίτητη για να μπορέσει το άτομο που πράττει την απάτη είτε να βρει λογικοφανείς και πιστευτές δικαιολογίες, είτε να έχει ικανοποιητικούς λόγους που πείθουν αυτόν και τους άλλους⁵⁵.

Συμπερασματικά, το τρίγωνο της απάτης είναι σημαντικό για την ερμηνεία του φαινομένου, παρόλα αυτά πρέπει να αντιμετωπίζεται με επιφύλαξη. Ο λόγος που κάποιος σκέφτεται να διαπράξει το οποιοδήποτε αδίκημα είναι διαφορετικός από την αιτία που αυτό διαπράττεται και ακόμα πιο διαφορετικός, όταν αυτό επαναλαμβάνεται. Γενικά, απαιτείται κάτι περισσότερο από το οικονομικό κίνητρο για την απάτη. Το 'σπάσιμο', κατά κάποιον τρόπο, του τριγώνου της απάτης είναι το κλειδί για την πρόληψη της απάτης. Από τα τρία αυτά στοιχεία, η ευκαιρία επηρεάζεται πιο άμεσα από τα ισχυρά συστήματα εσωτερικού ελέγχου και, ως εκ τούτου, είναι το στοιχείο που μπορεί ευκολότερα να αντιμετωπιστεί. Ο στόχος πρέπει να είναι η μείωση του στοιχείου της ευκαιρίας στο τρίγωνο της απάτης, με κύριο μηχανισμό τον ισχυρό εσωτερικό

⁵⁵ Committee for the Coordination of the Funds, (2009), COCOF 09/0003/00-EL

έλεγχο, ο οποίος καλύπτει ιδίως την επαρκή εποπτεία και εξέταση και το διαχωρισμό των καθηκόντων.

Η πίεση επίσης είναι ένας ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας, καθώς και ο ρόλος της συνείδησης διεκδικώντας συμπληρωματικό στοιχείο του τριγώνου. Η δυναμική της πρόληψης της απάτης έχει να κάνει με την εξάλειψη των ευκαιριών για τη διάπραξή της, παρόλα αυτά, η θεσμική θωράκιση των οργανισμών σε συνδυασμό με την κουλτούρα διαφάνειας στην αντιμετώπιση των φαινομένων απάτης, λειτουργούν ως καθοριστικής σημασίας πρωτοβουλίες που αποδυναμώνουν τη δυναμική και την αλληλεπίδραση των στοιχείων του τριγώνου της απάτης.

Ένας ακόμα όρος είναι οι οικονομικές ατασθαλίες, οι οποίες αποτελούν οικονομικά παραπτώματα και παραβάσεις των κανόνων με σκοπό το όφελος ή εις βάρος της εταιρίας είτε από τη διοίκηση, τα στελέχη και τους εργαζομένους, είτε από τρίτα μέρη. Οι οικονομικές ατασθαλίες διακρίνονται από το χαρακτηριστικό ότι πραγματοποιούνται πάντα από πρόθεση.

Είναι έργο του εσωτερικού ελεγκτή να αποτρέπει τις οικονομικές ατασθαλίες μέσω της εξέτασης και αξιολόγησης της επάρκειας και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και παράλληλα να εφαρμόζει για κάθε τμήμα τις κατάλληλες διαδικασίες με βάση τους κινδύνους που διατρέχει. Μερικά παραδείγματα περιπτώσεων ατασθαλιών είναι τα παρακάτω⁵⁶ :

- Η πώληση ή αγορά μη υπαρχόντων περιουσιακών στοιχείων
- Παράνομες πληρωμές, δωροδοκίες, προμήθειες
- Σκόπιμα λανθασμένη παρουσίαση περιουσιακών στοιχείων συναλλαγών, εσόδων ή εξόδων
- Σκόπιμες υποτιμολογήσεις ή υπερτιμολογήσεις
- Οποιαδήποτε παράλειψη καταγραφής περιουσιακών στοιχείων για την ωραιοποίηση της οικονομικής θέσης της εταιρίας
- Φορολογικά ζητήματα.

⁵⁶ Νεγκάκης Χ. και Ταχυνάκης Π., (2022), Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου Θεωρία – Εφαρμογές, Εκδοτικός Οίκος Αειφόρος Λογιστική, Θεσσαλονίκη

4.2 Είδη Απάτης

Η απάτη μπορεί να διεξάγεται από άτομα εντός ή εκτός του οργανισμού και ένας οργανισμός μπορεί να εκτελέσει απάτη, για παράδειγμα δείχνοντας παραποιημένο αριθμό κερδών. Συνιστάται κάθε ταξινόμηση των ειδών απάτης να προσαρμόζεται στις συγκεκριμένες συνθήκες και το περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί ένας οργανισμός. Οι πράξεις που συνδέονται με την απάτη είναι :

- Δωροδοκία ή διαφθορά : η επιτροπή ελέγχου ορίζει τη διαφθορά ως «η προσφορά, παροχή, ζήτηση ή αποδοχή ανταμοιβής που μπορεί να επηρεάσει τις ενέργειες που έχει αναλάβει να φέρει εις πέρας η αρχή»
- Πλαστογραφία : οποιαδήποτε δημιουργία ενός ψευδούς εγγράφου με πρόθεση να χρησιμοποιηθεί από το άτομο που το δημιούργησε ή και κάποιο άλλο με σκοπό να χρησιμοποιηθεί ως γνήσιο και να συμβάλει στην τέλεση παρατυπίας
- Κλοπή : οποιαδήποτε παράνομη απόκτηση περιουσίας με τη χρήση ψευδούς λογιστικής ή εξαπάτησης. Ορίζεται επίσης ως η απόκτηση περιουσίας με ακατάλληλα και παράνομα μέσα που ανήκει σε άλλο πρόσωπο με πρόθεση αυτή να στερηθεί μόνιμα από το νόμιμο κάτοχό της.

Η Ένωση Ορκωτών Ελεγκτών σε Θέματα Απάτης (ACFE) χρησιμοποιεί μια ειδική ταξινόμηση, με την οποία καταρτίζεται κατάλογος του είδους της απάτης που μπορεί να αντιμετωπίσει ένας οργανισμός. Η ACFE χωρίζει την απάτη σε τρία είδη ως σημείο εκκίνησης για να προσδιορίσει ένας οργανισμός τους τομείς οι οποίοι είναι ευάλωτοι στην απάτη. Αυτά είναι τα εξής⁵⁷ :

- Εκούσια κατάρτιση ψευδών οικονομικών καταστάσεων ή ‘μαγείρεμα’ οικονομικών καταστάσεων, όπως για παράδειγμα μη ορθώς δηλωθέντα έσοδα ή εμφάνιση επίπλαστης οικονομικής δυσπραγίας ή ευμάρειας προκειμένου να τύχει κάποιος κρατικής επιχορήγησης από αντίστοιχα προγράμματα
- Οποιοδήποτε είδος παράνομης ιδιοποίησης ή κακής χρήσης ενσώματων ή άυλων περιουσιακών στοιχείων

⁵⁷ Committee for the Coordination of the Funds, (2009), COCOF 09/0003/00-EL

- Διαφθορά, όπως για παράδειγμα δωροδοκία, νόθευση διαγωνισμών, μη αποκαλυφθείσα σύγκρουση συμφερόντων και υπεξαίρεση, η οποία περιλαμβάνει όλα τα αδικήματα που τυποποιούνται στον Ποινικό Κώδικα.

Συμπεραίνουμε, ότι η έννοια της απάτης είναι ευρύτατη και περιλαμβάνει πολλές διαφορετικές κατηγορίες και είδη αυτής.

4.3 Εσωτερικός Έλεγχος Και Πρόληψη Της Απάτης

Στη σημερινή κοινωνία εάν λάβουμε υπόψιν το μέγεθος και την έκταση που έχουν πάρει τα διάφορα και συχνά φαινόμενα απάτης, καθώς και τις συνέπειες που έχουν, δημιουργείται ένα ακόμα ερώτημα, εάν και πόσο από το χρόνο και τους διαθέσιμους πόρους τους πρέπει να επενδύσουν οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί για την αντιμετώπισή των φαινομένων απάτης και των συνεπειών τους. Από αυτό δημιουργείται ένας πρωταρχικός στόχος στον εκάστοτε εσωτερικό ελεγκτή, η αναγνώριση στοιχείων ή σημαδιών της απάτης σε κάποιο τμήμα της επιχείρησης ή η σύνδεσή τους με τις δραστηριότητές της, εκεί όπου δηλαδή συναντάται ο μεγαλύτερος κίνδυνος εμφάνισης. Εν συνεχεία, θα πρέπει να διαπιστωθεί σε ποιο βαθμό έχουν εκπληρωθεί οι στόχοι της εκάστοτε διοίκησης σε επίπεδο διαχείρισης και οικονομικής επίτευξης και σε ποιο βαθμό επίσης συμμορφώνονται με τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί⁵⁸.

Οι προληπτικοί έλεγχοι έχουν ως στόχο τη μείωση της ευκαιρίας στο άτομο που πρόκειται να διαπράξει εκούσια απάτη, αλλά και την εξάλειψη του οποιουδήποτε κινήτρου διαθέτει. Οι έλεγχοι αυτοί διαθέτουν διάφορες τεχνικές πρόληψης, οι οποίες περιλαμβάνουν την υιοθέτηση των πολιτικών, των διαδικασιών, των ελέγχων, αλλά και των δραστηριοτήτων αυτών, όπως για παράδειγμα το να κατανοηθεί η απάτη με απώτερο σκοπό τον περιορισμό της.

Πρωταρχικός σκοπός του εσωτερικού ελέγχου δε θα πρέπει να θεωρείται ο εντοπισμός περιπτώσεων απάτης και διαφθοράς, καθώς ο ρόλος και κατ' επέκταση σκοπός του είναι να παρέχει μια ανεξάρτητη γνώμη σε συνδυασμό με μια αντικειμενική αξιολόγηση του πλαισίου διακυβέρνησης, ελέγχου και διαχείρισης κινδύνου. Ο εσωτερικός ελεγκτής πρέπει πάντα να αναφέρει οποιαδήποτε υποψία παράτυπης δραστηριότητας που μπορεί να προκύπτει από την

⁵⁸ Λουμώτης Β., (2013), «Ελεγκτική», ΙΕΣΟΕΛ 6η Έκδοση

επιτόπια επιθεώρηση σε τρίτο μέρος, σύμφωνα βέβαια και με την εκάστοτε πολιτική απάτης του οργανισμού αλλά και το σχέδιο αντιμετώπισης περιπτώσεων απάτης.

Τέλος την ευθύνη για τον εντοπισμό, την αξιολόγηση και την παρακολούθηση όλων των σχετικών κινδύνων απάτης ή παράτυπων συμπεριφορών έχει ο επικεφαλής εσωτερικού ελέγχου της μονάδας εσωτερικού ελέγχου⁵⁹.

4.4 Ευθύνες Εσωτερικού Ελέγχου Στην Πρόληψη Της Απάτης

Ο εσωτερικός έλεγχος πρέπει να είναι υπεύθυνος για την παρουσίαση του τρόπου με τον οποίο ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος της δολιοφθοράς και παραβίασης διαδικασιών και απάτης από τα συστήματα. Στους όρους αναφοράς του ελέγχου και στο εύρος του ελέγχου διαφαίνεται το ζήτημα της διασφάλισης των περιουσιακών στοιχείων του οργανισμού. Ο εκάστοτε οργανισμός θα πρέπει να διαπραγματευτεί τον ρόλο του ελέγχου σε ότι αφορά τις απάτες.

Οι αρχές που θα πρέπει να εφαρμόζονται αναφέρονται παρακάτω⁶⁰ :

- Ο καταστατικός χάρτης ελέγχου θα πρέπει να εδραιώσει τον ρόλο ελέγχου στις απάτες.
- Ο οργανισμός θα πρέπει να καθορίσει μια σαφή πολιτική για την απάτη και αν αυτή περιλαμβάνει και τον εσωτερικό έλεγχο θα πρέπει να γίνεται σχετική αναφορά.
- Μεταξύ των πολιτικών του οργανισμού, ο εσωτερικός έλεγχος θα πρέπει να καθιερώσει μία συμφωνία επιπέδου υπηρεσιών, που θα περιγράφει το ρόλο της στη διαχείριση της απάτης. Το παραπάνω θα πρέπει να συμφωνηθεί με την επιτροπή ελέγχου.
- Είναι ξεκάθαρο πως η διοίκηση είναι απόλυτα υπεύθυνη για ότι συμφωνείται αναφορικά με τη διερεύνηση και την επίλυση φαινομένων απάτης και στην πραγματικότητα ο ρόλος και η εργασία του εσωτερικού ελέγχου είναι συμβουλευτική.
- Το πιο αποτελεσματικό μοντέλο είναι αυτό στο οποίο η διοίκηση επιλύει και αντιμετωπίζει μόνη της τις απάτες, ενώ η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου είναι συμβουλευτική. Η διοίκηση μπορεί να χρησιμοποιήσει την όποια σχετική γνώση διαθέτει για να επιταχύνει την έρευνα, ενώ ο έλεγχος μπορεί παράλληλα να συνεισφέρει στην εκμάθηση πριν από

⁵⁹ OECD, (2018), «Εγχειρίδιο Εσωτερικού Ελέγχου για την Ελληνική Δημόσια Διοίκηση», OECD Publishing, Παρίσι

⁶⁰ Τσαγκαλίδου Διανήρα, Διπλωματική Εργασία - «Ο εσωτερικός Έλεγχος και η Συμβολή του στη Διαχείριση Κινδύνων και τον Εντοπισμό Απάτης», Θεσσαλονίκη 2019

την εκτέλεση της εργασίας. Στην περίπτωση που η διοίκηση παραμένει έξω από τις έρευνες λόγω έλλειψης δεξιοτήτων, τότε στερείται αυτής της εμπειρίας που μόλις αποκτήσει θα της επιτρέψει να αντιμετωπίσει την απάτη.

- Οι διοικητικές αποφάσεις θα πρέπει να λαμβάνονται από την ανώτατη διοίκηση που θα πρέπει να προχωρήσει στις απαιτούμενες ενέργειες προκειμένου να επιλυθούν τα ζητήματα απάτης. Ακόμη και όταν ο έλεγχος διεξάγει εργασίες έρευνας, είναι απαραίτητο η διοίκηση να εκδίδει οδηγίες.
- Όταν η υπηρεσία του εσωτερικού ελέγχου διερευνά την απάτη, θα πρέπει να προσέχει να μην χειραγωγηθεί από τη διοίκηση του οργανισμού⁶¹.
- Μόλις εντοπιστεί και επιλυθεί μια περίπτωση απάτης, η υπηρεσία του εσωτερικού ελέγχου πρέπει να διασφαλίσει ότι η διοίκηση αναγνωρίζει τις ευθύνες της.

Εάν ανακαλυφθούν στοιχεία που υποδηλώνουν απάτη και διαφθορά, οι ενέργειες που πρέπει να γίνουν περιλαμβάνουν :

- Την άμεση αναφορά στον υπεύθυνο του ελέγχου, ο οποίος θα πρέπει να ακολουθήσει τις κατευθυντήριες γραμμές που ορίζονται στην πολιτική καταπολέμησης της απάτης του οργανισμού και
- Εξασφάλιση ότι λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα ως μέρος της αντίδρασης και ανταπόκρισης του οργανισμού.

Οι πρακτικές καταπολέμησης της δωροδοκίας των οργανισμών και των ιδρυμάτων πρέπει να περιλαμβάνουν τουλάχιστον τα ακόλουθα⁶² :

- Ορισμό μηδενικής ανοχής,
- Ανάθεση συγκεκριμένων αρμοδιοτήτων και ευθυνών σε ανώτερα στελέχη,
- Κατάλληλη εποπτεία και τήρηση πολιτικών και διαδικασιών,
- Καθορισμό ενός μηχανισμού, όπου οι εργαζόμενοι θα μπορούν να αναφέρουν ανησυχίες ή ενδείξεις απάτης,
- Ανάπτυξη, επικοινωνία και επιβολή πολιτικής κατά της δωροδοκίας, η οποία περιλαμβάνει κανόνες για τα δώρα και τη φιλοξενία,

⁶¹ HM Treasury, (2012), «Fraud and the government internal auditor»

⁶² Τσαγκαλίδου Διανήρα, Διπλωματική Εργασία - «Ο εσωτερικός Έλεγχος και η Συμβολή του στη Διαχείριση Κινδύνων και τον Εντοπισμό Απάτης», Θεσσαλονίκη 2019

- Τακτικές επισκοπήσεις και ελέγχους των επιχειρηματικών διαδικασιών για να διασφαλίζεται η αποτελεσματική διαχείριση του κινδύνου διαφθοράς,
- Ανάπτυξη προληπτικών διαδικασιών κατάλληλων και ανάλογων με τις περιστάσεις, λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος, τη δομή, την πολυπλοκότητα και την έκθεση στους κινδύνους.

Εάν κατά τη διάρκεια του ελέγχου ο εσωτερικός ελεγκτής εντοπίσει αδυναμίες ελέγχου, που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε απάτη ή διαφθορά θα πρέπει :

- Να αναφέρει αμέσως το θέμα στον υπεύθυνο του ελέγχου,
- Να αποφασίσει με τον υπεύθυνο του ελέγχου, εάν θα διευρυνθεί το εύρος του ελέγχου προκειμένου να διενεργηθούν πρόσθετα τεστ που αποσκοπούν στον εντοπισμό δραστηριοτήτων που ενδέχεται να υποδηλώνουν απάτη ή διαφθορά, φροντίζοντας να μην προειδοποιεί τους πιθανούς δράστες ή να προδικάζει τυχόν μεταγενέστερη έρευνα και
- Να υποβάλει συστάσεις προς τη διοίκηση για να μειώσει τον κίνδυνο απάτης ή διαφθοράς⁶³.

4.5 Δείκτης Διαφθοράς ή Κόκκινη Σημαία Διαφθοράς (Red Flags)

Κόκκινη Σημαία Διαφθοράς είναι ένα σύνολο περιπτώσεων που είναι ασυνήθιστες στη φύση τους ή διαφέρουν από τις κανονικές δραστηριότητες, δηλαδή ενέργειες, παραλείψεις και κάθε δραστηριότητα που μπορεί να καταδεικνύει πρόβλημα σε οποιαδήποτε διαδικασία. Είναι ένα σημάδι ότι κάτι είναι διαφορετικό από τα συνηθισμένα και ότι πρέπει να διερευνηθεί περαιτέρω.

Περιγράφονται λοιπόν ως στοιχεία ή ενδείξεις, ότι συμβαίνει κάτι το οποίο είναι έξω από τις συνήθεις διαδικασίες και ότι απαιτείται μια πιο κοντινή και λεπτομερή ματιά σε κάποιο τομέα ή δράση, διότι φαίνεται πως ‘κάτι δεν πάει καλά’, οπότε πρέπει να εξακριβωθεί εάν αυτό ισχύει τελικά⁶⁴.

⁶³ HM Treasury, (2012), «Fraud and the government internal auditor»

⁶⁴ Skalak S. L., Golden T. W., Clayton M. M., and Pill J., (2015), «A Guide to Forensic Accounting Investigation», John Wiley & Sons, New Jersey

Αυτό που απαιτείται να κατανοήσει ο κάθε ερευνητής είναι ότι οι δείκτες είναι ενδείξεις περί πιθανής ύπαρξης διαφθοράς και δεν επικυρώνουν σε κάθε περίπτωση τέτοιο περιστατικό ούτε όμως και καταδεικνύουν αθωότητα ή ενοχή κάποιου. Απλώς, ο ερευνητής που αναγνωρίζει την ύπαρξη ενός δείκτη πρέπει οπωσδήποτε να διερευνήσει την υπόθεση για να διακριβώσει ότι πράγματι πρόκειται για διαφθορά και όχι για κακοδιοίκηση ή ακούσιο λάθος⁶⁵.

4.6 Εντοπισμός Φαινομένου Απάτης

Την βέλτιστη στρατηγική για τη διασφάλιση μιας υψηλής ποιότητας και ακεραιότητας των χρηματοοικονομικών εκθέσεων αποτελεί η πρόληψη της απάτης. Από την άλλη οι φορείς πολλές φορές αδυνατούν να αποτρέψουν την εμφάνιση κάποιας περίπτωσης απάτης στις οικονομικές καταστάσεις τους και έτσι οποιαδήποτε εκ αυτών απάτη θα πρέπει να εντοπίζεται από τους ελεγκτές. Το κλειδί για τον εντοπισμό της απάτης θα πρέπει να είναι το γεγονός ότι αυτή συνδέεται κυρίως με την απουσία ελέγχων και όχι με αδύναμους ελέγχους.

Ο εντοπισμός φαινομένου απάτης συχνά ξεκινά με την ανίχνευση συμπτωμάτων, ενδείξεων ή τυχόν κόκκινων σημαιών διαφθοράς (red flags), που συνδέονται με την απάτη. Στον έλεγχο εντοπίζονται τρεις κύριοι τρόποι ανίχνευσης απάτης και αυτοί είναι :

- Μέσω ακούσιων γεγονότων
- Με την παροχή τρόπων, ώστε οι εργαζόμενοι ή οποιοσδήποτε συνδεδεμένος με έναν οργανισμό να αναφέρει οποιαδήποτε υποψία απάτης και
- Με την εξέταση των αρχείων συναλλαγών και των ανάλογων εγγράφων με σκοπό να διαπιστωθεί εάν υπάρχει κάποια ασυνέπεια που μπορεί να φανερώσει περίπτωση απάτης.

Έτσι συναντώνται τέσσερις τύποι στοιχείων που οι ελεγκτές συγκεντρώνουν στη διερεύνηση της απάτης, και αυτά είναι :

- Οποιαδήποτε έγγραφα μπορούν να αποτελέσουν αποδεικτικά έγγραφα απάτης. Αυτά συλλέγονται από τους ελεγκτές από τα υλικά αρχεία της επιχείρησης, μέσω ηλεκτρονικών ή μέσω οποιωνδήποτε άλλων υλικών ή ψηφιακών πηγών. Επιγραμματικά, μερικές τεχνικές

⁶⁵ Skalak S. L., Golden T. W., Clayton M. M., and Pill J., (2015), «A Guide to Forensic Accounting Investigation», John Wiley & Sons, New Jersey

διερεύνησης με σκοπό την αποκόμιση τέτοιων στοιχείων είναι η εξέταση εγγράφων, η αναζήτηση δημόσιων αρχείων, οι έλεγχοι, η συλλογή δεδομένων, ο έλεγχος των υπολογιστών της επιχείρησης και η ανάλυση των χρηματοοικονομικών καταστάσεών της.

- Αποδεικτικά στοιχεία που συλλέγονται από την προσωπική παρατήρηση των ελεγκτών
- Αποδεικτικά στοιχεία που συλλέγονται από προσωπικές καταθέσεις εργαζομένων ή μελών που συνδέονται με την επιχείρηση, όπως για παράδειγμα στοιχεία μαρτυριών ή συνεντεύξεων και τέλος
- Αποδεικτικά στοιχεία και έγγραφα που οι ελεγκτές συγκεντρώνουν από φυσικά στοιχεία, όπως για παράδειγμα κλεμμένα περιουσιακά στοιχεία (χρήματα, αντικείμενα), αριθμούς αναγνώρισης, ακόμη και δακτυλικά αποτυπώματα ή οποιαδήποτε άλλα υλικά και απτά στοιχεία που μπορούν να συνδεθούν με παράτυπες πράξεις και να χρησιμοποιηθούν για την αντιμετώπισή τους.

4.7 Θεσμικό Πλαίσιο Για Την Αντιμετώπιση Της Απάτης

Η έντονη ανάγκη που υπήρχε για μεγαλύτερη διαφάνεια και πιο αξιόπιστο έλεγχο, ύστερα από τα μεγάλα σκάνδαλα που ξέσπασαν στις Η.Π.Α., οδήγησε στη θέσπιση αυστηρότερων ελεγκτικών προτύπων και περιοριστικού νομοθετικού πλαισίου που διασφάλιζε τη διαφάνεια που ήταν απαραίτητη.

Νομοσχέδιο SOX

Έτσι και οι Η.Π.Α. αντέδρασαν σε αυτά με τη ψήφιση του νομοσχεδίου Sarbanes - Oxley Act το 2002 (SOX). Το SOX δεν αποτελούσε το πρώτο νομοθετικό πλαίσιο που θεσπίστηκε για τη διασφάλιση της διαφάνειας. Στο Ηνωμένο Βασίλειο από το 1992 είχε συνταχθεί ανάλογη έκθεση, και μάλιστα ήταν η πρώτη έκθεση Εταιρικής Διακυβέρνησης. Επίσης συντάχθηκε ο Κώδικας Βέλτιστων Πρακτικών ως απάντηση σε μια σειρά εταιρικών καταρρεύσεων από την Επιτροπή Cadbury.

Ο κώδικας των Βέλτιστων Πρακτικών εισάγει τρία βασικά στοιχεία στη διοίκηση των φορέων με σκοπό τη διασφάλιση της νομιμότητας και της διαφάνειας. Πιο συγκεκριμένα προτείνει στους φορείς⁶⁶ :

- Να μην διαθέτει διπλό ρόλο κανένα μέλος του συμβουλίου της επιχείρησης
- Κάθε συμβούλιο να έχει τρία μη εκτελεστικά μέλη και
- Την απαραίτητη σύσταση επιτροπών ελέγχου των πράξεων της διοίκησης, με σημαντική λεπτομέρεια να διατηρείται η ανεξαρτησία των επιτροπών αυτών και των μη εκτελεστικών μελών των συμβουλίων.

Έχει υπάρξει πληθώρα ανάλογων προσπαθειών από τότε, που καλύπτουν διάφορες παροχές γύρω από τα μέλη αλλά και τα πεπραγμένα των διοικητικών συμβουλίων και των επιτροπών ελέγχου. Οι προσπάθειες αυτές και η σύνταξη των διαφόρων εκθέσεων διαμόρφωσαν τον Κώδικα στην Εταιρική Διακυβέρνηση (Συνδυασμένος Κώδικας). Ο κώδικας αυτός συνεγράφη το 1998 και απαιτεί από τα Διοικητικά Συμβούλια να καθιερώσουν συστήματα εσωτερικού ελέγχου, αναθεωρώντας την αποτελεσματικότητα αυτών των συστημάτων. Ο Συνδυασμένος Κώδικας αναθεωρείται τακτικά.

Το νομοσχέδιο του SOX λοιπόν, εισήγαγε την υποχρέωση της διοίκησης να πιστοποιεί την ακρίβεια των πληροφοριών που πηγάζουν από τις οικονομικές καταστάσεις, αλλά και αυστηροποιήθηκαν οι ποινές για τα ψευδή οικονομικά στοιχεία.

Νόμος περί απάτης 2006

Στο Ηνωμένο Βασίλειο ο νόμος περί φοροδιαφυγής του 2006 τέθηκε σε ισχύ στις 15 Ιανουαρίου 2007. Το νομοθετικό αυτό πλαίσιο έχει σκοπό την παροχή μιας ευρείας και ευέλικτης προσέγγισης για την αντιμετώπιση της απάτης. Επίσης δίνεται μεγάλη σημασία στην παραπλανητική πρόθεση και όχι τόσο στην ανάγκη απόδειξης της εξαπάτησης⁶⁷. Το άτομο που διαπράττει μια απάτη με σκοπό την αποκόμιση οποιουδήποτε κέρδους από αυτή ακολουθεί τις παρακάτω τακτικές :

- Ψευδή απεικόνιση στοιχείων,
- Απόκρυψη πληροφοριών και

⁶⁶ Λουμώτης Β., (2013), «Ελεγκτική», ΙΕΣΟΕΛ 6η Έκδοση

⁶⁷ Chartered Institute of Management Accountants, (2008), «Fraud Risk Management: a guide to good practice»

- Κατάχρηση θέσης.

Στο πλαίσιο του Government Internal Audit Standards (GIAS), ο Κώδικας Δεοντολογίας ορίζει ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν⁶⁸ :

- Να εκτελούν το έργο τους με ειλικρίνεια, επιμέλεια και ευθύνη.
- Να τηρούν το νόμο και να προβαίνουν στις απαραίτητες γνωστοποιήσεις που προβλέπονται από το νόμο και τον κώδικα του επαγγέλματος.
- Να απέχουν από οποιαδήποτε παράνομη δραστηριότητα και να μη συμμετέχουν σε πράξεις που αντιβαίνουν στο επάγγελμα του εσωτερικού ελέγχου ή στον οργανισμό.
- Να σέβονται και να συμβάλουν στους νόμιμους και ηθικούς στόχους του οργανισμού.
- Να μη δέχονται οτιδήποτε μπορεί να επηρεάσει την επαγγελματική τους κρίση.

Αναφέρεται επίσης ότι :

- Υπάρχει αυξημένη ανάγκη για τους εσωτερικούς ελεγκτές να διαθέτουν επαρκείς γνώσεις, ώστε να αξιολογούν ορθά τον κίνδυνο απάτης και τον τρόπο διαχείρισης του οργανισμού, αλλά δεν αναμένεται να έχουν την εμπειρογνωμοσύνη ενός προσώπου του οποίου η πρωταρχική ευθύνη είναι η ανίχνευση και η διερεύνηση της απάτης (Πρότυπο 1210.A2 - Επαγγελματική Επάρκεια).
- Οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να ασκούν την απαιτούμενη επαγγελματική φροντίδα εξετάζοντας την πιθανότητα σημαντικών λαθών, απάτης ή μη συμμόρφωσης (Πρότυπο 1220.A1 - Δέουσα Επαγγελματική Επιμέλεια).
- Ο Επικεφαλής της μονάδας εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να υποβάλει περιοδικά έκθεση στη διοίκηση και στο διοικητικό συμβούλιο σχετικά με το σκοπό, την αρμοδιότητα, την ευθύνη και τις επιδόσεις του εσωτερικού ελέγχου σε σχέση με το σχέδιό του. Η αναφορά της έκθεσης θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνει τους πιο σημαντικούς κινδύνους και θέματα ελέγχου, όπως και κινδύνους απάτης, διακυβέρνησης και λοιπών θεμάτων που απαιτούνται ή ζητούνται από τη διοίκηση και το διοικητικό συμβούλιο (Πρότυπο 2060 - Υποβολή Αναφοράς στο Συμβούλιο και την Ανώτερη Διοίκηση).

⁶⁸ HM Treasury, (2012), «Fraud and the government internal auditor»

- Η δραστηριότητα του εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να λαμβάνει υπόψιν την οποιαδήποτε πιθανότητα εμφάνισης απάτης και τον τρόπο με τον οποίο ο οργανισμός θα διαχειρίζεται τον κίνδυνο απάτης (Πρότυπο 2120.A2 - Διαχείριση κινδύνων).
- Είναι ευθύνη των ελεγκτών η έρευνα πιθανότητας ύπαρξης σημαντικών σφαλμάτων, απάτης, μη συμμόρφωσης και άλλων εκθέσεων σε κινδύνους (Πρότυπο 2210.A2 - Αντικειμενικοί Σκοποί Έργου)⁶⁹

Καταπολέμηση της απάτης

Η καταπολέμηση της απάτης και της διαφθοράς εντάσσεται στο γενικό πλαίσιο της καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος, αλλά αφορά επίσης πιο συγκεκριμένα την καταπολέμηση κάθε παράνομης δραστηριότητας εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας. Τη νομική βάση της σχηματίζουν δύο διατάξεις :

- Το άρθρο 29 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, που καλεί για στενότερη συνεργασία μεταξύ αστυνομικών δυνάμεων, τελωνειακών και άλλων αρμοδίων αρχών στα κράτη - μέλη, τόσο απευθείας όσο και μέσω της Europol.
- Το άρθρο 280 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που αφορά κάθε δραστηριότητα κατά των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας και καλεί το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να εκδώσουν μέτρα με τη διαδικασία της συναπόφασης, κατόπιν διαβουλεύσεων με το Ελεγκτικό Συνέδριο.

Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (OLAF) είναι υπεύθυνη για την καταπολέμηση της απάτης εντός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το 1999. Έτσι η OLAF αντικατέστησε τη Μονάδα Συντονισμού για την Καταπολέμηση της Απάτης (UCLAF), με έτος ίδρυσης το 1988. Με σκοπό την ενίσχυση της κοινοτικής δράσης στον τομέα της καταπολέμησης της απάτης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε να υιοθετηθεί μια νέα νομική βάση στις συνθήκες με κύριο στόχο να θεσπιστεί ένα σύστημα κανόνων για την ποινική δίωξη των διακρατικών περιπτώσεων απάτης αλλά και τη δημιουργία ευρωπαϊκής εισαγγελικής αρχής.

⁶⁹ HM Treasury, (2012), «Fraud and the government internal auditor»

Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης OLAF⁷⁰, ή ολογράφως στα γαλλικά Office de Lutte Anti-Fraude, με τη σύσταση το 1988 της ειδικής ομάδας Μονάδα Συντονισμού για την Καταπολέμηση της Απάτης (UCLAF), η οποία υπαγόταν στη Γενική Γραμματεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, συνεργάστηκε με τις αρμόδιες υπηρεσίες των κρατών μελών για την καταπολέμηση της απάτης και παρείχε τον απαραίτητο συντονισμό και βοήθεια για την αντιμετώπιση της διακρατικής οργανωμένης απάτης⁷¹.

Η αντιμετώπιση της απάτης γενικά αποτελεί ζήτημα κρίσιμης σημασίας. Στην Ελλάδα η Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων το 2014 ανέπτυξε την Εθνική Στρατηγική κατά της Απάτης στις Διαρθρωτικές Δράσεις, η οποία έχει υποβληθεί στην Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (OLAF).

Η Εθνική αυτή Στρατηγική βασίζεται στους άξονες Πρόληψη – Ανίχνευση – Απόκριση και περιλαμβάνει τους ακόλουθους στόχους :

- Προώθηση και καθιέρωση ηθικής κουλτούρας,
- Αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων εθνικών αρχών,
- Αποτελεσματική συνεργασία με τους αρμόδιους εξωτερικούς φορείς,
- Ενίσχυση της διαφάνειας,
- Ενίσχυση του Συστήματος Διαχείρισης και Ελέγχου της προγραμματικής περιόδου 2014-2020.

Εκτός από το θεσμικό πλαίσιο και τους διαφόρους μηχανισμούς που έχουν θεσπιστεί, είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει προσπάθεια και από το εσωτερικό κάθε οργανισμού. Η σύσταση μιας διεύθυνσης Κανονιστικής Συμμόρφωσης δύναται να συμβάλει στην μείωση των φαινομένων απάτης και την έγκαιρη ανίχνευσή τους.

Η διεύθυνση Κανονιστικής Συμμόρφωσης είναι αρμόδια για :

- να αξιολογεί κάθε τυχόν ουσιώδες ζήτημα ακεραιότητας ή συμμόρφωσης

⁷⁰ <https://anti-fraud.ec.europa.eu/>

⁷¹ <https://ec.europa.eu/>

- να προσδιορίζει πιθανά μέσα προστασίας και μέτρα περιορισμού των κινδύνων, εφόσον είναι διαθέσιμα και
- να αναφέρει εγκαίρως κάθε τέτοιο ζήτημα :
 - στη διοίκηση της εταιρίας η οποία θα αποφασίσει αν θα συνεχιστεί ή θα εγκαταλειφθεί η οικεία επιχειρησιακή σχέση και, κατά περίπτωση
 - στο τμήμα Διερεύνησης Υποθέσεων Απάτης για περαιτέρω διερεύνηση, αν αυτό υπάρχει.

Η έγκαιρη ανίχνευση πιθανών ζητημάτων συμμόρφωσης και ακεραιότητας, επιτρέπει στον οργανισμό να αποφεύγει να συνάπτει επιχειρησιακές σχέσεις ή να ασκεί δραστηριότητες που θα μπορούσαν να τον εκθέσουν σε σοβαρούς χρηματοοικονομικούς κινδύνους και κινδύνους φήμης και συμβάλλει στη συνολική ακεραιότητα και διαφάνεια του οικονομικού περιβάλλοντός του. Ο κίνδυνος συμμόρφωσης θα πρέπει να συμπεριληφθεί στη μεθοδολογία εκτίμησης κινδύνων της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου και το πρόγραμμα ελέγχου να καλύπτει την επάρκεια και την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας της συμμόρφωσης⁷².

Μια πολιτική όσον αφορά τις καταγγελίες δυσλειτουργιών προσφέρει στα μέλη του προσωπικού ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για την αναφορά υπονοιών σχετικά με απαγορευμένες συμπεριφορές. Τα μέλη του προσωπικού οφείλουν να αναφέρουν οποιαδήποτε υπόνοια για παράνομη συμπεριφορά στις δραστηριότητες, σοβαρό παράπτωμα ή σοβαρή παράβαση κανόνων, πολιτικών ή κατευθυντήριων γραμμών της.

Το τμήμα Διερεύνησης Υποθέσεων Απάτης, σε περίπτωση που υπάρχει, πρέπει να απολαμβάνει πλήρη ανεξαρτησία κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του. Ο προϊστάμενος του τμήματος Διερεύνησης Υποθέσεων Απάτης έχει πλήρη εξουσία να εκκινεί, να διεξάγει, να περατώνει και να υποβάλει αναφορά σχετικά με οποιαδήποτε έρευνα εμπίπτει στην αρμοδιότητά του, χωρίς να απαιτείται προηγούμενη ειδοποίηση, συγκατάθεση ή παρέμβαση οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου ή οντότητας.

Το πρόγραμμα διαχείρισης της απάτης θα πρέπει να περιλαμβάνει:

- Πολιτική δεοντολογίας της εταιρίας,
- Ενημέρωση σχετικά με την απάτη

⁷² Bank for International Settlements, (2005), «Compliance and the compliance function in banks»

- Συνεχείς ανασκοπήσεις,
- Πρόληψη και ανίχνευση και
- Έρευνα⁷³.

⁷³ Bank for International Settlements, (2005), «Compliance and the compliance function in banks»

5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

5.1 Εισαγωγή

Ο εσωτερικός έλεγχος στο Δημόσιο Τομέα, αποτελεί ένα σχετικά καινούργιο θεσμό, ο οποίος βρίσκεται στα αρχικά στάδια οργάνωσης και λειτουργίας. Όπως παρουσιάστηκε στο τρίτο κεφάλαιο, το σύστημα εσωτερικού ελέγχου στο Δημόσιο δύναται να εκσυγχρονιστεί και να οργανωθεί σύμφωνα με τα επαγγελματικά πρότυπα εσωτερικού ελέγχου και τη σύγχρονη γνώση της επιστήμης της ελεγκτικής. Έτσι, η ύπαρξη του θεσμού του ελέγχου στους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς του Δημοσίου, η χρησιμότητά του και ο τρόπος που αυτός θα μπορέσει να δώσει αξία σε αυτούς του οργανισμούς είναι κάτι που έχει απασχολήσει τους ερευνητές, καθώς στο Δημόσιο τομέα δεν υπάρχει το προφανές κέρδος από τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου, όπως στις ιδιωτικές κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, οι μετοχές των οποίων διαπραγματεύονται σε οργανωμένες αγορές.

5.2 Μεθοδολογία Ποσοτικής Έρευνας

Μερικά από τα κύρια ερωτήματα της έρευνας ήταν, ερωτήματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα, την ποιότητα και την ανεξαρτησία του εσωτερικού ελέγχου στο Δημόσιο Τομέα, καθώς και τη σχέση της ομάδας ελέγχου με τη Διοίκηση, αλλά και ερωτήματα σχετικά με την διενέργεια απάτης και λόγους που μπορεί να οδηγήσουν σε ανάλογη ενέργεια. Η οργάνωση ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου αποτελεί νομική υποχρέωση όλων των Δημοσίων οργανισμών είτε αυτοί αποτελούν Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου είτε αποτελούν τμήμα της Γενικής Κυβέρνησης χωρίς αυτοτελή νομική προσωπικότητα. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν πολλές προϋποθέσεις που ταυτόχρονα αποτελούν και όρους, για να έχουμε ένα

επιτυχημένο σύστημα εσωτερικού ελέγχου στο Δημόσιο, όπως για παράδειγμα τη στήριξη της Διοίκησης, την αποδοχή του συστήματος από το προσωπικό του εκάστοτε φορέα, αλλά κυρίως να γίνει κατανοητή η χρησιμότητά του και η αξία των υπηρεσιών που προσφέρει.

Για τη διενέργεια της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις γεγονότων, γνωμών, αλλά και επεξηγηματικές ερωτήσεις, το οποίο εστάλη ηλεκτρονικά σε υπαλλήλους που εργάζονται σε Διευθύνσεις εσωτερικού ελέγχου Υπουργείων, σε Διευθύνσεις εσωτερικού ελέγχου της ΑΑΔΕ, καθώς και σε υπαλλήλους που ανήκουν στη Γενική Διεύθυνση Δημοσιονομικών Ελέγχων (ΔΥΕΕ) με σκοπό να απαντηθεί από τους ίδιους τους ελεγκτές του Δημοσίου Τομέα της χώρας μας.

Το ερωτηματολόγιο χωρίζεται σε τρεις ενότητες :

- Η πρώτη ενότητα περιέχει ερωτήσεις σχετικά με την εμπειρία, τη θέση στο φορέα, την εκπαίδευση αλλά και τις πιστοποιήσεις που πιθανώς διαθέτουν οι ελεγκτές.
- Η δεύτερη ενότητα περιέχει ερωτήσεις σχετικά με το σύστημα εσωτερικού ελέγχου, το πλάνο του ελέγχου, την ποιότητά του, την αποτελεσματικότητα, την ανεξαρτησία και άλλες συναφή με το αντικείμενο ερωτήσεις που θα αναλύσουμε παρακάτω διεξοδικά.
- Η Τρίτη και τελευταία ενότητα περιέχει ερωτήσεις σχετικά με το θέμα της παράτυπης συμπεριφοράς – απάτης, όπως για παράδειγμα εάν υπάρχει πιθανότητα εμπλοκής σε απάτη, πόσο μεγάλη ίσως να είναι αυτή αλλά και ποια στοιχεία πιθανώς θα χαρακτήριζαν κάποιο άτομο που θα διέπραττε απάτη, καθώς και τρόπους πρόληψής της.

Το ερωτηματολόγιο, είναι άκρως ανώνυμο και δεν περιλαμβάνει διαβαθμισμένες πληροφορίες. Επιδιώχθηκε να κρατηθεί όσο το δυνατό μικρότερος αριθμός ερωτήσεων, ώστε να αποφευχθούν οι τυχαίες απαντήσεις και να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή συμμετοχή του προσωπικού. Εν συνεχεία εστάλη ηλεκτρονικά προς στελέχη των Διευθύνσεων που προαναφέρθηκαν παραπάνω και στο προσωπικό των αυτών των μονάδων ελέγχου. Οι απαντήσεις πραγματοποιήθηκαν ηλεκτρονικά και ανώνυμα και τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν από την αντίστοιχη μηχανογραφική εφαρμογή «Google Forms» της Google.

Στο κεφάλαιο αυτό, παρουσιάζονται οι πίνακες και τα αντίστοιχα διαγράμματα για τις απαντήσεις ανά ερώτημα, καθώς και τα αντίστοιχα μέτρα όπου απαιτούνται. Σχολιάζεται ξεχωριστά κάθε ερώτημα του ερωτηματολογίου περί εσωτερικού ελέγχου και απάτης.

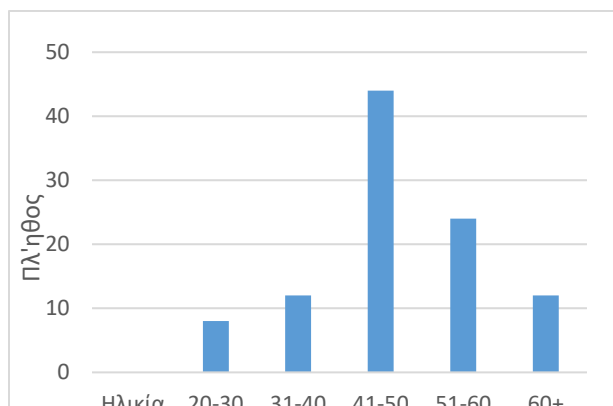
5.3 Οι Στόχοι Της Έρευνας

Η έρευνα αυτή αποσκοπεί στην διερεύνηση των απαραίτητων στοιχείων για την ύπαρξη μιας αποτελεσματικής λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου στους φορείς του Δημοσίου με σκοπό την επίτευξη της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης. Επίσης εξετάζεται το θέμα της απάτης ως προς τα χαρακτηριστικά του ατόμου που πιθανώς να τη διαπράξει αλλά και στοιχεία που πιθανώς να αποτρέψουν τέτοιου είδους συμπεριφορές.

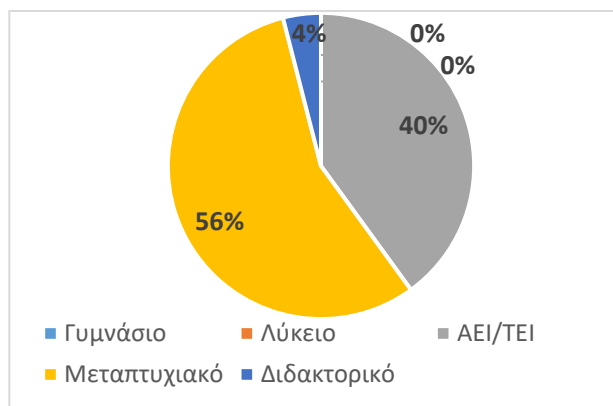
5.4 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων : Πρώτη Ενότητα

Το ερωτηματολόγιο της έρευνας απεστάλη σε Διευθύνσεις εσωτερικού ελέγχου Υπουργείων, σε Διευθύνσεις εσωτερικού ελέγχου της ΑΑΔΕ, καθώς και σε υπαλλήλους που ανήκουν στη Γενική Διεύθυνση Δημοσιονομικών Ελέγχων (ΔΥΕΕ) και ελήφθησαν συνολικά 100 απαντήσεις.

Διάγραμμα 1 – Ερώτηση 1 : Ηλικία

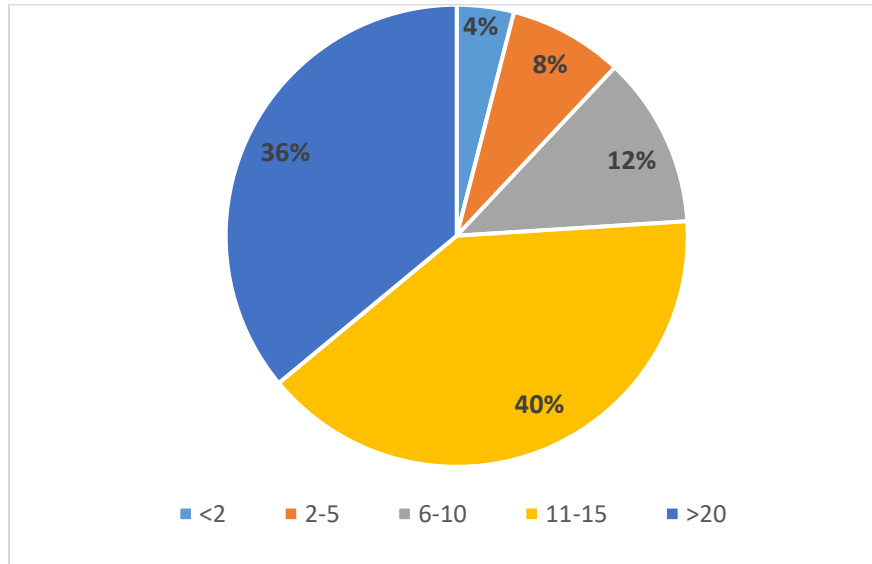
Διάγραμμα 2 – Ερώτηση 2 : Εκπαίδευση

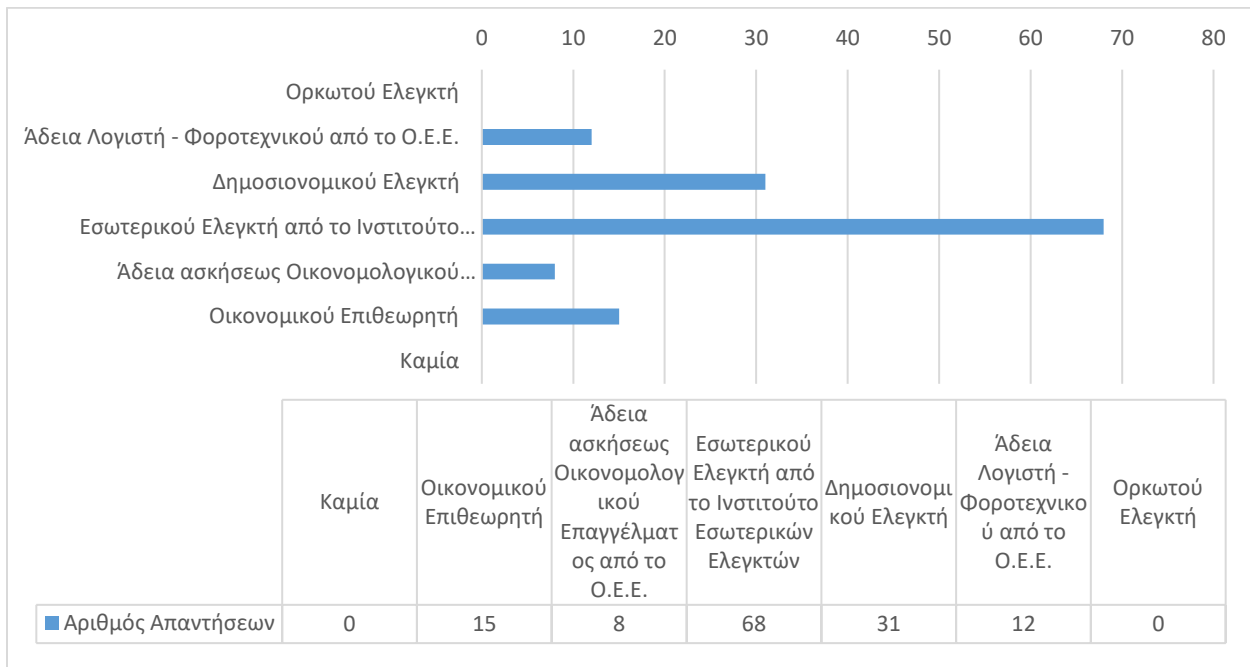
Οι εισαγωγικές ερωτήσεις του ερωτηματολογίου αφορούν την ηλικία και την εκπαίδευση που διαθέτουν οι ερωτηθέντες. Ένα σημαντικό στοιχείο που βλέπουμε από τα δύο παραπάνω διαγράμματα, αλλά και από τα διαγράμματα που ακολουθούν είναι ότι, οι εσωτερικοί ελεγκτές που στελεχώνουν τους φορείς του δημοσίου διαθέτουν αρκετά υψηλό επίπεδο μόρφωσης, με αναγνωρισμένες μεταπτυχιακές σπουδές στους τομείς τους, καθώς και ένα μικρό αλλά σημαντικό

ποσοστό που διαθέτει διδακτορικούς τίτλους. Τα προηγούμενα σε συνδυασμό με την εργασιακή τους εμπειρία αποτελούν σημαντικά στοιχεία για να αναφέρουμε ότι οι ελεγκτές που στελεχώνουν τους Δημόσιους Φορείς διαθέτουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο, χαρακτηριστικό χρήσιμο στην ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου.

Διάγραμμα 3 – Ερώτηση 3 : Εργασιακή Εμπειρία

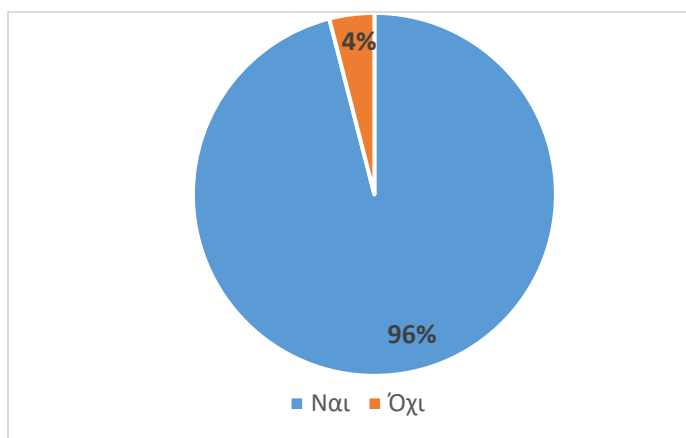
Διάγραμμα 4 – Ερώτηση 4 : Κατέχετε κάποια από τις παρακάτω πιστοποιήσεις;

5.5 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων : Δεύτερη Ενότητα

Στην παρούσα ενότητα τέθηκαν δεκατέσσερα ερωτήματα. Τα πρώτα ερωτήματα αφορούν τη συμμόρφωση της υπηρεσίας με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου, την κατάρτιση ετήσιου ελέγχου και την πιθανή συμμετοχή του ελεγχόμενου φορέα στη διαδικασία του σχεδιασμού του ελεγκτικού έργου και αν ναι, με ποιόν τρόπο. Όπως αναφέραμε, η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου αποτελεί πλέον νομική υποχρέωση των φορέων του Δημοσίου, όμως η αναγκαιότητα ύπαρξης του αλλά και η αξία του, γίνεται περισσότερο εμφανής από την οικειοθελή επιθυμία των οργανισμών για την οργάνωση ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

Διάγραμμα 5 – Ερώτηση 6 : Συμμορφώνεται η υπηρεσία σας με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου;

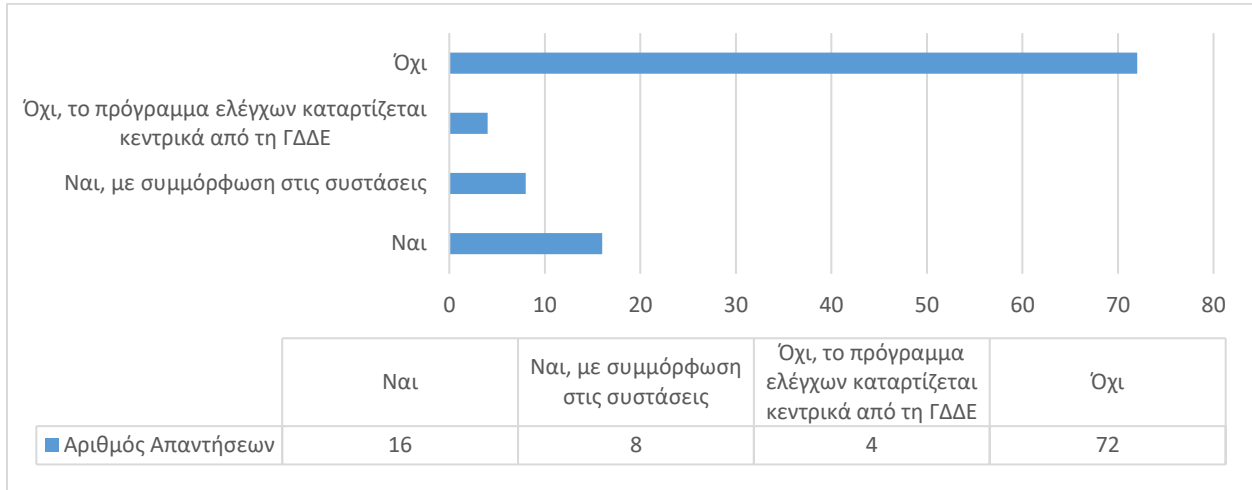
Στην ερώτηση αυτή παρατηρούμε ότι σε σχεδόν απόλυτο βαθμό οι υπηρεσίες του Δημοσίου συμμορφώνονται με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου, συγκεκριμένα σε ποσοστό 96%. Αυτό το 4% που υπολείπεται όμως θα έπρεπε να προβληματίσει τους φορείς αυτούς που δε συμμορφώνονται καθώς η πλέον συμμόρφωση αποτελεί αναγκαιότητα για ένα ορθό σύστημα εσωτερικού ελέγχου.

Διάγραμμα 6 – Ερώτηση 7 : Καταρτίζεται και από ποιόν ετήσιο πλάνο ελέγχου το οποίο να εστιάζει στους σχετικούς κινδύνους του ελεγχόμενου φορέα και να στηρίζεται στα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου και στις βέλτιστες πρακτικές;

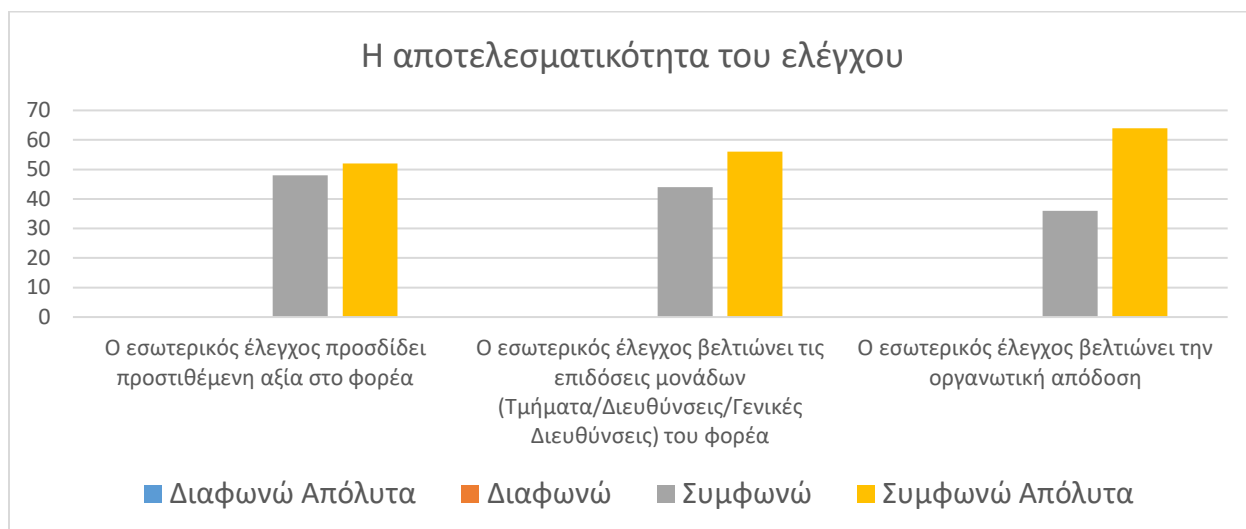
Στην ερώτηση αυτή η απάντηση που επικράτησε σε ποσοστό 84% αθροιστικά είναι η απάντηση ναι, όπως εξάλλου προβλέπει και ο Νόμος 3492/06 - Άρθρο 10 : Σύσταση επιτροπής συντονισμού ελέγχων : Συνιστάται στη Γενική Διεύθυνση Δημοσιονομικών Ελέγχων (ΓΔΔΕ) Επιτροπή Συντονισμού Ελέγχων (ΕΣΕΛ), (Σημείωση Η παράγραφος αυτή τίθεται όπως αντικαταστάθηκε με την παράγραφο 1 του άρθρου 96 του νόμου 4583/2018 (Α' 212)). Με βάση τα παραπάνω φυσικά όμως θα πρέπει να αναφερθεί πως το υπόλοιπο 16% που ανέφερε πως δεν καταρτίζεται ετήσιο πλάνο ελέγχου θα πρέπει να προβληματίσει τους ανάλογους φορείς, καθώς η κατάρτισή του πλέον προβλέπεται από σχετική νομοθεσία.

Διάγραμμα 7 – Ερώτηση 8 : Συμμετέχει και ο ελεγχόμενος φορέας στη διαδικασία του σχεδιασμού του ελεγκτικού έργου και με ποιόν τρόπο;

Στην ερώτηση αυτή παρατηρούμε ότι σχεδόν ένας στους τέσσερις ερωτηθέντες, συγκεκριμένα το 24%, έχει απαντήσει πως ο ελεγχόμενος φορέας συμμετέχει και αυτός στη διαδικασία του σχεδιασμού του ελεγκτικού έργου. Το 8% αυτού του ποσοστού προσθέτει στην απάντησή του πως αυτό συμβαίνει με συμμόρφωση στις συστάσεις. Υπάρχει όμως ένα πλειοψηφικό ποσοστό που αγγίζει το 76% που είναι ενάντια σε αυτή την άποψη, και αναφέρει πως δεν συμμετέχει ο φορέας στη διαδικασία αυτή, και το 4% αυτών προσθέτει πως το πρόγραμμα ελέγχων καταρτίζεται κεντρικά από τη Γενική Διεύθυνση Δημοσιονομικών Ελέγχων (ΓΔΔΕ).

Διάγραμμα 8 – Ερώτηση 9 : Η αποτελεσματικότητα του ελέγχου

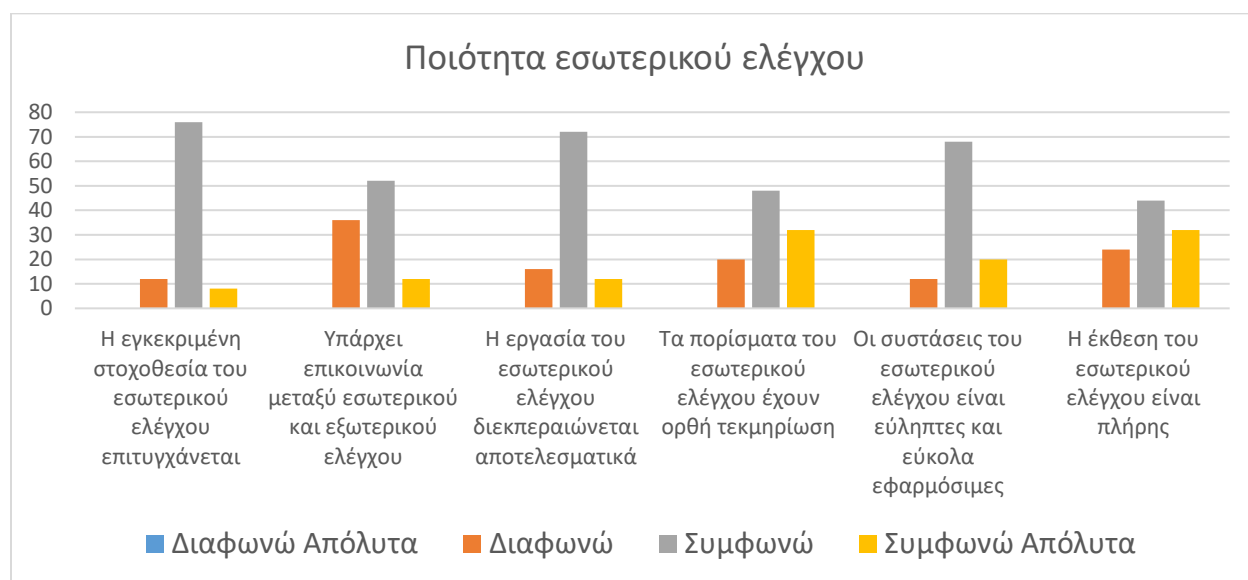
Σε αυτή την ερώτηση οι ερωτηθέντες απαντούν για την αποτελεσματικότητα του ελέγχου και συγκεκριμένα στο πόσο συμφωνούν ή διαφωνούν στα τρία αυτά ερωτήματα που τίθενται. Στο πρώτο ερώτημα οι ερωτηθέντες είναι σύμφωνοι με αυτό καθώς οι 48 συμφωνούν πως ο εσωτερικός έλεγχος προσδίδει προστιθέμενη αξία στο φορέα και οι υπόλοιποι 52 συμφωνούν απόλυτα με αυτό. Άλλωστε, με ότι έχουμε αναφέρει και στο κεφάλαιο 3 σχετικά με τον εσωτερικό έλεγχο στο Δημόσιο, είναι αποδεκτό πως ισχύει η παραπάνω πρόταση, το οποίο επικυρώνεται και μέσα από το ερωτηματολόγιό μας.

Στο δεύτερο ερώτημα οι απαντήσεις κινούνται σε παρόμοια επίπεδα καθώς και πάλι δεν υπάρχει κάποιος που έστω διαφωνεί στο ότι ο εσωτερικός έλεγχος βελτιώνει τις επιδόσεις των μονάδων του φορέα. Συγκεκριμένα οι 44 συμφωνούν και οι 56 συμφωνούν απόλυτα με την πρόταση αυτή.

Τέλος, στο τρίτο και τελευταίο ερώτημα για άλλη μια φορά οι ερωτηθέντες απαντούν θετικά στο εάν ο εσωτερικός έλεγχος βελτιώνει την οργανωτική απόδοση. Οι απαντήσεις δείχνουν ότι οι 36 συμφωνούν με το ερώτημα αυτό και σχεδόν οι 2 στους 3, συγκεκριμένα 64, συμφωνούν απόλυτα.

Από αυτά τα ερωτήματα συμπεραίνουμε ότι ο εσωτερικός έλεγχος είναι αποτελεσματικός και αποτελεί ένα αναπόσπαστο εργαλείο για τον Δημόσιο Τομέα, και πως αυτό αναγνωρίζεται σε απόλυτο βαθμό από τους ίδιους τους ελεγκτές του Δημοσίου.

Διάγραμμα 9 – Ερώτηση 10 : Ποιότητα εσωτερικού ελέγχου

Το ερώτημα αυτό αφορά την ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου στο Δημόσιο. Συγκεκριμένα απαντώνται 6 ερωτήματα σχετικά με αυτή και τα αποτελέσματα τείνουν να είναι σύμφωνα με τα αυτά.

Αναλυτικότερα, ξεκινώντας στο πρώτο ερώτημα, 84 στελέχη των φορέων συμφωνούν με το ότι η εγκεκριμένη στοχοθεσία του εσωτερικού ελέγχου επιτυγχάνεται, με 8 από αυτούς να συμφωνούν απόλυτα με την πρόταση αυτή. Παρ' όλα αυτά υπάρχει και ένας μικρός αριθμός, συγκεκριμένα 12 από τους 100 ερωτηθέντες που διαφωνούν με την πρόταση αυτή, κάτι που υποδεικνύει την ελάχιστη αδυναμία των φορέων στο ζήτημα αυτό.

Στο επόμενο ερώτημα, συναντάμε τον μεγαλύτερο διχασμό στις γνώμες των ερωτηθέντων, καθώς 36 από αυτούς διαφωνούν πως υπάρχει επικοινωνία μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου. Ακόμη και αν οι 52 υποστηρίζουν πως υπάρχει επικοινωνία και 12 να συμφωνούν απόλυτα, είναι αδύνατο να μην σταθούμε στο ότι λίγο πάνω από 1 στους 3 διαφωνεί με την πρόταση αυτή, κάτι που θα έπρεπε να τραβήξει την προσοχή των Διοικήσεων των φορέων του

Δημοσίου και να ληφθεί σοβαρά υπόψη, καθώς η σωστή επικοινωνία θα μπορούσε να αποτρέψει πολλά μελλοντικά ζητήματα.

Στη συνέχεια, η εικόνα της ερώτησης αυτής είναι πολύ κοντά με της πρώτης, καθώς οι 84 από τους 100 ερωτηθέντες συμφωνούν στο ότι η εργασία του εσωτερικού ελέγχου διεκπεραιώνεται αποτελεσματικά, με τους 12 από αυτούς να συμφωνούν απόλυτα. Από την άλλη μεριά υπάρχουν και 16 απαντήσεις που διαφωνούν με την πρόταση αυτή.

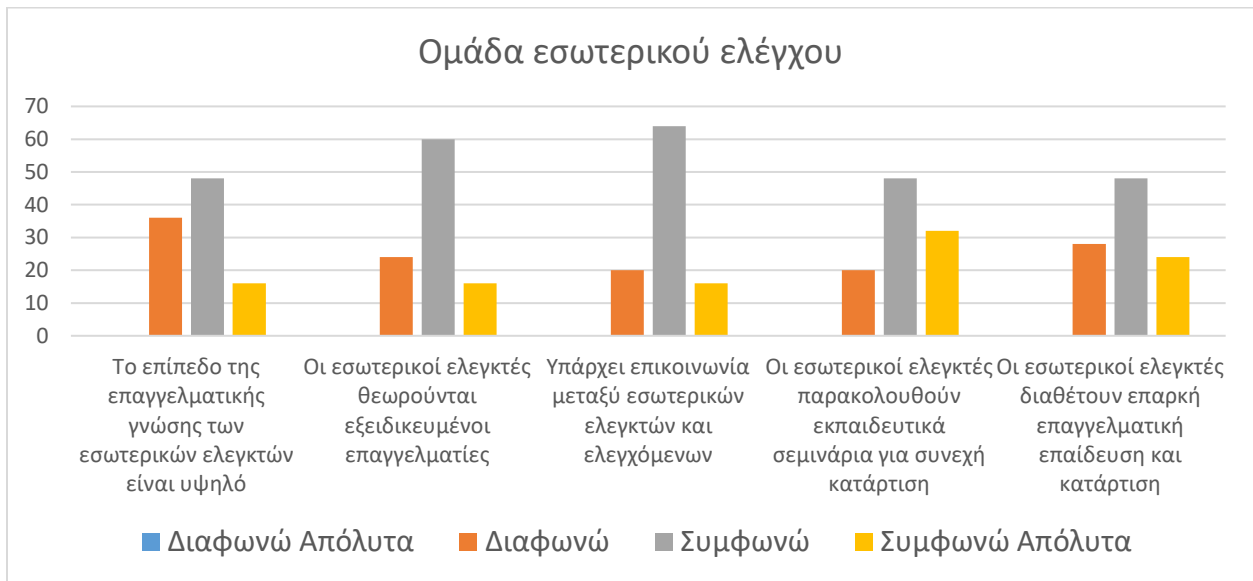
Στο τέταρτο ερώτημα, για ακόμη μια φορά 8 στους 10 συμφωνούν ότι τα πορίσματα του εσωτερικού ελέγχου έχουν ορθή τεκμηρίωση, με τους 2 που υπολείπονται να διαφωνούν με αυτό. Εξ' άλλου η τεκμηρίωση των πορισμάτων είναι ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό που πρέπει να έχει κάθε έλεγχος, πόσο μάλλον η ορθή τεκμηρίωση αυτών.

Προχωρώντας στο πέμπτο ερώτημα, η εικόνα είναι για ακόμα μια φορά αρκετά ξεκάθαρη. Το ερώτημα αναφέρει πως οι συστάσεις του εσωτερικού ελέγχου είναι εύληπτες και εύκολα εφαρμόσιμες. Παρατηρούμε πως μόλις 12 στους 100 ερωτηθέντες διαφωνούν με αυτή την πρόταση, 68 συμφωνούν και 20 συμφωνούν απόλυτα με αυτή.

Τέλος, στο έκτο ερώτημα αναφορικά με την ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου στο Δημόσιο, παρατηρούμε μια μεγαλύτερη διαφωνία από τα περισσότερα άλλα ερωτήματα, καθώς 24 απαντήσεις διαφωνούν στο ότι η έκθεση εσωτερικού ελέγχου είναι πλήρης, με τους υπόλοιπους 44 να συμφωνούν και τους 32 να συμφωνούν απόλυτα. Αυτές οι 24 απαντήσεις όμως, δηλαδή σχεδόν 1 στους 4, είναι αρκετές για να σχολιάσουμε πως πιθανώς μερικές εκθέσεις ελέγχων είτε δεν ήταν πλήρης και για αυτό έδωσαν αυτές τις απαντήσεις, είτε να μην ήταν αρκετά πλήρης ώστε να γίνουν αποδεκτές από την Διοίκηση.

Το συμπέρασμα που προκύπτει σίγουρα είναι πως από τις 600 απαντήσεις που ελήφθησαν από αυτά τα ερωτήματα, τα 100 διαφωνούσαν με το περιεχόμενό τους, κάτι που μας δίνει πάτημα για να πούμε πως η κοινά αποδεκτή γνώμη των στελεχών των φορέων συμφωνεί πως ο εσωτερικός έλεγχος στο Δημόσιο διαθέτει υψηλή ποιότητα, με ίσως μερικές ατέλειες που θα μπορούσαν να διορθωθούν από τις εκάστοτε Διοικήσεις.

Διάγραμμα 10 – Ερώτηση 11 : Ομάδα εσωτερικού ελέγχου

Το ερώτημα αυτό αφορά την ομάδα εσωτερικού ελέγχου των φορέων. Περιέχει 5 υποερωτήματα που οι ερωτηθέντες καλέστηκαν να απαντήσουν στο εάν συμφωνούν, διαφωνούν ή συμφωνούν ή διαφωνούν απόλυτα με αυτά.

Ξεκινώντας από το πρώτο ερώτημα, αναφέρει πως το επίπεδο της επαγγελματικής γνώσης των εσωτερικών ελεγκτών είναι υψηλό. Παρατηρούμε πως με 36 από τις 100 απαντήσεις να λένε πως διαφωνούν με αυτό, αμέσως συμπεραίνουμε ότι υπάρχει είτε δυσαρέσκεια ορισμένων στελεχών είτε ανικανότητα των ίδιων που πιθανώς να επιζητούν περαιτέρω μόρφωση, για παράδειγμα με εκπαιδευτικά σεμινάρια μέσα από τους ίδιους στους φορείς. Από την άλλη συλλέχθηκαν και 64 θετικές απαντήσεις, που δικαιολογούν και το διάγραμμα 2 της ερώτησης 2, εκεί που είδαμε ότι 6 στους 10 διαθέτουν πολύ υψηλή μόρφωση και εξειδίκευση, με το 56% να διαθέτει μεταπτυχιακό τίτλο και ένα 4% διδακτορικό.

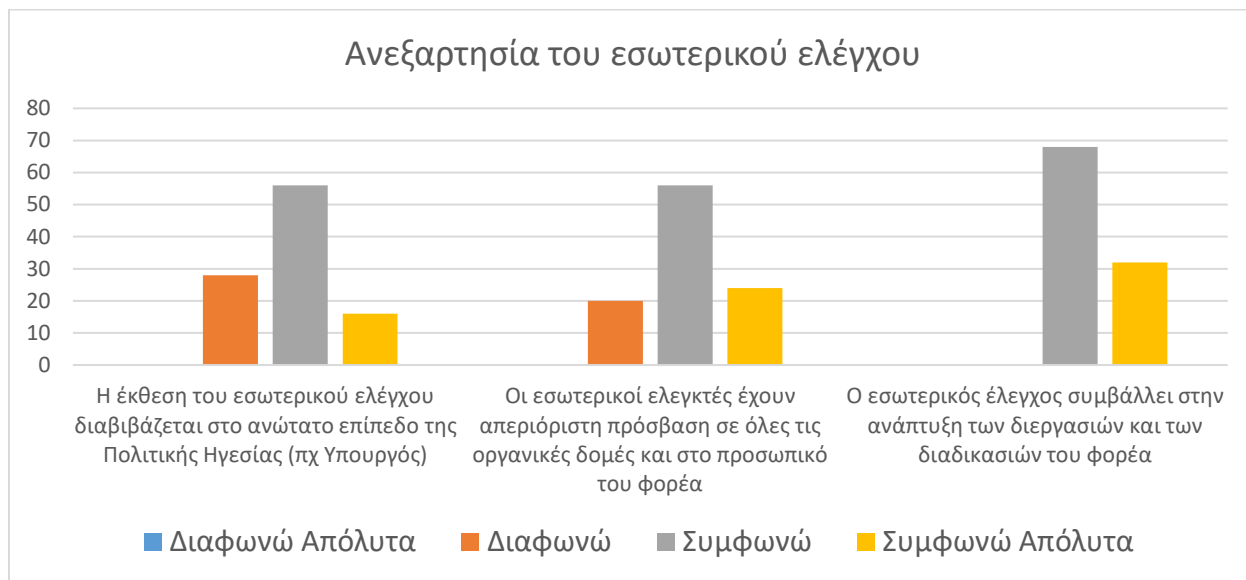
Στο δεύτερο ερώτημα 76 ερωτηθέντες συμφωνούν πως οι εσωτερικοί ελεγκτές θεωρούνται εξειδικευμένοι επαγγελματίες, ενώ οριακά 1 στους 4, συγκεκριμένα 24 απαντήσεις, διαφωνούν με αυτό. Όπως και στον σχολιασμό του παραπάνω ερωτήματος, ο εσωτερικός ελεγκτής θεωρείται υψηλά μορφωμένος και με υψηλό γνωστικό επίπεδο του αντικειμένου, κάτι που δεν υποστηρίζεται από ένα μέρος του δείγματός μας.

Στη συνέχεια στο τρίτο και τέταρτο ερώτημα έχουμε ακριβώς ίσο αριθμό σύμφωνων και διάφωνων απαντήσεων. Συγκεκριμένα, στο τρίτο ερώτημα που αναφέρει ότι υπάρχει επικοινωνία μεταξύ εσωτερικών ελεγκτών και ελεγχόμενων, σύμφωνοι με αυτό είναι 80 ερωτηθέντες, με 16 εξ' αυτών να συμφωνούν απόλυτα με αυτό και διάφωνοι είναι 20. Η επικοινωνία μεταξύ αυτών θα έπρεπε να θεωρείται δεδομένη για την επίτευξη μεγαλύτερων αποτελεσμάτων αλλά και για την διευκόλυνση της διαδικασίας του εσωτερικού ελέγχου. Ίδια εικόνα επίσης συναντάμε και στο τέταρτο ερώτημα, το οποίο αναφέρει πως οι εσωτερικοί ελεγκτές παρακολουθούν εκπαιδευτικά σεμινάρια για συνεχή κατάρτιση, απλά με μεγαλύτερο αριθμό ατόμων να συμφωνούν απόλυτα, συγκεκριμένα 32. Εδώ θα αναφέρουμε πως το ερώτημα αυτό δίνει μια βοηθητική απάντηση για το πρώτο υποερώτημα, όπου τα εκπαιδευτικά αυτά σεμινάρια μέσα στους φορείς είπαμε πως μπορούν να αυξήσουν το επίπεδο της επαγγελματικής γνώσης των ελεγκτών.

Τέλος, στο πέμπτο ερώτημα, το οποίο βέβαια είναι παρόμοιο και με το πρώτο αλλά και συμπληρωματικό με τα υπόλοιπα, αναφέρεται ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν επαρκή επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Οι 48 απαντήσεις λένε πως συμφωνούν με αυτή την πρόταση, 24 συμφωνούν απόλυτα και 28 διαφωνούν με αυτή.

Συμπέρασμα αυτών των ερωτημάτων είναι πως η ομάδα εσωτερικού ελέγχου στο Δημόσιο απαρτίζεται ή θα πρέπει να απαρτίζεται από υψηλά καταρτιζόμενα μέλη και στελέχη, με συνεχή επιμόρφωση και με τη βοήθεια των φορέων που ανήκουν. Φυσικά θα πρέπει επίσης να επιδιώκεται και η μέγιστη επικοινωνία για το βέλτιστο αποτέλεσμα των διαδικασιών αλλά και γενικότερα του εσωτερικού ελέγχου.

Διάγραμμα 11 – Ερώτηση 12 : Ανεξαρτησία του εσωτερικού ελέγχου

Το ερώτημα αυτό αναφέρεται στην ανεξαρτησία του εσωτερικού ελέγχου στο Δημόσιο. Περιέχει τρία υποερωτήματα που θα σχολιάσουμε αναλυτικά παρακάτω.

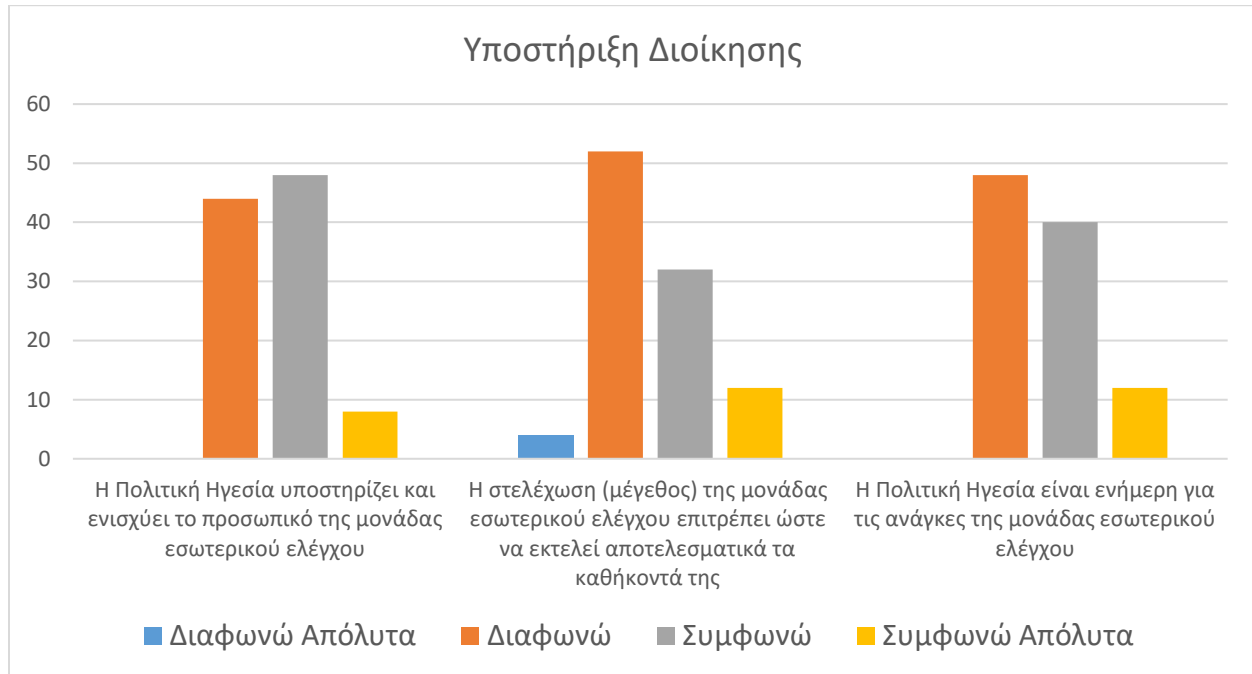
Το πρώτο ερώτημα αναφέρει πως η έκθεση του εσωτερικού ελέγχου διαβιβάζεται στο ανώτατο επίπεδο της Πολιτικής Ηγεσίας (πχ Υπουργός). Λίγο πάνω από 1 στους 4, συγκεκριμένα 28 στους 100, συναντάμε να διαφωνούν με αυτή την πρόταση, ενώ 56 συμφωνούν και 16 συμφωνούν απόλυτα με αυτή. Αποτελεί ένα χαρακτηριστικό που θα συνέβαλε στην επίτευξη της ανεξαρτησίας του εσωτερικού ελέγχου.

Στο δεύτερο ερώτημα αναφέρεται ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές έχουν απεριόριστη πρόσβαση σε όλες τις οργανικές δομές και στο προσωπικό του φορέα. Εδώ οι απόψεις είναι λίγο πιο ξεκάθαρες αφού 4 στους 5 πιστεύουν πως αυτό ισχύει, με μόλις 1 στους 5 να διαφωνεί με αυτό. Άλλωστε για την βέλτιστη επίτευξη ορθού ελέγχου αλλά και για την επιδίωξη της ανεξαρτησίας του θα ήταν φρόνιμο να αναφέρουμε πως η απεριόριστη πρόσβαση συμβάλλει στα παραπάνω.

Τέλος, στο τρίτο ερώτημα παρατηρούμε μια ξεκάθαρη συμφωνία όλων των ερωτηθέντων, με 32 από αυτούς να συμφωνούν απόλυτα με αυτό. Συγκεκριμένα το ερώτημα αναφέρει πως ο εσωτερικός έλεγχος συμβάλλει στην ανάπτυξη των διεργασιών και των διαδικασιών του φορέα, κάτι που είναι απόλυτα λογικό και ορθό, και επικυρώνεται και από την τάση των απαντήσεων.

Η ανεξαρτησία του εσωτερικού ελέγχου αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο του εσωτερικού ελέγχου, και προσδίδει διαφάνεια και σημαντικότητα στην εικόνα του γενικότερα.

Διάγραμμα 12 – Ερώτηση 13 : Υποστήριξη Διοίκησης

Σε αυτό το ερώτημα κύριο θέμα είναι η υποστήριξη της Διοίκησης στην διαδικασία του εσωτερικού ελέγχου. Αποτελείται από τρία υποερωτήματα και παρατηρούμε αμέσως τον μεγαλύτερο διχασμό σε σχέση με τα προηγούμενα ερωτήματα.

Αναλυτικότερα, στο πρώτο ερώτημα, αναφέρεται ότι η Πολιτική Ηγεσία υποστηρίζει και ενισχύει το προσωπικό της μονάδας εσωτερικού ελέγχου. Εδώ παρατηρούμε πως οριακά 1 στους 2 ερωτηθέντες διαφωνεί με αυτό, συγκεκριμένα 44 στους 100, με τους υπόλοιπους 48 να συμφωνούν και 8 να συμφωνούν απόλυτα. Εδώ αξίζει να σημειώσουμε ότι η υποστήριξη και η ενίσχυση της Ηγεσίας προς το προσωπικό της μονάδας θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη για την επίτευξη βέλτιστων επιδόσεων και αποτελεσμάτων του εσωτερικού ελέγχου, και πως αν κάτι τέτοιο δε συμβαίνει θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη.

Έπειτα στο δεύτερο ερώτημα, αναφέρεται ότι η στελέχωση (μέγεθος) της μονάδας εσωτερικού ελέγχου επιτρέπει ώστε να εκτελεί αποτελεσματικά τα καθήκοντά της. Στο ερώτημα αυτό παρατηρούμε φανερά τη διαφωνία της κοινής γνώμης των ερωτηθέντων, καθώς 56

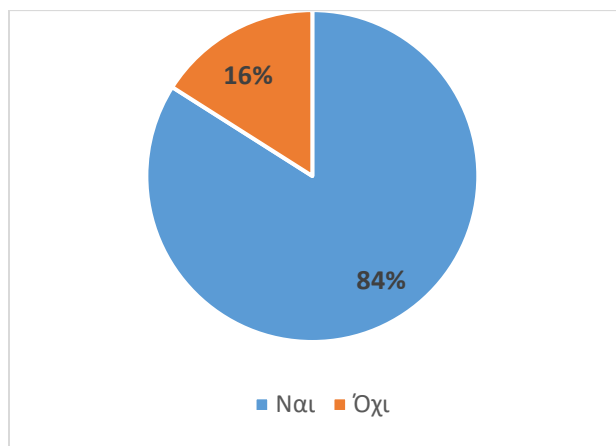
διαφωνούν με την άποψη αυτή, με 4 από αυτούς να διαφωνούν απόλυτα και τους υπόλοιπους 32 να συμφωνούν και 12 να συμφωνούν απόλυτα. Η διαφωνία αυτή θα πρέπει να ανησυχήσει τους φορείς και την οργάνωση αυτών καθώς, για την επίτευξη μιας ορθής και αποτελεσματικής μονάδας εσωτερικού ελέγχου, πολύ σημαντικό ρόλο έχει και η ορθή στελέχωση αυτής, στοιχείο στο οποίο πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση από τις Διοικήσεις.

Τέλος, στο τρίτο ερώτημα αναφέρεται ότι η Πολιτική Ηγεσία είναι ενήμερη για τις ανάγκες της μονάδας εσωτερικού ελέγχου. Για ακόμη μια φορά σχεδόν 1 στους 2 ερωτηθέντες, συγκεκριμένα 48 στους 100, διαφωνούν με αυτή την πρόταση, με τους υπόλοιπους 52 να συμφωνούν και 12 από αυτούς να συμφωνούν απόλυτα. Οι ανάγκες της μονάδας εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη από την Πολιτική Ηγεσία και να είναι άμεσα ενήμερη για αυτές.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι σχεδόν 1 στα 2 στελέχη των ελεγκτικών μονάδων δεν είναι σύμφωνο πως υπάρχει επαρκής υποστήριξη από τη Διοίκηση, κάτι που θα πρέπει να επιλυθεί άμεσα από τους φορείς πριν αποτελέσει χαρακτηριστικό που θα οδηγήσει σε ατέλειες των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου του Δημοσίου.

Διάγραμμα 13 – Ερώτηση 14

Υπάρχει χρονοδιάγραμμα διενέργειας των ελέγχων;

Διάγραμμα 14 – Ερώτηση 15

Αν ναι, ποιά είναι αυτό και είναι επαρκές;

Στα δύο αυτά ερωτήματα συνδυαστικά λαμβάνουμε επίσης σημαντικές πληροφορίες για την εσωτερικό έλεγχο. Συγκεκριμένα το πρώτο ερωτάται εάν υπάρχει χρονοδιάγραμμα

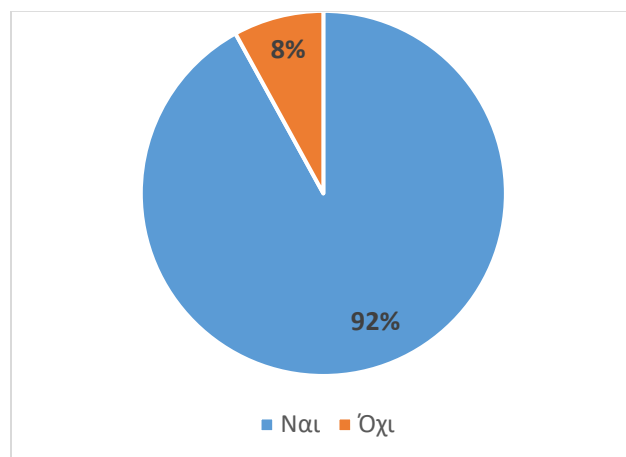
διενέργειας των ελέγχων, με το 84% των ερωτηθέντων να υποστηρίζει πως υπάρχει ανάλογο χρονοδιάγραμμα, κάτι που θα έπρεπε να θεωρείται και λογικό. Ένα 16% έχει αντίθετη γνώμη με αυτό.

Έπειτα, στο δεύτερο ερώτημα ερωτάται πως εάν υπάρχει τέτοιο χρονοδιάγραμμα, ποιο είναι αυτό και εάν είναι επαρκές. Σε αυτή την ερώτηση, λίγο πάνω από 3 στους 4, συγκεκριμένα 76%, υποστηρίζει πως υπάρχει τέτοιο χρονοδιάγραμμα σε ετήσια βάση και πως είναι επαρκές. Παρ' όλα αυτά υπάρχει ένα μοιρασμένοι 12% στις απόψεις ότι δεν υπάρχει τέτοιο χρονοδιάγραμμα και πως δεν είναι επαρκές αλλά και στο ότι υπάρχει τριμηνιαίο χρονοδιάγραμμα αλλά δεν είναι επαρκές.

Η τήρηση χρονοδιαγράμματος είναι απαραίτητη προϋπόθεση και αποτελεί ευθύνη του υπευθύνου του ελέγχου, συμβάλλοντας έτσι σε μια ορθή τήρηση των βημάτων και διαδικασιών του εσωτερικού ελέγχου.

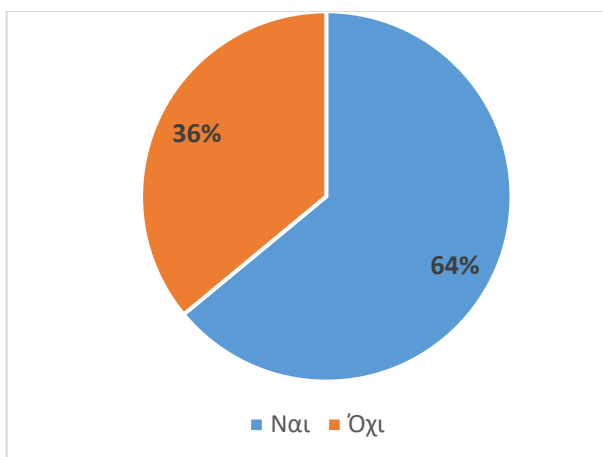
Διάγραμμα 15 – Ερώτηση 16

Εκτελούνται έλεγχοι βάσει της εστίασης στον κίνδυνο (risk based audit);

Διάγραμμα 16 – Ερώτηση 17

Χρησιμοποιούνται ερωτηματολόγια εσωτερικού ελέγχου, καθώς και λίστες ενεργειών για κάθε έλεγχο;

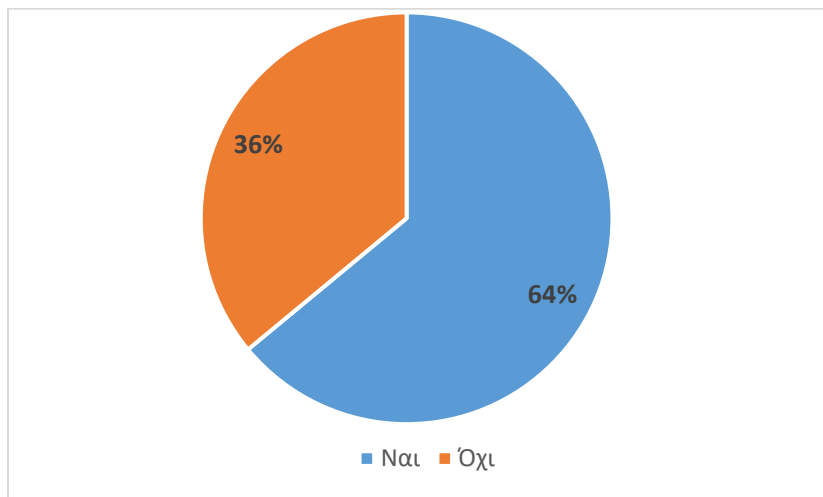
Στα παραπάνω διαγράμματα απαντώνται ακόμη δύο ερωτήματα αναφορικά με τον εσωτερικό έλεγχο στον Δημόσιο Τομέα.

Ξεκινώντας με το ερώτημα 15, αναφέρει εάν εκτελούνται έλεγχοι βάσει της εστίασης στον κίνδυνο (risk based audit). Στο ερώτημα αυτό, το 92% απάντησε πως εκτελούνται τέτοιοι έλεγχοι,

ενώ ένα 8% απάντησε αρνητικά σε αυτό. Όπως αναφέραμε και στο 3^ο Κεφάλαιο, η εστίαση στον κίνδυνο προλαμβάνει πολλές ατέλειες και πιθανά λάθη στη διαδικασία του εσωτερικού ελέγχου και είναι χρήσιμο εργαλείο για τον ορθό σχεδιασμό αλλά και έλεγχο γενικότερα.

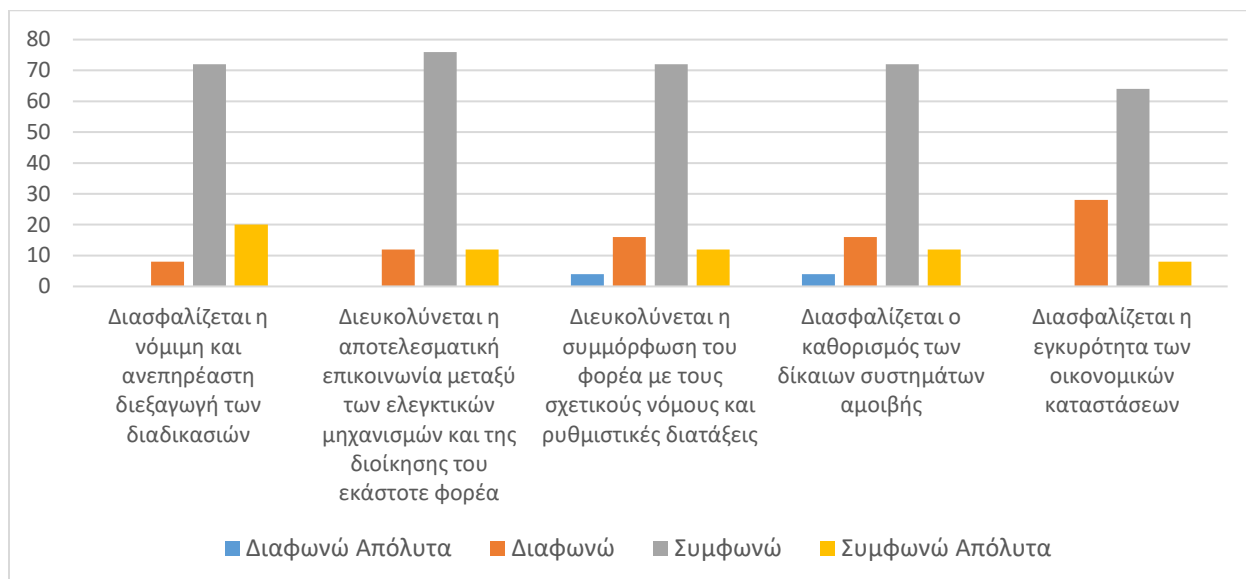
Το επόμενο ερώτημα αναφέρει εάν χρησιμοποιούνται ερωτηματολόγια εσωτερικού ελέγχου, καθώς και λίστες ενεργειών για κάθε έλεγχο. Εδώ ένα μικρότερο ποσοστό από πριν είναι σύμφωνο, καθώς 64% απάντησε πως χρησιμοποιούνται τέτοια ερωτηματολόγια και λίστες, ενώ το 36% απάντησε πως δεν χρησιμοποιούνται. Αξίζει να προστεθεί ότι τέτοιοι μηχανισμοί μπορεί να αποδεικνύονταν χρήσιμα εργαλεία στη διαδικασία του εσωτερικού ελέγχου και πως πιθανώς δε θα έπρεπε να λείπουν από το κομμάτι της διαδικασίας που αρμόζει να ανήκουν.

Διάγραμμα 17 – Ερώτηση 18 : Είναι οι εκθέσεις ελέγχου τυποποιημένες ώστε να διευκολύνεται η αναπαραγωγή τους;

Στο ερώτημα αυτό ερωτάται εάν οι εκθέσεις ελέγχου είναι τυποποιημένες ώστε να διευκολύνεται η αναπαραγωγή τους. Οι 64 απαντήσεις που ελήφθησαν συμφωνούν με αυτή την πρόταση, ενώ οι υπόλοιπες 36 διαφωνούν με αυτή. Μια τυποποιημένη έκθεση σίγουρα θα διευκόλυνε την αναπαραγωγή τους, και μετέπειτα ολόκληρη τη διαδικασία του ελέγχου, χαρακτηριστικό που δεν πρέπει να λείπει από τις εκθέσεις των ελέγχων.

Διάγραμμα 18 – Ερώτηση 19 : Αξιολογήστε τις ακόλουθες προτάσεις σχετικά με τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου του οργανισμού που εργάζεστε

Στην ερώτηση 18, η οποία αποτελεί την τελευταία ερώτηση της ενότητας του εσωτερικού ελέγχου, ζητείται η αξιολόγηση των ακόλουθων προτάσεων σχετικά με τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου του οργανισμού που εργάζονται τα ερωτηθέντα στελέχη. Το ερώτημα αυτό περιέχει 10 υποερωτήματα με πιθανές απαντήσεις συμφωνώ, διαφωνώ, συμφωνώ απόλυτα και διαφωνώ απόλυτα. Τα υποερωτήματά της παρατίθενται σε δύο διαγράμματα και αναλύονται παρακάτω.

Αναλυτικότερα ανά ερώτημα, στο πρώτο ερώτημα ερωτάται εάν διασφαλίζεται η νόμιμη και ανεπηρέαστη διεξαγωγή των διαδικασιών. Η ξεκάθαρη πλειοψηφία των ερωτηθέντων συμφωνούν με αυτή την πρόταση, αφού 72 συμφωνούν και 20 συμφωνούν απόλυτα με αυτή, ενώ μόνο 8 διαφωνούν. Η νόμιμη και ανεπηρέαστη διεξαγωγή των διαδικασιών θα πρέπει να θεωρείται αυτονόητη, κάτι που ακόμα και με 8 απαντήσεις διάφωνες θα έπρεπε να απασχολήσει σημαντικά τους φορείς του Δημοσίου.

Στο επόμενο ερώτημα αναφέρει εάν διευκολύνεται η αποτελεσματική επικοινωνία μεταξύ των ελεγκτικών μηχανισμών και της διοίκησης του εκάστοτε φορέα. Και σε αυτό το ερώτημα οι απαντήσεις κινούνται σε ίδια επίπεδα, αφού 76 συμφωνούν και 12 συμφωνούν απόλυτα με αυτό και μόλις 12 διαφωνούν. Όπως αναφέραμε και σε προηγούμενο ερώτημα, η επικοινωνία με τη

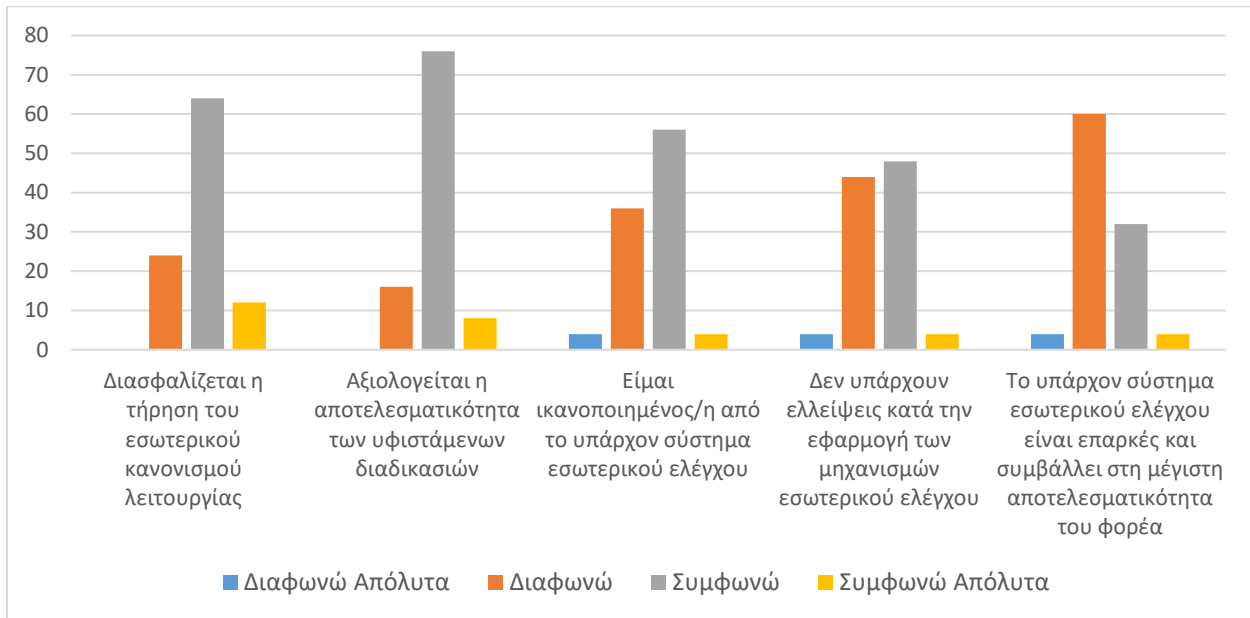
διοίκηση αποτελεί άκρως σημαντικό παράγοντα που συμβάλλει στην αποτελεσματικότητα και την ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου στο Δημόσιο και θα πρέπει να επιτυγχάνεται σε μέγιστο βαθμό.

Στο τρίτο ερώτημα ερωτάται εάν διευκολύνεται η συμμόρφωση του φορέα με τους σχετικούς νόμους και ρυθμιστικές διατάξεις. Στο σύνολο των απαντήσεων μπορεί να υπερτερούν οι σύμφωνες απαντήσεις με 72 και 12 να συμφωνούν απόλυτα, αλλά θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη και να σχολιαστούν οι 20 διάφωνες, 4 εξ' αυτών να διαφωνούν απόλυτα. Η συμμόρφωση με τους σχετικούς νόμους και ρυθμιστικές διατάξεις είναι υποχρέωση του κάθε φορέα και σε καμία περίπτωση δε θα πρέπει να αποφεύγεται ή να παραλείπεται, για αυτό θα πρέπει να διευκολύνεται στον μέγιστο δυνατό βαθμό.

Στο τέταρτο ερώτημα που αναφέρει εάν διασφαλίζεται ο καθορισμός των δικαιων συστημάτων αμοιβής, οι απαντήσεις είναι ακριβώς πανομοιότυπες με του προηγούμενου ερωτήματος. Και σε αυτό το ερώτημα θα πρέπει να σταθούμε στις διάφωνες απαντήσεις, καθώς δε θα πρέπει να αισθάνεται ο ελεγκτής ότι αδικείται από το έργο που εκτελεί, κάτι που αντιθέτως θα έπρεπε να θεωρείται κίνητρο για αυτόν.

Η πέμπτη ερώτηση αναφέρει εάν διασφαλίζεται η εγκυρότητα των οικονομικών καταστάσεων. Οι οικονομικές καταστάσεις θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να θεωρούνται έγκυρες, σε κάθε άλλη περίπτωση δημιουργούνται σημαντικά ζητήματα στη διαδικασία εσωτερικού ελέγχου.

Διάγραμμα 19 – Ερώτηση 20 : Αξιολογήστε τις ακόλουθες προτάσεις σχετικά με τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου του οργανισμού που εργάζεστε

Στο έκτο ερώτημα ερωτάται εάν διασφαλίζεται η τήρηση του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας. Το υποερώτημα αυτό βρίσκει την κοινή γνώμη σύμφωνη με αυτό, αφού οι 76 απαντήσεις συμφωνούν με αυτό, με 12 εξ' αυτών συμφωνούν απόλυτα. Υπάρχουν και 24 απαντήσεις όμως που διαφωνούν με την παραπάνω πρόταση, κάτι που δε θα έπρεπε να συμβαίνει, καθώς η τήρηση του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας είναι άκρως σημαντική για τη διαδικασία του εσωτερικού ελέγχου, καθώς περιέχει σημαντικά στοιχεία για την ομαλή επίτευξη της διαδικασίας.

Στο επόμενο ερώτημα ερωτάται εάν αξιολογείται η αποτελεσματικότητα των υφιστάμενων διαδικασιών. Και σε αυτή την ερώτηση οι 84 απαντήσεις συμφωνούν με αυτή την πρόταση, με 8 από αυτές να συμφωνούν απόλυτα, και μόλις 16 στις 100 να διαφωνούν με αυτή. Παρ' όλα αυτά να σημειωθεί πως η αξιολόγηση αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία βελτίωσης και διόρθωσης των διαδικασιών και γενικότερα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

Στο όγδοο ερώτημα οι ερωτηθέντες καλούνται να απαντήσουν εάν είναι ικανοποιημένοι από το υπάρχον σύστημα εσωτερικού ελέγχου στους φορείς τους. Εδώ τα πράγματα φαίνεται να διαφέρουν από τα προηγούμενα ερωτήματα, καθώς ένας πολύ μεγάλος αριθμός διαφωνεί με αυτό. Αναλυτικότερα, 36 ερωτηθέντες διαφωνούν με αυτό, 4 μάλιστα διαφωνούν απόλυτα, καθώς υπάρχουν και 56 σύμφωνες απαντήσεις και 4 που συμφωνούν απόλυτα. Παρατηρείται έτσι ότι σε

μεγάλο βαθμό οι ελεγκτές δεν είναι ικανοποιημένοι από το σύστημα εσωτερικού ελέγχου που χρησιμοποιούν, κάτι που σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να απασχολήσει τις Διοικήσεις των φορέων τους και να διορθωθεί άμεσα.

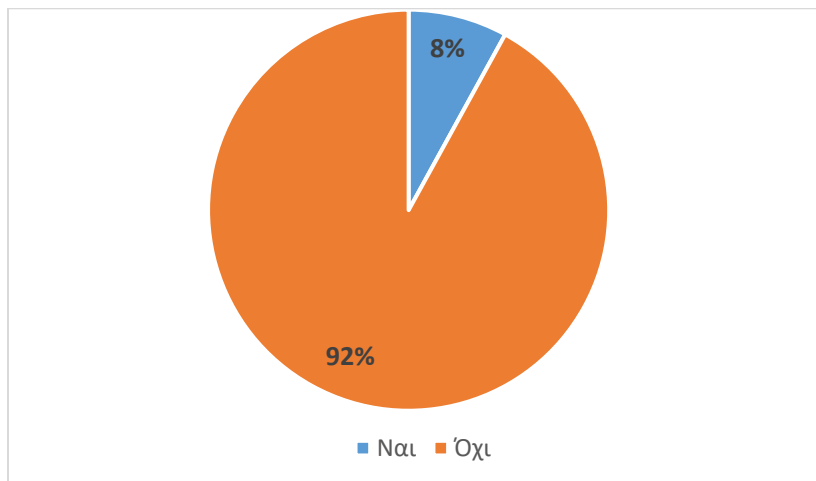
Στο επόμενο ερώτημα παρατηρούμε παρόμοια εικόνα με το προηγούμενο. Το ερώτημα αυτό αναφέρει πως δεν υπάρχουν ελλείψεις κατά την εφαρμογή των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου. Εδώ σχεδόν 1 στους 2 διαφωνεί με την πρόταση αυτή, αφού 48 στους 100 είναι διάφωνοι. Οι ελλείψεις κατά την εφαρμογή των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου μπορεί να οδηγήσουν σε αναποτελεσματική υλοποίησή του ή ακόμη και σε λανθασμένη, κάτι που μπορεί να επιφέρει σημαντικές συνέπειες και θα πρέπει να επιλυθεί επίσης άμεσα από τους φορείς του Δημοσίου.

Τέλος, στο τελευταίο υποερώτημα αναφέρεται ότι το υπάρχον σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι επαρκές και συμβάλλει στη μέγιστη αποτελεσματικότητα του φορέα. Εδώ η συντριπτική πλειοψηφία είναι διάφωνη με την πρόταση αυτή, αφού 64 απαντήσεις διαφωνούν, 4 εξ' αυτών διαφωνούν απόλυτα, 32 συμφωνούν και 4 συμφωνούν απόλυτα. Για ακόμη μια φορά, η διαφωνία των στελεχών των φορέων του Δημοσίου θα πρέπει να κινητοποιήσει τις Διοικήσεις τους διότι με ένα ανεπαρκές και αναποτελεσματικό εσωτερικό έλεγχο δημιουργούνται καίρια ζητήματα που επηρεάζουν αρνητικά τους εκάστοτε φορείς.

5.6 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων : Τρίτη Ενότητα

Στην παρούσα ενότητα τέθηκαν επτά ερωτήματα. Τα αρχικά ερωτήματα αφορούν πιθανές πράξεις απάτης από τους ερωτηθέντες και πιθανές αντιδράσεις σε τέτοιες συμπεριφορές, ενώ στη συνέχεια ερωτώνται πιθανά χαρακτηριστικά ενός ατόμου που μπορεί να διαπράξει απάτη, καθώς και πιθανοί τρόποι αντιμετώπισης.

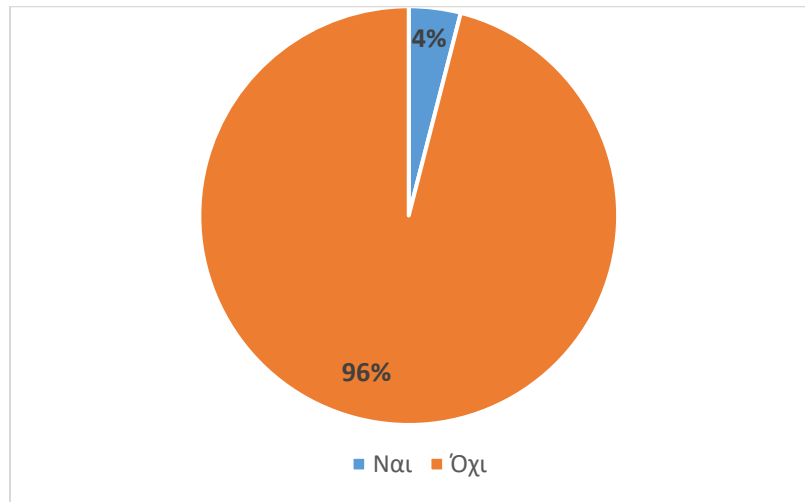
Διάγραμμα 20 – Ερώτηση 21 : Έχετε πράξει/εμπλακεί σε παράτυπη συμπεριφορά στην εργασία σας;

Στην ερώτηση αυτή οι ερωτηθέντες καλούνται να δώσουν απάντηση σε ένα πολύ λεπτό και ίσως άβολο ερώτημα, αλλά επιβάλλεται να τονιστεί και πάλι πως το ερωτηματολόγιο αυτό είναι άκρως ανώνυμο και πως δεν γίνεται καμία συλλογή στοιχείων. Με γνώμονα τα παραπάνω δόθηκαν οι εξής απαντήσεις :

Το 92% δήλωσε πως δεν έχει πράξει ή εμπλακεί σε κάποια παράτυπη συμπεριφορά στην εργασία του, ποσοστό που μπορεί να θεωρηθεί καθησυχαστικό. Σε καμία περίπτωση όμως δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητο το υπόλοιπο 8% που δηλώνει πως έχει πράξει ή εμπλακεί σε παράτυπη πράξη, ποσοστό που θα πρέπει να αναγκάσει κατά κάποιον τρόπο τις Διοικήσεις να πράξουν ανάλογα για να το εξαλείψει.

Διάγραμμα 21 – Ερώτηση 22 : Έχετε αντιληφθεί τη διενέργεια απάτης/απατηλών αναφορών και δηλώσεων/δωροδοκίας στην εργασίας σας;

Το ερώτημα αυτό αναφέρεται στο εάν οι ερωτηθέντες έχουν αντιληφθεί τη διενέργεια απάτης/απατηλών αναφορών και δηλώσεων/δωροδοκίας στην εργασίας σας. Και σε αυτό το ερώτημα η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων έχει απαντήσει πως δεν έχει συμβεί κάτι από τα παραπάνω, συγκεκριμένα σε ποσοστό 96%. Και πάλι όμως δε μπορεί να περάσει ασχολίαστο το υπόλοιπο 4% που δηλώνει ότι έχει αντιληφθεί είτε τη διενέργεια απάτης είτε κάποια δωροδοκία στην εργασία του, φαινόμενα που ο Δημόσιος Τομέας επιθυμεί να εκμηδενίσει και να εξαλείψει.

Διάγραμμα 22 – Ερώτηση 23 : Πώς θα νιώθατε ή έχετε νιώσει σε περιπτώσεις που συνάδελφός σας έχει προβεί σε παράτυπες συμπεριφορές;

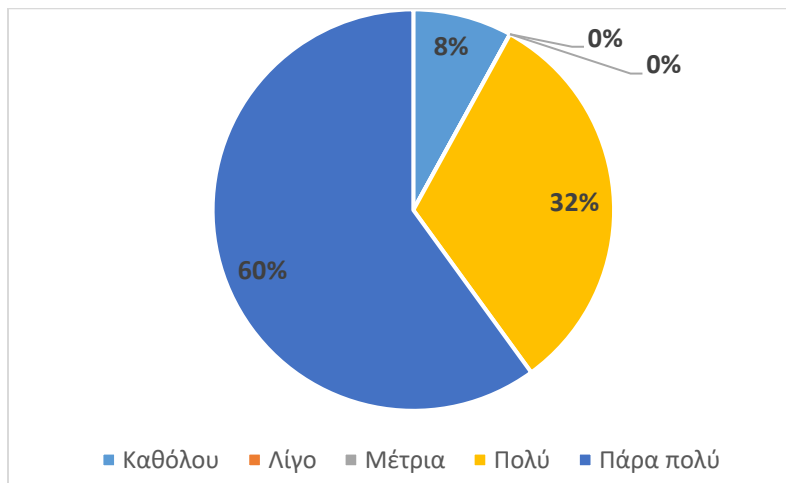

Στο ερώτημα αυτό ερωτάται πώς θα ένιωθαν ή έχουν νιώσει σε περιπτώσεις που συνάδελφός σας έχει προβεί σε παράτυπες συμπεριφορές. Ξεκινώντας από το μικρότερο ποσοστό, το 4% απάντησε πως θα ένιωθε ουδέτερα σε μία τέτοια περίπτωση, κάτι όχι και τόσο καθησυχαστικό αφού πρόκειται στην ουσία για διενέργεια παράνομης πράξης.

Εν συνεχεία, ένα 12% απάντησε πως θα ένιωθε αμήχανα σε περίπτωση που αντιλαμβανόταν κάτι τέτοιο να συμβαίνει στην εργασία του. Αυτό από μόνο του δεν βοηθάει σε κάποια τέτοια περίπτωση, αφού η αμηχανία συνήθως οδηγεί σε απραγμία, διατηρώντας την κατάσταση ως έχει, εάν αυτή συμβαίνει.

Τέλος, το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε πως θα ένιωθε αρνητικά, γιατί κάτι τέτοιο είναι αντίθετο με τις αρχές του. Το 84% των απαντήσεων, που είναι ένα αρκετά αξιόλογο ποσοστό, θα μπορούσε λοιπόν να είναι το βήμα του συνόλου για την αποτροπή, ελαχιστοποίηση και εξάλειψη ανάλογων φαινομένων, που βλάπτουν τον Δημόσιο Φορέα εκ των έσω.

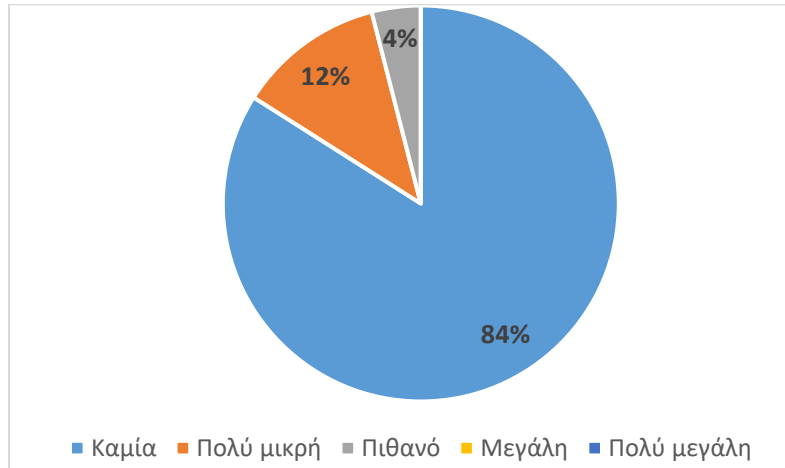
Διάγραμμα 23 – Ερώτηση 24 : Πόσο σημαντικός θεωρείται ο χαρακτήρας ενός ατόμου για να προβεί σε παράνομη συμπεριφορά στον εργασιακό του χώρο;

Αυτό το ερώτημα αναφέρεται στο πόσο σημαντικός θεωρείται ο χαρακτήρας ενός ατόμου για να προβεί σε παράνομη συμπεριφορά στον εργασιακό του χώρο.

Παρατηρούμε πως οι επιλογές Λίγο και Μέτρια δεν έχουν λάβει καμία απάντηση. Συμπεραίνουμε ότι η γνώμη των ερωτηθέντων τείνει πιο πολύ προς τις απόλυτες απαντήσεις λοιπόν, και κυρίως στο ότι ο χαρακτήρας ενός ατόμου επηρεάζει εν τέλει το άτομο στο να προβεί σε παράνομη συμπεριφορά ή απάτη. Αναλυτικότερα το 60% απάντησε πως ο χαρακτήρας παίζει πάρα πολύ σημαντικό ρόλο ώστε να συμβεί κάτι τέτοιο και το 32% απάντησε απλά πολύ, ενώ ένα ποσοστό 8% απάντησε αντιθέτως ότι ο χαρακτήρας του ατόμου δεν παίζει καθόλου ρόλο ώστε κάτι τέτοιο να συμβεί στον εργασιακό του χώρο.

Διάγραμμα 24 – Ερώτηση 25 : Τί πιθανότητα θα υπήρχε στο μέλλον να προβείτε σε παράτυπη συμπεριφορά στην εργασίας σας;

Σε αυτό το ερώτημα ερωτάται τί πιθανότητα θα υπήρχε στο μέλλον να προβούν οι ερωτηθέντες σε παράτυπη συμπεριφορά στην εργασίας τους.

Ας ξεκινήσουμε από τις επιλογές Μεγάλη και Πολύ μεγάλη, που και οι δυο δεν πήραν καμία απάντηση, κάτι που θα θεωρείται καθησυχαστικό.

Στη συνέχεια η μεγάλη πλειοψηφία δηλώνει πως κάτι τέτοιο δεν υπάρχει καμία πιθανότητα να συμβεί στο μέλλον, κάτι εξίσου καθησυχαστικό.

Τέλος, υπάρχει ένα 12% που έχει απαντήσει πως υπάρχει πολύ μικρή πιθανότητα κάτι τέτοιο να συμβεί μελλοντικά στην εργασία του, αλλά και ένα 4% που δηλώνει πως κάτι τέτοιο είναι πιθανό να συμβεί. Τα δύο τελευταία ποσοστά μπορεί να θεωρούνται μικρά αναλογικά, αλλά εάν κάποιος σκεφτεί ότι σχεδόν 2 στους 10 είναι με μικρή πιθανότητα πιθανό να προβούν σε παράτυπες συμπεριφορές, το ποσοστό φαντάζει τεράστιο.

Διάγραμμα 25 – Ερώτηση 26 : Πώς ιεραρχείτε τα ακόλουθα χαρακτηριστικά για την πραγματοποίηση μιας παράτυπης συμπεριφοράς;

Σε αυτό το ερώτημα οι ερωτηθέντες καλούνται να ιεραρχήσουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά για την πραγματοποίηση μιας παράτυπης συμπεριφοράς. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι :

- Η έλλειψη εσωτερικού ελέγχου
- Τα προσωπικά οικονομικά προβλήματα
- Οι ηθικές αξίες
- Το αναποτελεσματικό διοικητικό συμβούλιο
- Η έλλειψη ικανοποίησης από την ανταμοιβή στον εργασιακό χώρο σε σχέση με τις προσδοκίες σας
- Η έλλειψη συστημάτων ποινής
- Η συχνή εμφάνιση περιστατικών στον εργασιακό χώρο

Όπως παρατηρούμε και από το ιστόγραμμα παραπάνω, η πλειοψηφία τοποθέτησε ως πρώτο χαρακτηριστικό τις ηθικές αξίες του ατόμου, κάτι που είναι και απόλυτα λογικό εξάλλου. Στη συνέχεια, ως δεύτερο χαρακτηριστικό τοποθετήθηκαν τα προσωπικά οικονομικά προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίζει το άτομο και μπορεί να τον παρακινήσουν σε ανάλογες ενέργειες. Έπειτα, τοποθετείται η έλλειψη εσωτερικού ελέγχου και το αναποτελεσματικό Διοικητικό

Συμβούλιο, χαρακτηριστικά που επηρεάζουν άμεσα τις πράξεις κάποιου ατόμου. Στη συνέχεια τοποθετήθηκε η έλλειψη συστημάτων ποινής, επίσης σημαντικός παράγοντας που εάν διορθωθεί θα αποτρέπει ακόμα περισσότερο παρόμοιες συμπεριφορές. Τέλος, τοποθετήθηκαν η συχνή εμφάνιση περιστατικών στον εργασιακό χώρο και η έλλειψη ικανοποίησης από την ανταμοιβή στον εργασιακό χώρο σε σχέση με τις προσδοκίες του ατόμου, κάτι απόλυτα λογικό στο να ωθήσει και να παρακινήσει το άτομο σε τέτοιου είδους ενέργειες και συμπεριφορές.

Ως τελευταίο ερώτημα σε αυτή την ενότητα αλλά και στο ερωτηματολόγιο που υποβλήθηκε στους ερωτηθέντες είναι το εξής : προτείνετε τρόπους και διαδικασίες αποφυγής/πρόληψης παράτυπων συμπεριφορών στο εργασιακό σας περιβάλλον. Ελήφθησαν διάφορες απαντήσεις που παρατίθενται παρακάτω :

- Αυστηροποίηση ποινών – αυστηρότερα συστήματα ποινής
- Υψηλότερα αμειβόμενη εργασία
- Έλεγχος πόθεν έσχες
- Ανώνυμη γραμμή καταγγελιών
- Κουλτούρα ηθικής για αποφυγή οποιασδήποτε παράτυπης συμπεριφοράς
- Επιλογή των κατάλληλων προσώπων σε θέσεις ευθύνης με βάση τα προσόντα (σπουδές, συνεχής κατάρτιση), την εμπειρία σε διαφορετικό εργασιακό περιβάλλον και διαφάνεια με την ανάρτηση όλων των αποφάσεων
- Απομάκρυνση από τον εργασιακό χώρο και απόλυση με αφαίρεση συντάξιμων χρόνων που αφορούν το διαπιστωμένο παράτυπο χρονικό διάστημα

Συνοψίζοντας, μερικές απαντήσεις είναι συντομότερες και άλλες πιο εκτενείς, όλες όμως θα συνέβαλαν στην βελτίωση της αποφυγής ή πρόληψης παράτυπων συμπεριφορών στο εργασιακό περιβάλλον του Δημοσίου.

6^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

6.1 Συμπεράσματα

Ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί μια έννοια και λειτουργία η οποία ακόμη και σήμερα μπορεί να θεωρείται καινούρια, αλλά επίσης αποτελεί και αναγκαίο στοιχείο και παράγοντα στην επίτευξη των στόχων ενός οργανισμού. Πιθανή έλλειψη ενός υγιούς και ορθού συστήματος εσωτερικού ελέγχου μπορεί να οδηγήσει σε προβλήματα του οργανισμού ή σε χαμηλής ποιότητας των υπηρεσιών, που θα μπορούσαν όμως να είχαν προληφθεί με την ύπαρξη αυτού.

Στην παρούσα εργασία τέθηκαν ως στόχοι η διερεύνηση του επιπέδου του εσωτερικού ελέγχου στο Δημόσιο τομέα αναφορικά με την ποιότητα, την αποτελεσματικότητα, αλλά και την ομάδα εσωτερικού ελέγχου, η συμβολή του εσωτερικού ελέγχου στην πρόληψη και αποφυγή παράτυπων συμπεριφορών και απάτης, η σχέση ελεγκτών και Διοίκησης και τρόποι και διαδικασίες για πιθανή αποφυγή ή πρόληψη παράτυπων συμπεριφορών στο εργασιακό περιβάλλον. Στην προσπάθεια να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα διενεργήθηκε μία μελέτη και ανάλυση των όρων ξεχωριστά, της νομοθεσίας αυτών, αλλά κυρίως μια ποσοτική έρευνα στις Διευθύνσεις εσωτερικού ελέγχου του Δημοσίου τομέα.

Ερευνώντας τη σύνθεση του πλάνου, της ομάδας και των βασικών χαρακτηριστικών του εσωτερικού ελέγχου στον Δημόσιο τομέα διαπιστώσαμε την ύπαρξη ενός ανεξάρτητου αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου, που απαρτίζεται από υψηλά καταρτιζόμενα μέλη. Επίσης να σημειωθεί πως παρόλο που υπάρχουν κατάλληλες δομές, οργάνωση και θεσμοθέτηση για την ύπαρξη ενός ορθού συστήματος, ανακαλύφθηκαν σημεία που επιφέρουν βελτίωση είτε μερική είτε μεγαλύτερη σε κάποιες περιπτώσεις. Ένα παράδειγμα αποτελεί η ύπαρξη του θεσμού του εσωτερικού ελέγχου στα Υπουργεία, αλλά η ανυπαρξία του σε Δήμους, Περιφέρειες και Νομικά Πρόσωπα αυτών. Ακόμη αξίζει να σημειωθεί η στάση του προσωπικού

απέναντι στον εσωτερικό έλεγχο, καθώς το μεγαλύτερο, σχεδόν απόλυτο, ποσοστό είναι υπέρ για την ύπαρξή του αλλά με την ουσιαστική υποστήριξη από την εκάστοτε Διοίκηση. Η υποστήριξη από τις Διοικήσεις φαίνεται να είναι ένα μέρος του συστήματος εσωτερικού ελέγχου που να επιφέρει σημαντικές βελτιώσεις, καθώς αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην βελτίωση της ποιότητας και αποτελεσματικότητας του εσωτερικού ελέγχου.

Έπειτα, στα ερωτήματα του ερωτηματολογίου αναφορικά με την απάτη, συμπεραίνουμε ότι αν και πολύ μικρό, υπάρχει ένα ποσοστό που έχει συμμετάσχει ή αντιληφθεί περίπτωση της. Αυτό σε καμία περίπτωση δεν είναι καθησυχαστικό καθώς στόχος είναι η εξάλειψη αυτού. Αναφορικά με την αντίδραση του προσωπικού σε ανάλογες συμπεριφορές και πιθανή μελλοντική τους συμμετοχή σε παρατυπίες, τα συμπεράσματα είναι θετικά, κάτι που φανερώνει το ηθικό υπόβαθρο που καταρτίζει τις ομάδες ελέγχου των φορέων. Να σημειωθεί και πάλι πως η παρούσα έρευνα διεξήχθη απολύτως ανώνυμα, οπότε θεωρούμε ότι οι απαντήσεις του προσωπικού ήταν ειλικρινείς και αμερόληπτες.

6.2 Περιορισμοί

Πιθανοί περιορισμοί της εργασίας θα μπορούσαν να θεωρηθούν η πολυπλοκότητα και ο μεταβαλλόμενος χαρακτήρας πολλών Υπηρεσιών του Δημοσίου τομέα, αλλά και οι συνεχείς αλλαγές σε σχετικές νομοθεσίες, στοιχείο που καθιστά αναγκαία τη συνεχή παρακολούθηση αυτών. Φυσικά μια μεγάλη δυσκολία ήταν και το λεπτό ζήτημα που ασχολούμαστε, αυτό της παράτυπης συμπεριφοράς. Η απάτη αποτελεί βασικό κίνδυνο μείωσης της αξιοπιστίας και της διαφάνειας των Υπηρεσιών του Δημοσίου, απαρτιζόμενη από πολλούς και διαφορετικούς τύπους αλλά και με τις σύγχρονες πλέον μεθόδους διάπραξης ανάλογων περιπτώσεων, μπορεί να πλήξει τους φορείς από πολλές κατευθύνσεις. Παρόλα αυτά ο αριθμός των απαντήσεων αλλά και η χρήση ενημερωμένων πηγών καθιστά το κομμάτι της έρευνας αλλά και την εργασία γενικότερα, υψηλής αντικειμενικότητας και εγκυρότητας.

6.3 Προτάσεις Για Μελλοντική Έρευνα

Η σημασία και η κρισιμότητα του εσωτερικού ελέγχου στη διαφάνεια του Δημόσιου τομέα θα πρέπει να θεωρείται πολύ υψηλή. Οι περιορισμένοι πόροι σε συνδυασμό με τις απεριόριστες ανάγκες μπορεί να οδηγήσουν σε ατασθαλίες. Η περαιτέρω έρευνα σε νομικά θέματα, θέματα βελτίωσης της οργάνωσης αλλά και λειτουργικά θέματα θα ήταν άκρως βοηθητική και σημαντική στην επίλυση ή βελτίωση αυτών, αλλά και στον δρόμο για την επίτευξη ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου άριστης ποιότητας, με ορθή αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων και για μια χρηστή δημοσιονομική διαχείριση. Με την απαραίτητη μελέτη περιπτώσεων για ακόμη πιο εξειδικευμένη έρευνα, θα ήταν δυνατό να «θέσουμε γερά θεμέλια» στην ακόμη πιο βελτιωμένη πρόληψη και αντιμετώπιση παράτυπων συμπεριφορών στον Δημόσιο τομέα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Λουμιώτης Β. Ι., (2020), Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου
- Γεωργίου Γ. Α., (2022), Διεθνή Πρότυπα Εσωτερικού Ελέγχου
- Νεγκάκης Χ. και Ταχυνάκης Π., (2022), Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου Θεωρία – Εφαρμογές, Εκδοτικός Οίκος Αειφόρος Λογιστική, Θεσσαλονίκη
- Γεωργίου Γ. Α., (2022), Διεθνή Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου
- Κωστόπουλος Κ., (2022), Δημοσιονομική Διαχείριση – Δημοσιονομική Διακυβέρνηση, Δημόσια Ελεγκτική και Ελεγκτικό Συνέδριο
- Ελεγκτικό Συνέδριο – Ελληνική Δημοκρατία, (2017), Εγχειρίδιο Ελέγχου Ελεγκτικού Συνεδρίου
- Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων, (2014), Η Εθνική Στρατηγική Κατά Της Απάτης Στις Διαρθρωτικές Δράσεις, Αθήνα
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2011), Στρατηγική Της Επιτροπής Για Την Καταπολέμηση Της Απάτης, Βρυξέλλες
- Υπουργείο Οικονομίας & Ανάπτυξης, (2017) Η Ελληνική Εθνική Στρατηγική Κατά Της Απάτης Στις Διαρθρωτικές Δράσεις, Αθήνα
- Εθνική Αρχή Διαφάνειας, (2021), Οδηγός Διαχείρισης Κινδύνων Διαφθοράς & Απάτης, Αθήνα
- Υπουργείο Οικονομικών ΓΓΔΕ Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου, (2015), Εγχειρίδιο Διενέργειας Εσωτερικών Ελέγχων, Αθήνα
- Εθνική Αρχή Διαφάνειας, Γενική Διεύθυνση Ακεραιότητας & Λογοδοσίας, (2022), Εκτίμηση Ωριμότητας του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου Δημοσιονομικής Διαχείρισης, Αθήνα

- OECD, (2018), Εγχειρίδιο Εσωτερικού Ελέγχου για την Ελληνική Δημόσια Διοίκηση, OECD Publishing, Παρίσι
- Νεγκάκης Χ. και Ταχυνάκης Π., (2013), Σύγχρονα Θέματα Ελεγκτικής & Εσωτερικού Ελέγχου Σύμφωνα Με Τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου, Εκδότης Διπλογραφία, Αθήνα
- Νεγκάκης Χ. και Ταχυνάκης Π., (2017), Ελεγκτική, εσωτερικός έλεγχος : θεωρία και εφαρμογές, Εκδόσεις Αειφόρος Λογιστική, Θεσσαλονίκη
- Εθνική Αρχή Διαφάνειας, Εγχειρίδιο Εσωτερικού Ελέγχου για τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα, Αθήνα
- Ελληνικό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, (2013), Κώδικας Συμπεριφοράς Και Δεοντολογίας Μελών Οργάνων Και Επιτροπών Του ΕΙΕΕ
- Ελληνικό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, (2017), Διεθνή Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου
- Κωνσταντίνος Καραμάνης, (2008), «Σύγχρονη Ελεγκτική, θεωρία και πρακτική σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα», Εκδόσεις ΟΠΑ, Αθήνα
- Καζάκου Β., (2018), Εσωτερικός Έλεγχος στη Δημόσια Διοίκηση, MSc thesis Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
- Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών Ελλάδας, (2017), Εσωτερικός Έλεγχος και ο Ρόλος του στη Διακυβέρνηση του Δημοσίου Τομέα, ΠΑ and ΙΑΦ, Αθήνα
- ΕΕ L 312 της 23.12.1995, σ. 1, Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (1995), Κανονισμός (εκ, ΕΥΡΑΤΟΜ) αριθ. 2988/95 του Συμβουλίου σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
- Λουμιώτης Β., (2013), Ελεγκτική, ΙΕΣΟΕΛ 6η Έκδοση
- Φουρκαλά Δήμητρα, Διπλωματική Εργασία - «Εσωτερικός Έλεγχος και Διαφάνεια στη Δημόσια Διοίκηση», Νοέμβριος 2016
- Τσαγκαλίδου Διανήρα, (2019), Διπλωματική Εργασία - «Ο εσωτερικός Έλεγχος και η Συμβολή του στη Διαχείριση Κινδύνων και τον Εντοπισμό Απάτης», Θεσσαλονίκη

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Petraşcu D. and Tieanu A., (2014), Procedia Economics and Finance Volume 16, P. 489-497
- Coram, P., Ferguson, C., & Moroney, R., (2006), The value of internal audit in fraud detection, Journal of Accounting and Finance, 48(4), 543-59
- Taufik T., (2019), The effect of internal control system implementation in realizing good governance and its impact on fraud prevention, International Journal of Scientific and Technology Research, 8(9), 2159-2165
- Committee for the Coordination of the Funds, (2009), COCOF 09/0003/00-EL
- HM Treasury, (2012), Fraud and the government internal auditor
- Skalak S. L., Golden T. W., Clayton M. M., and Pill J., (2015), A Guide to Forensic Accounting Investigation, John Wiley & Sons, New Jersey
- Chartered Institute of Management Accountants, (2008), Fraud Risk Management: a guide to good practice
- Bank for International Settlements, (2005), Compliance and the compliance function in banks

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

- <http://euretirio.com/elegtiki-auditing/>
- https://el.wikipedia.org/wiki/Δημόσιος_τομέας_στην_Ελλάδα
- <https://www.marcumllp.com/insights/preventing-and-detecting-fraud-in-not-for-profit-organizations>
- <https://anti-fraud.ec.europa.eu/>
- <https://ec.europa.eu/>
- <https://www.theiia.org/>
- <http://el.wikipedia.org>

Νομοθεσία

- Ν. 4795/2021 (Α' 62), (2021), Αθήνα
- Ν.3693/2008 (Α' 174), (2008), Αθήνα
- Ν. 3871/2010 (Α' 141), (2010), Αθήνα
- Αριθμ. 57088/ΔΙΟΕ-1033/18-12-2013 (Β' 3314), (2013), Κώδικας Δεοντολογίας Λογιστών ΟΕΕ, Αθήνα
- Υπουργική Απόφαση 41658/722/2012 (Β' 2848), (2012), Αθήνα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο Έρευνας

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία : Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Μεταπτυχιακός Φοιτητής : Αιμίλιος Κύρου
Επιβλέπων Καθηγητής : Χρήστος Νεγκάκης

Σημαντική Σημείωση : δεν πραγματοποιείται συλλογή οποιωνδήποτε προσωπικών δεδομένων των χρηστών βάσει GDPR. Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι ΜΟΝΟ η συλλογή απαντήσεων για έρευνα διπλωματικής εργασίας.

Ευχαριστώ εκ των προτέρων.

Με εκτίμηση

Κύρου Αιμίλιος

Τηλ. 6984213569

email : aud22034@uom.edu.gr

Ηλικία

- 20-30 41-50 60+
 31-40 51-60 Άλλο...

Εκπαίδευση

- Γυμνάσιο ΑΕΙ/ΤΕΙ Διδακτορικό
 Λύκειο Μεταπτυχιακό

Κατέχετε ελεγκτική θέση στο φορέα σας;

- Ναι Όχι

Κατέχετε κάποια από τις παρακάτω πιστοποιήσεις;

☐ Ορκωτού Ελεγκτή	☐ Εσωτερικού Ελεγκτή από το
Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών	☐ Καμία
☐ Άδεια Λογιστή - Φοροτεχνικού
από το Ο.Ε.Ε.	☐ Άδεια ασκήσεως Οικονομολογικού
Επαγγέλματος από το Ο.Ε.Ε.	
☐ Δημοσιονομικού Ελεγκτή	☐ Οικονομικού Επιθεωρητή	

Εργασιακή Εμπειρία (έτη)

- <2 2-5 6-10
 11-15 >20

Συμμορφώνεται η υπηρεσία σας με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου;

- Ναι Όχι

Καταρτίζεται και από ποιόν ετήσιο πλάνο ελέγχου το οποίο να εστιάζει στους σχετικούς κινδύνους του ελεγχόμενου φορέα και να στηρίζεται στα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου και στις βέλτιστες πρακτικές;

Η απάντησή σας _____

Συμμετέχει και ο ελεγχόμενος φορέας στη διαδικασία του σχεδιασμού του ελεγκτικού έργου και με ποιό τρόπο;

Η απάντησή σας _____

Η αποτελεσματικότητα του ελέγχου

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
Ο εσωτερικός έλεγχος προσδίδει προστιθέμενη αξία στο φορέα	☐	☐	☐	☐
Ο εσωτερικός έλεγχος βελτιώνει τις επιδόσεις μονάδων (Τμημάτων/Διευθύνσεις/Γενικές Διευθύνσεις) του φορέα	☐	☐	☐	☐
Ο εσωτερικός έλεγχος βελτιώνει την οργανωτική απόδοση	☐	☐	☐	☐

Ποιότητα εσωτερικού ελέγχου

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
Η εγκεκριμένη στοχοθεσία του εσωτερικού ελέγχου επιτυγχάνεται	☐	☐	☐	☐
Υπάρχει επικοινωνία μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου	☐	☐	☐	☐
Η εργασία του εσωτερικού ελέγχου διεκπεραιώνεται αποτελεσματικά	☐	☐	☐	☐
Τα πορίσματα του εσωτερικού ελέγχου έχουν ορθή τεκμηρίωση	☐	☐	☐	☐
Οι συστάσεις του εσωτερικού ελέγχου είναι εύληπτες και εύκολα εφαρμόσιμες	☐	☐	☐	☐
Η έκθεση του εσωτερικού ελέγχου είναι πλήρης	☐	☐	☐	☐

Ομάδα εσωτερικού ελέγχου

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
Το επίπεδο της επαγγελματικής γνώσης των εσωτερικών ελεγκτών είναι υψηλό	☐	☐	☐	☐
Οι εσωτερικοί ελεγκτές θεωρούνται εξειδικευμένοι επαγγελματίες	☐	☐	☐	☐
Υπάρχει επικοινωνία μεταξύ εσωτερικών ελεγκτών και ελεγχόμενων	☐	☐	☐	☐
Οι εσωτερικοί ελεγκτές παρακολουθούν εκπαιδευτικά σεμινάρια για συνεχή κατάρτιση	☐	☐	☐	☐
Οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν επαρκή επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση	☐	☐	☐	☐

Ανεξαρτησία του εσωτερικού ελέγχου

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
Η έκθεση εσωτερικού ελέγχου διαβιβάζεται στο ανώτατο επίπεδο της Πολιτικής Ηγεσίας (πχ Υπουργός)	☐	☐	☐	☐
Οι εσωτερικοί ελεγκτές έχουν απεριόριστη πρόσβαση σε όλες τις οργανικές δομές και στο προσωπικό του φορέα	☐	☐	☐	☐
Ο εσωτερικός έλεγχος συμβάλλει στην ανάπτυξη των διεργασιών και των διαδικασιών του φορέα	☐	☐	☐	☐

Υποστήριξη Διοίκησης

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
Η Πολιτική Ηγεσία υποστηρίζει και ενισχύει το προσωπικό της μονάδας εσωτερικού ελέγχου	☐	☐	☐	☐
Η στελέχωση (μέγεθος) της μονάδας εσωτερικού ελέγχου επιτρέπει ώστε να εκτελεί αποτελεσματικά τα καθήκοντά της	☐	☐	☐	☐
Η Πολιτική Ηγεσία είναι ενήμερη για τις ανάγκες της μονάδας εσωτερικού ελέγχου	☐	☐	☐	☐

Υπάρχει χρονοδιάγραμμα διενέργειας των ελέγχων;

- Ναι Όχι

Αν ναι, ποιό είναι αυτό και είναι επαρκές;

Η απάντησή σας _____

Εκτελούνται έλεγχοι βάσει της εστίασης στον κίνδυνο (risk based audit);

- Ναι Όχι

Χρησιμοποιούνται ερωτηματολόγια εσωτερικού ελέγχου, καθώς και λίστες ενεργειών (checklists) για κάθε έλεγχο;

- Ναι Όχι

Είναι οι εκθέσεις ελέγχου τυποποιημένες ώστε να διευκολύνεται η αναπαραγωγή τους;

- Ναι Όχι

Πώς θα νιώθατε ή έχετε νιώσει σε περιπτώσεις που συνάδελφός σας έχει προβεί σε παράτυπες συμπεριφορές;

☐ Αρνητικά γιατί είναι αντίθετο με τις αρχές σας	☐ Αμήχανα
☐ Ουδέτερα	☐ Θετικά, λαμβάνοντας υπόψη τις εκάστοτε συνθήκες

Πόσο σημαντικός θεωρείται ο χαρακτήρας ενός ατόμου για να προβεί σε παράνομη συμπεριφορά στον εργασιακό του χώρο;

- Καθόλου Λίγο
 Μέτρια Πολύ Πάρα πολύ

Αξιολογήστε τις ακόλουθες προτάσεις σχετικά με τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου του οργανισμού που εργάζεστε :

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
Διασφαλίζεται η νόμιμη και ανεπηρέαστη διεξαγωγή των διαδικασιών	☐	☐	☐	☐
Διευκολύνεται η αποτελεσματική επικοινωνία μεταξύ των ελεγκτικών μηχανισμών και της διοίκησης του εκάστοτε φορέα	☐	☐	☐	☐
Διευκολύνεται η συμμόρφωση του φορέα με τους σχετικούς νόμους και ρυθμιστικές διατάξεις	☐	☐	☐	☐
Διασφαλίζεται ο καθορισμός των δίκαιων συστημάτων αμοιβής	☐	☐	☐	☐
Διασφαλίζεται η εγκυρότητα των οικονομικών καταστάσεων	☐	☐	☐	☐
Διασφαλίζεται η τήρηση του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας	☐	☐	☐	☐
Αξιολογείται η αποτελεσματικότητα των υφιστάμενων διαδικασιών	☐	☐	☐	☐
Είμαι ικανοποιημένος/η από το υπάρχον σύστημα εσωτερικού ελέγχου	☐	☐	☐	☐
Δεν υπάρχουν ελλείψεις κατά την εφαρμογή των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου	☐	☐	☐	☐
Το υπάρχον σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι επαρκές και συμβάλλει στη μέγιστη αποτελεσματικότητα του φορέα	☐	☐	☐	☐

Έχετε πράξει/εμπλακεί σε παράτυπη συμπεριφορά στην εργασία σας;

Ναι Όχι

Έχετε αντιληφθεί τη διενέργεια απάτης/απατηλών αναφορών & δηλώσεων/ δωροδοκίας στην εργασία σας;

Ναι Όχι

Τί πιθανότητα θα υπήρχε στο μέλλον να προβείτε σε παράτυπη συμπεριφορά στην εργασίας σας;

- Καμία Πιθανό
 Πολύ μικρή Μεγάλη Πολύ μεγάλη

Πώς ιεραρχείτε τα ακόλουθα χαρακτηριστικά για την πραγματοποίηση μιας παράτυπης συμπεριφοράς;

	1ο	2ο	3ο	4ο	5ο	6ο	7ο
Οι ηθικές αξίες	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Τα προσωπικά οικονομικά προβλήματα	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Η έλλειψη εσωτερικού ελέγχου	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Το αναποτελεσματικό διοικητικό συμβούλιο	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Η έλλειψη ικανοποίησης από την ανταμοιβή στον εργασιακό χώρο σε σχέση με τις προσδοκίες σας	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Η συχνή εμφάνιση περιστατικών στον εργασιακό χώρο	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Η έλλειψη συστημάτων ποινής	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Προτείνετε τρόπους και διαδικασίες αποφυγής/πρόληψης παράτυπων συμπεριφορών στο εργασιακό σας περιβάλλον.

Η απάντησή σας

[Πίσω](#)

[Υποβολή](#)

[Εκκαθάριση φόρμας](#)

Μην υποβάλετε ποτέ κωδικούς πρόσβασης μέσω των Φορμών Google.

Αυτή η φόρμα δημιουργήθηκε μέσα στον τομέα UNIVERSITY OF MACEDONIA. [Αναφορά κακής χρήσης](#)

Google Φόρμες